

Yazı-Yorum

Kültür Sanat Ve Edebiyat Dergisi

23. Sayı

2020 Nisan
Yıl: 2 Sayı: 23 Ücretsiz

Yazı - Yorum Suç Ortakları

Genel Yayın Yönetmeni

Zeynep Eşin

Yayın Kurulu

Hatice Hamarat

İlknur Demir

Evren Erbatur

Yazı İşleri

Fatih Eşin

Çizim

Şaranur Yaşar

Pdf Tasarım

Aydın Yaşar

Sosyal Medya

Deniz Eşin

Reklam Ve Halkla İlişkiler

info@yazi-yorum.net

Yazarlar

İlknur Demir

Zeynep Eşin

Emre Erbatur

Hatice Hamarat

Fırat Işıkgil

Büşra Canbaz

Mehmet Çakır

Beyza Büşra Erol

Fırat Işıkgil

Gönül Malat

Osman Tünç

Nur Yüksel Öztürk

Nazan Taştan Yapıcı

Ömer Kaya

Sevde Gül Kocalar

Tanju Sarı

Handan Kılıç

Evren Erbatur

Neslihan Yiğitler

Başak Arslan

YAZI-YORUMDAKİLER

Dosya İnceleme

Göksel Gürol | Gizli Kalmış Bir Yazar Ali Teoman

İlknur Demir | Cafe Esperanza

Emre Erbatur | Pervaneler

Gönül Malat | Yolculuk, Eşikten İçeriye Doğru

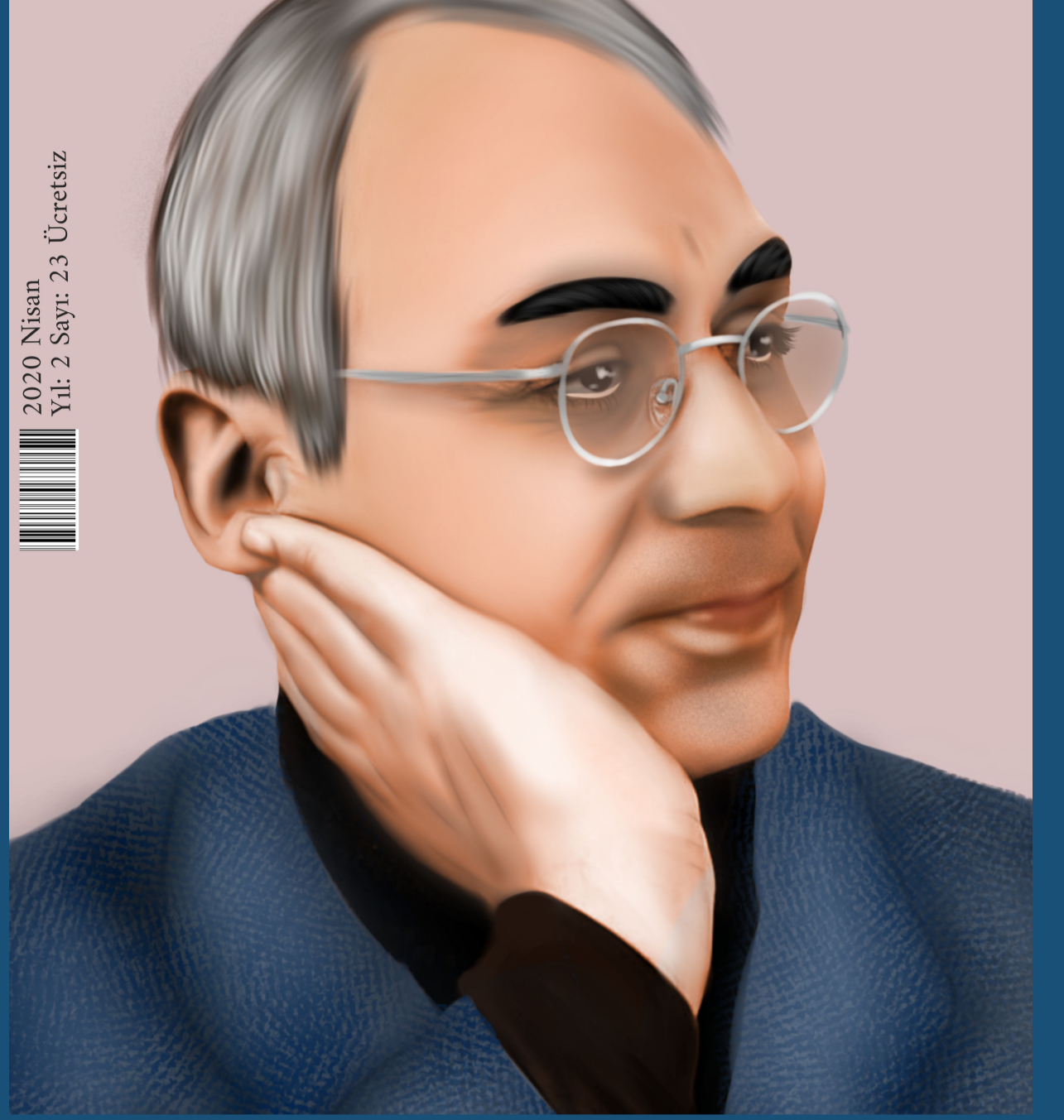
Mehmet Çakır | Kırık Kalpler Terzihanesi

Sevde Gül Kocalar | Horasan El Yazması

Başak Arslan | İnsansız Konağın İkonu

Neslihan Yiğitler | Gizli Kalmış Bir İstanbul Masalı

Tanju Sarı | Ali Teoman Ve Kisanın Da Kısası

Öykü & Mikro Öykü

Ersin Kurt | Gerici Usülü

Cabir Özyıldız | Pişik

Cansu Selçuk Çağlar | Gölgeden Yansıyan

Yazar Kitap & Film İnceleme

Zeynep Eşin | Medusa'nın Kahkahası

Osman Tünç | Marcovaldo Ya Da Kentle Mevsimler

Handan Kılıç | İşe Yarar Birşey

Şiir & Anlatı

Ceren Eker | İtiraf

Tan Doğan | Binnetice

Dilek Yılmaz | Duvarsız

Göksele Gürol

GİZLİ KALMIŞ BİR YAZAR ALİ TEOMAN

İronik bir şekilde “Dönüşümler” yaşayan, yaşasaydı günümüzün en belirgin, en etkili ve yetkin insanlarından birisi olacağına inandığım Ali Teoman, Ali Tataroğlu, Nurten Ay, Gitar Ali aslında tek bir kişiden oluşan dört farklı karakter. Herkes tarafından anlaşılamayan yazarı analiz etmek, bir larvanın kelebeğe dönüşmesini izlemek gibi.

Anlaşılamayan bir yazar olmayı kendisi mi tercih etmişti bilinmez fakat hem kendi döneminde hem günümüzde kitapseverler tarafından anlaşılamadığı bir gerçektir. Burada “Ali Teoman’ın edebi yönü ortaya çıkmaktadır. O; edebiyatseverler tarafından sevilen fakat kitapseverler tarafından anlaşılmayan kişi olmuştur. En önemli sebeplerinden birisi okuyucunun kolay metinleri tercih etmesi ve derinlikten kaçınmalarından kaynaklanmaktadır. Onun için, ne anladığımız pek de önemli değildir.

O söylemek istediğini anlatır sadece. Bu tavrı ve özgüveni ortaya Nurten Ay’ı çıkarmıştır. Edebi olarak hiç tanınmayan bir kişiyken ilk kitabı “Gizli Kalmış Bir İstanbul Masalı’nı Haldun Taner Öykü ödülüne göndermiştir. Kazanacağından emindir, hatta biliyordur da ve sonra düşündüğü gibi sonuçlanır fakat kitap çıktığında yazar “Nurten Ay’dır. Herhangi dergi, gazete veya görsel ortamda; öykü, şiir ve yazısı yayımlanan bizlerin bunu yedi düvele yayma hızına bakacak olursak ilk kitabını bu şekilde yayımlamasını göze alan ve bu sırrı on altı yıl saklayabilen Ali Teoman’ın anlaşılmamasının ana sebeplerinden birisi de budur. Daha hiçbirisiyken koskoca edebiyat dünyasını ve o zamanın okurunu sınamıştır. Ona göre haklıdır ve kazanmıştır.

Post moderndir Ali Teoman, gizemlidir, yeraltıdır, fakat hep yenilikçidir. Üretkendir. Gözümüzün önünde ilerleyen metni birden bire kaybeder. “Horasan Elyazmalarında yaptığı gibi. Oysa her şey apaçık ortadadır. Elimizde tuttuğumuz anahtarlarımızı aratıyordu bize. Kullandığı sözcükler ve dil dolayısıyla “beni herkes okuyamaz” ya da “okumasın” iddiasındadır ve bunu okurafark ettirir.

Hemen hemen tüm kitaplarında, Latince, İngilizce, Almanca, Fransızca epigrafiler kullanır. Metinlerin içlerinde eski Türkçe ve Osmanlıca sözcükler serpiştirir fakat hiçbirinin Türkçe açıklaması yoktur. Alt yazı kullanmaz. Sizden bekler. Okuyucusunu kendi gözünden görür. Araştıran, bulmaca seven, anlayan arasından seçer. Bilinç akışı tekniğini kullanırken hiç alakası olmayan ilgisiz diyaloglar kurar. Oysaöyle değildir durum. Metnin başı sonu birbirine bağlıdır. Sonunda iyi okur metni çözer.

Bence bu ince işçiliği, kitaplarındaki detaycılığı, iyi bir mimar olmasından kaynaklanmaktadır. Nitekim Fransız Sorbonne Üniversite'sinde estetik okurken (Yaşar Kemal konulu tezi vardır) üniversite bu durumdan çok etkilendiği için yazardan edebi estetik üzerine yazmasını istemiştir. "CafeEsperanza" Fransız Kültür Bakanlığı'nın ricasıyla ortaya çıkmış bir eserdir ve bundan ne basın ne de okuyucu haberdardır. Ali Teoman hiçbir zaman çok satan bir yazar olmadı. En iyilerin sorunu da sanırım bu. Kafka, Oğuz Atay, Bilge Karasu, Wolfgang Borchert, Ahmet Hamdi Tanpınar, James Joyce, Tolstoy, Poe hepsi de dönemlerinin çok sonrasında anlaşılabilmiş ve hakları verilmiştir.

Ali Teoman'ın edebiyat dünyasında göz ardı edilmesinin sebebi yine bu dünyanın iç dinamiklerinde gizlidir fakat yazar bunu da umursamamıştır. Yazmasının sebebini içten gelen bir durum, biriçgüdü olarak açıklamaktadır. Zaten popüler olma beklentisi ve para kazanma amacı da yoktu. Ona göre yazmaktan para kazanmayı beklemek yazarın kalitesini düşüren bir etkendi. Yazar, kitaptan para kazanılmasını beklemeyen geniş okur kitlelerine hitap etmek istiyordu. Geniş kitleye hitap çinse kaliteyi düşürmeniz gerekir diyordu. Bundan hep uzak durdu. Ona göre yazar, sadece yazan kişi değildir. Daha önemlidir, hep yazıyı düşünen, yazıyı yaşayan, tüm yaşamını "yazı" eksenine oturtan kişidir.

Özel hayatı da bu ekseninde gelişmişti. Herkesin onun için ilk söylediği şey disiplinli oluşuydu. Çok saygı duyulan, öğreten, esprili, muzır bir kişilik. Yazarken müsvedde bile çıkarmayan birisiydi. Karısını çok sevdiğini söylememize gerek yok sanırım.

Hasta olduğunda bile bunun hayatına engel olmasına izin vermemiş hayatını istediği gibi yaşamıştır. “Gerçekte yaşayabildim” diyerek bize çözülmesi zor bir cümle daha bırakmıştır. Sanırım, yaşasaydı yazdıklarını büyük bir zevkle okuyacak kitle de genişleyecekti.

Ali Teoman'ın günümüz okuru tarafından anlaşılmasının en önemli nedeni okuyucudan kaynaklanmaktadır. Anlaşılmayan yazarların hepsinin temelinde felsefe, sanat ve şiir vardır. Yukarıda bahsettiğimiz gibi okur, zorlanmayı sevmez. Belki de bundan onlarca yıl sonra muazzam bir üçleme roman olarak gösterilecek olan “Konstantaniye Üçlemesi” duruma en güzel örnektir. Bu üçleme roman, “Ben”i bulma, onu başkalarında arama çabası ve yolculuğudur. Üç kitabında birbirinden bağımsız olduğu düşünülse de görünmeyen bir bağla birbirine bağlı üçleme... Müthiş bir metafordur bu kitap. Sonsuz aynalarla dolu bir oda da kalan kişinin hiçliğini, bunalımını anlatır. Aynı nesneye, sonsuz bir tekrarla yaklaşıp görme arzusu vardır.

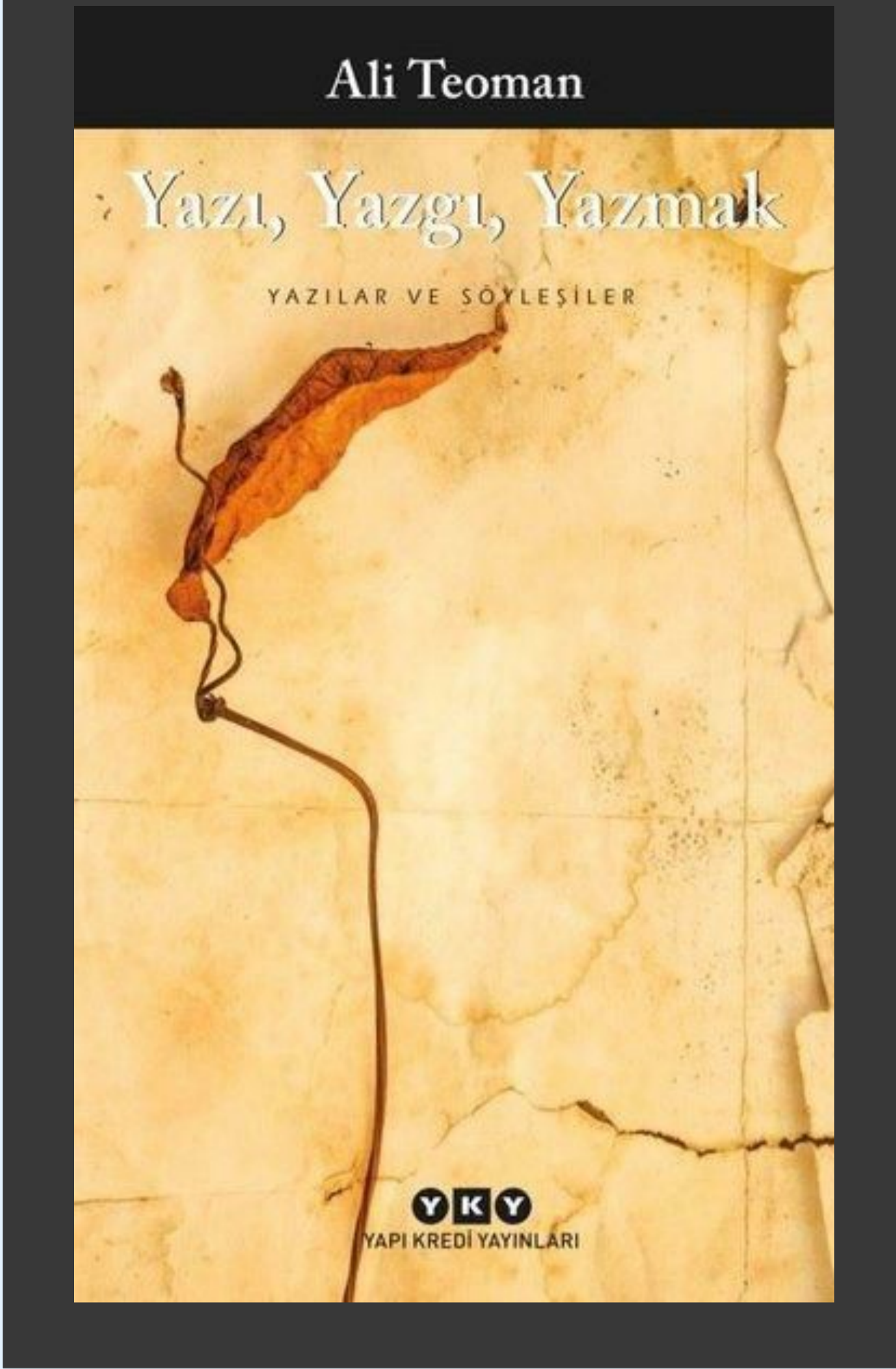
Kitapseverler için Ali Teoman'ın ne söylediği önemliydi. İçerik, biçim, dil, akım, ortalama-vasat okuyucuyu ilgilendirmiyordu. Fakat Ali Teoman okuru için metnin ne söylediği önemliydi. O bulmacayı çözmek, o görünmeyen bağları ortaya çıkarmak, yazının biçimini anlamak, yazım tekniğini analiz etmek, zamanla iletişime geçmek önemliydi. Çok fazla oyun bozması yazdıklarına hep yansımıştır.

Ali Teoman'ın anlaşılmasına, çok bilinmeme nedenlerini ele almak için en başa dönmemiz gerekmekte sanırım. Çocukluğuna, küçük Ali Tataroğlu'na. Küçük Ali tek çocuktur fakat hiç öyle büyümemişti. Sokakta pek oynamamıştı. Evden çıkmayı pek sevmiyordu. Buna sebep, anne-babanın tavrı, yapısı, Ali'ye düşkünlüğüydü. Ali'nin anne-babası da çok iyi birer okuyucuydu. Evde yüksek sesle kitap okunur küçük Ali'de onları dinlermiş. Ali'nin dil zenginliği, dinlediği masallardan ileri geliyordu. Masallar, sözcükler, kutsal metinler, ansiklopediler, geleneksel kültür, aile bağlarının kuvvetli olması Ali Tataroğlu'nun Nurten Ay'a sonra da Ali Teoman'a dönüşmesinde kolaylık sağlamıştır.

Sevdiği yazarlardan güçlü bir sentez oluşturmuştur. “O” Kafka, Bilge Karasu, Oğuz Atay, Vüs'at O. Bener, Tezer Özlü, Seyit Göktepe, Enis Batur, Sevim Burak, Hulki Aktunç, Borges, Thomas De Quinsey'i bir potada eritip, kendinde şekillendirmiştir. O yüzden kimseye benzememiş ve kimseden esinlenmeyen bir yazar olmuştur. Yazdıkları sadece ona ait olmuştur. Eşyaya takıntılı biçim denemeleri, müthiş sözcük bulguları, kendine ait dili olan Ali Teoman hep bildiğimiz gördüğümüz ve bize de ait olanları yazmıştır. İnsanın kendi anlam arayışını yansıtmıştır “o” bize.

Enis Batur olmasaydı zar zor tanıyacağımız Ali Teoman'ın Türk edebiyatındaki yeri yadsınamayacak sağlamlıktadır. Onun biçimi ve kurgusu, deneysellikten başka bir yerde durması, sözcük dizinleri, sözcük oyunları, kontrolü hep elinde tutması, okuyucuya ket vurup onu yönlendirmesi onu daha da yüceltmektedir.

Cem Yılmaz gibidir bir bakıma. Esprilerine gözlerimizden yaş gelinceye kadar güldüğümüz fakat yapmaya kalktığımızda kimseyi güldüremediğimiz. Esprilerinin anlamını kaybetmeye yol açtığımız kişidir Ali Teoman. Taklit edemediğimiz, anlayamadığımız, terk ettiğimiz yazar.

Ali Teoman

Yazı, Yazgı, Yazmak kitabından Alıntı Röportajları

7 Temmuz 1962 - 23 Mart 2011 yılları arasında yaşamış olan yazarın, sağlığında yapılan ve ölümünden sonra kendi notları temel alınarak Yapı kredi Yayınları tarafından basılan "Yazı, Yazgı, Yazmak" adlı kitapta bulunan röportajlardan derlenmiştir. Yazarı daha iyi tanıyabilmek için, ona kitapları hakkında sorulan sorulardan ziyade, edebiyat, yazı ve yazmak hakkındaki görüşlerine yer vermeye çalıştık.

Ceren Çalışkan, Damla Duman, Mehmet Paşaoğlu' nun Ali Teoman ile yaptığı "At Sineği Olmak İyidir" adlı röportajdan...

Asıl adınızın Ali Tataroğlu olduğu biliniyor. Kitaplarınızı Ali Teoman adıyla yayınlamanızın sebebi nedir? Yoksa bu da bir çeşit edebi oyun mu? (Yazı, Yazgı, Yazmak YKY Yayınları/Sayfa-92)

Bunu anlatmak biraz zor. Ben yazar olmak üzere eğitim almadım, yazar olmak için yetiştirilmedim. Yazarlık veya herhangi bir sanat dalı ile uğraşmak, yani mimarlık, doktorluk, avukatlık gibi sabit mesleklerin dışındaki işler, burjuva kültürünün dışındadır. İyi bir burjuvanın ilk dürtüsü, yeterli parayı kazanarak hayatını idame ettirebilmek ve mümkünse, sınıf atlamak, bir üst toplumsal basamağa çıkmaktır. Herhangi bir sanat branşıyla uğraşarak bunu sağlama ihtimalin çok düşük, çünkü istisnai haller dışında sanat insana para kazandırmaz. Mesela Orhan Kemal hem çok saygı duyulacak, tanrı katında bir yazardır hem de doğru dürüst para kazanamayan, ailesini geçindiremeyen bir insandır. Bu yüzden, yani almış olduğum eğitim nedeniyle, burjuvalıktan yazarlığa geçmek bana aşılmaz bir güçlük gibi görüldüğü için, kendi ismimle ortaya çıkmış olmaya çekinmiş olabilirim. Bu şartlanmayı kırmam epeyce bir zaman aldı. Diğer bir sebep ise, beni yakından tanıyan, ama mutlaka samimi olmam gerekmeyen insanların, benim yazar olduğumu hemen anlamalarını istemeyişim. Eğer "Ali Tataroğlu" diye çıksaydım ortaya, alışveriş ettiğim bakkal da benim yazar olduğumu bilebilirdi. Şimdi adım "Ali Teoman" olunca, liseden sınıf arkadaşlarım bile gazetede fotoğrafımı gördüklerinde, "Aaa, bu bizim Ali! Meğer yazar olmuş!" diyorlar.

Ali Tataroğlu ve Ali Teoman farklı insanlar mı? (Yazı, Yazgı, Yazmak YKY Yayınları/Sayfa-93)

Bir yandan da o var tabi. Bu metaforik bir açıklama, daha da romantik üstelik, ama belki tam da bu yüzden bir yazara daha uygun! Tıpkı Dr.Jekyll ve Mr. Hyde gibi, Ali Tataroğlu ve Ali Teoman da farklı kişiler. Ali Tataroğlu iyi bir burjuvaydı, mimarlık eğitimi almıştı, ileride mimar olacaktı. Ali Teoman ise bir yazar. Ali Tataroğlu bir yazar olamazdı. Dolayısıyla kitapların üzerinde Ali Tataroğlu değil, Ali Teoman yazması doğal... Ama şunu da eklemeliyim: Ali Tataroğlu-Ali Teoman diye kesin bir ayrım kalmadı artık. Bu ayrım önceki yıllarda geçerliydi, ama artık Ali Teoman, Ali Tataroğlu'nun önüne geçti diyebilirim. Ali Teoman karakteri üzerime oturmaya başladı, onu da kabullenir oldum. Bu, bir larvanın kelebeğe dönüşmesi gibi.

Mine Söğüt' ün Ali Teoman ile yaptığı "Aşk Her Şeyi Gerçekten Mahveder mi?" adlı röportajda çok dilli olma durumu için söyledikleri: (Yazı, Yazgı, Yazmak YKY Yayınları/Sayfa-96)

Bir yandan da o var tabi. Bu metaforik bir açıklama, daha da romantik üstelik, ama belki tam da bu yüzden bir yazara daha uygun! Tıpkı Dr.Jekyll ve Mr. Hyde gibi, Ali Tataroğlu ve Ali Teoman da farklı kişiler. Ali Tataroğlu iyi bir burjuvaydı, mimarlık eğitimi almıştı, ileride mimar olacaktı. Ali Teoman ise bir yazar. Ali Tataroğlu bir yazar olamazdı. Dolayısıyla kitapların üzerinde Ali Tataroğlu değil, Ali Teoman yazması doğal... Ama şunu da eklemeliyim: Ali Tataroğlu-Ali Teoman diye kesin bir ayrım kalmadı artık. Bu ayrım önceki yıllarda geçerliydi, ama artık Ali Teoman, Ali Tataroğlu'nun önüne geçti diyebilirim. Ali Teoman karakteri üzerime oturmaya başladı, onu da kabullenir oldum. Bu, bir larvanın kelebeğe dönüşmesi gibi.

Ben metinlerin içinde İngilizce, Almanca ve Fransızca cümleler kullanıyorum ve bunlar da aslında birincil yabancı diller. İnsan eğer istiyorsa, araştırıp bulabilir anlamlarını. Bu tavır şimşekleri üzerime çekebilir, farkındayım. Bir ara çevirilerini kitabın arkasına koymayı düşündüm, ama sonra bunun hoş olmayacağına karar verdim. Ben okura kolaylık sağlayan bir yazar değilim. Kolay yazmıyorum, okur da okurken biraz zorlanabilir. Üstelik okur hiçbir çalışma yapmasa, yabancı cümleleri çözmes bile bu, metnin tümünü anlaşılmas kılmıyor. Metinlerin ana hatlarını anlayabileceklerini düşünüyorum.

Murat Yalçın röportajından: " Her Şey Kusursuz Bir Fars Atmosferi İçinde Cereyan Etti" adlı röportajda edebiyatın, bugününü, yarınını ve Ali Teoman, edebiyat dünyasından beklentilerini anlatıyor: Yazı, Yazgı, Yazmak YKY Yayınları/Sayfa-111)

Yazın ortamının bugünkü genel görünümü hakkında bir değerlendirme yapmaya yetkili olduğumu sanmam. Bunu konunun uzmanlarına bırakıyorum. Ama hızlı bir bakışla, bu konuda yirmi yıl öncesine göre hem bir gerileme hem de bir ilerleme olduğunu söyleyebilirim. Sözelimi kitaplar adet olarak basılıp az okunuyor belki, ama daha çok insan daha çeşitli konuda kitap yazıp yayınlıyorlar. Yani kitap çeşidi arttı. Yayımlanan kitapların çoğu kötü. Ama bunun yanında iyi kitaplarda yayımlanıyor. Kimi yayınevleri ticari kaygılarla kalitesiz ama çok satan kitaplara şişirilmiş yazarlara yöneliyorlar. Ama bu aynı zamanda parasal açıdan daha sağlam bir yayıncılık sektörünün gelişmesini sağlıyor. Ayrıca yayıncılığı amatör bir ruhla yapan küçük ama kaliteli yayınevleri de hala var. Bu liste böyle uzatılabilir. Kısacası, bence ne battık ne çıktık. Benim yazımdan beklentilerime gelirsek, evvelce de söylediğim gibi yazarlığa büyük beklentilerle başlamamıştım, hala da bu konuda büyük beklentilerim yok. Beklentim, iyi-yani benim beğeneceğim- kitaplar yazabilmek ve bu kitapları yazacak yayıncı bulabilmek. "Yalnızca kendim için yazıyorum" demenin kendini kandırma olduğunu düşünüyorum, çünkü insan yalnızca kendisi için yazsaydı, yazdıklarını yayımlatmazdı. Demek ki, şöyle ya da böyle, yayımlanmak ve okumak için yazılır. Sorun, daha çok okunmak uğruna nelerin feda edilebileceği. Eğer yayımlanan kitaplarım makul sayıda okuyucuya ulaşırsa sevinirim, ama bundan biraz şüpheliyim. Yayıncımın dediğine göre, bin adet basılan son öykü kitabım bir yılda aşağı yukarı yüz elli tane satmış. Ancak kitaplarımın daha çok satması için standartlarımı düşürmeye hiç niyetim yok.

Mine Söğüt' ün Ali Teoman ile yaptığı "İşe Yaramayan Şeydir Sanat" adlı röportajda, yazma serüvenini anlatıyor. (Yazı, Yazgı, Yazmak YKY Yayınları/Sayfa-130)

Küçüklüğümde beri okumaya çok meraklıydım. Bunda ailemin etkisi var tabii. Annemle babam ikisi de çok okuyan insanlardır. Ama okurluktan yazarlığa geçmek... O büyük sıçrama, kolay kolay olabilen bir şey değil. Onu tam olarak ne zaman yaptığımı söylemek zor. Bence oldukça geç oldu birçok yazara göre... 13-14 yaşlarında yazmaya başlayan insanlar var. Maalesef benim öyle olmadı. O yönde eğilimim olduğunu gösteren bir takım şeyler vardı gerçi. Söz gelimi yabancı dillere merakım olması, kompozisyon yazmaktan hoşlanmam, vs. Yazmaya başlamam üniversite sıralarında felsefe ile oldu, kurmaca veya şiirle değil. Hatta şiirle hiç ilgim yoktu diyebilirim; felsefeyi keşfettiğim o dönemde şiirde özellikle uzak durdum, çünkü şiiri tamamen akıl dışı bir tür olarak görüyordum. Nietzsche' den çok etkilenmiştim, onun yazdıklarına benzer aforizma gibi şeyler yazıyordum-üstelik Türkçe' de değil, Almanca! O yazılar giderek uzadı, bir iki cümle iken birkaç sayfa haline geldi. Onları hala saklıyorum. Değerli olduklarından değil insanın geldiği yolu bilmesi açısından...

Yazmaya öyküyle başladınız, oysa çoğu yazarın ilk denemeleri arasında hep şiir de olur... Sizse şiiri akıldışı buluyordum dediniz, neden?(Yazı, Yazgı, Yazmak YKY Yayınları/Sayfa-131)

Evet, başta öyleydi. Felsefi açıdan bakarsanız şiir akıldışıdır. Başka nasıl anlatılır, bilemiyorum, gereksiz denebilir, yapmacık denebilir, aşırı duygusal denebilir... Daha sonra bütün şiirlerin öyle olmadığını anladım tabii. Aslında şimdiki şiir anlayışım da böyle oluştu. Fazlaca duygusal şiirlerden hoşlanmam hala. Şiirde daha çok duyguların, özellikle aşkın anlatılması gerektiği yönünde geleneksel bir görüş vardır, o beni çok iter. O tarz bir duygusallığa karşı tiksinti duyarım. Arabesk hislenişlere eğilimli bir toplum olduğumuz için o yapmacık şiirler bazılarını derinden etkileyebiliyor. Gerçi, ama bende tersi oldu. Yazmaya başladıktan sonra ise, daha farklı bir gözle okumaya başlıyorsunuz ve kendinize bir yol çiziyorsunuz. Öykü ve romandan şiire geçtim ve kendi öykücülerimle kendi romancılarım gibi kendi şairlerimi de buldum nokta.

Denemelerdeki hocanız Nietzsche, peki ya da öyküde sizi cesaretlendirenler kimlerdi? (Yazı, Yazgı, Yazmak YKY Yayınları/Sayfa-131)

Öncelikle Borges' di. Tomris Uyar' ın çevirisi olan Ölüm ve Pusula' da " Ölümsüz" adında bir öykü vardır, o öyküyü okuduktan sonra yazmaya karar verdiğimi sanıyorum. Daha doğrusu yazmanın yazının ne kadar müthiş bir şey olduğunu anladım.

O dönem roman ve öyküde Borges' den başka kimler vardı sizi en etkileyen? (Yazı, Yazgı, Yazmak YKY Yayınları/Sayfa-132)

İlk zamanlarda Borges' le birlikte Cortazar' ı ve Kundera' yı sayabilirim. Daha sonraları Kafka' yı ve MaxFrisch' i yeniden keşfettim. -'Yeniden' diyorum, çünkü bunlar bize Alman Lisesi' nde okutulmuş olan yazarlardı; Türklerin tersine Almanlar okullarında çağdaş yazarları okutuyorlar. Hemingway ve Handke' den sözcük ekonomisinin önemini öğrendim. Poe, Joyce, Beckett ve Perec' den ise biçem olarak hayli etkilendim. Ama duyarlılık açısından özellikle Kafka ve Beckett kendime en yakın bulduğum yazarlardır. Onların kaleminden çıkmış hemen hemen her satırı orijinal dilinden okuduğumu söyleyebilirim. Sevdiğim yazarların bütün kitaplarını okumak gibi tuhaf bir âdetim vardır. Yeni kuşak yazarlardan Paul Auster' i beğeniyorum. Türk yazarlar arasında ise öncelikle Sevim Burak' dan söz etmem gerek. Borges gibi Sevim Burak' da benim için bir dönüm noktasıdır. Onun kitaplarını okuduğumda düpedüz büyülendim, çarpıldım, müthişti. Aynı şekilde Hulki Aktunç' tan da çok etkilendim. Hulki Aktunç çağdaş Türk öykücülüğünün geldiği en son noktadır bence. Yıllarca tozlu kitapçı raflarında sürünmüş olan Ten ve Gölge, başucu kitaplarımdan biridir. Romanda ise Oğuz Atay' ın hala geçilememiş olduğunu düşünüyorum. Değeri bilinmedi tabii ve hak ettiği gibi (!) Tarihe gömüldü. Bilge Karasu' yu ve -bu saydıklarımın çok farklı olduğu halde- Ferit Edgü' yü de severim...

Cesaret, özellikle genç bir yazarın en çok ihtiyacı olan şey mi?(Yazı, Yazgı, Yazmak YKY Yayınları/Sayfa-135)

Kesinlikle! Kendine güven ve cesaret yazarlıkta olmazsa olmaz şeyler bence. Kimi insanlarda doğuştan oluyor bu, kimilerinde daha çok, kimilerinde daha az... Yazmak, kendine güven olmadan yapılabilecek bir şey değil kesinlikle. Yalnızca yazmakta değil aslında, sanatın her dalı kendine güven ve inanç gerektirir. "Ben yaparım ve yaptığım da iyi olur." -Eğer buna inancınız yoksa hiçbir şey yapamazsınız. Kulağa hoş gelmemekle birlikte kabarık bir ego gereklidir. Daha sonra bu kabarık egoyu nasıl kontrol altında tutacağınız önemli tabii.

Yabancı dillere özel bir merakınız olduğu söylenebilir mi? Yazdıklarınızda da fark edilebilen bir özellik bu nokta. (Yazı, Yazgı, Yazmak YKY Yayınları/Sayfa-137)

Kesinlikle! Kendine güven ve cesaret yazarlıkta olmazsa olmaz şeyler bence. Kimi insanlarda doğuştan oluyor bu, kimilerinde daha çok, kimilerinde daha az... Yazmak, kendine güven olmadan yapılabilecek bir şey değil kesinlikle. Yalnızca yazmakta değil aslında, sanatın her dalı kendine güven ve inanç gerektirir. "Ben yaparım ve yaptığım da iyi olur." -Eğer buna inancınız yoksa hiçbir şey yapamazsınız. Kulağa hoş gelmemekle birlikte kabarık bir ego gereklidir. Daha sonra bu kabarık egoyu nasıl kontrol altında tutacağınız önemli tabii.

Yazmaya öykü ile başladınız sonra romana geçtiniz. İki tür arasında nasıl bir ilişki kuruyorsunuz?(Yazı, Yazgı, Yazmak YKY Yayınları/Sayfa-138)

Evet, başta öyleydi. Felsefi açıdan bakarsanız şiir akıldışıdır. Başka nasıl anlatılır, bilemiyorum, gereksiz denebilir, yapmacık denebilir, aşırı duygusal denebilir... Daha sonra bütün şiirlerin öyle olmadığını anladım tabii. Aslında şimdiki şiir anlayışım da böyle oluştu. Fazlaca duygusal şiirlerden hoşlanmam hala. Şiirde daha çok duyguların, özellikle aşkın anlatılması gerektiği yönünde geleneksel bir görüş vardır, o beni çok iter. O tarz bir duygusallığa karşı tiksinti duyarım. Arabesk hislenişlere eğilimli bir toplum olduğumuz için o yapmacık şiirler bazılarını derinden etkileyebiliyor. Gerçi, ama bende tersi oldu. Yazmaya başladıktan sonra ise, daha farklı bir gözle okumaya başlıyorsunuz ve kendinize bir yol çiziyorsunuz. Öykü ve romandan şiire geçtim ve kendi öykücülerimle kendi romancılarım gibi kendi şairlerimi de buldum nokta.

Şöyle düşünüyorum: Roman ve öykü farklı türler, dolayısıyla da farklı şekillerde yazılmaları gerekir. Nasıl ki roman tekniği ile öykü yazılmazsa, öyküdeki tekniklerin romana uygulanması da her zaman iyi sonuç vermeyebilir. Sporu düşünün, maratonu 100 metre temposunda koşamazsınız. Roman çok daha uzun soluklu daha yayılarak yazılması gereken bir tür. Bu yayılma sanıldığı gibi dolgu değildir, temponun ayarlanmasıdır. Bir öykü – kısa öykü – bir caz ya da rock parçası gibidir, ama roman senfonidir. Ben, klasik müzikten özellikle senfoni ve konçerto gibi büyük formlardan hoşlanmayan, onları dinlemeyen insanların iyi roman yazamayacaklarını düşünürüm. Tıpkı senfoni ve konçerto gibi, romanda büyük bir formdur, inişleri çıkışları vardır. Belki çok kolay değil ama bir grafik eğrisi ile anlatabilirsiniz romanı. Yükselir, düşer, bir daha yükselir... Sonunda büyük bir tepe noktası vardır... Öykü ise çok daha hızlı, kıvrak ve çarpıcıdır, tıpkı şiir gibi. Şiir öyküye daha yakındır bu açıdan.

Şiirde yazıyorsunuz öyle mi?(Yazı, Yazgı, Yazmak YKY Yayınları/Sayfa-142)

Epeyce yazdım ama yayınlamadım, yayınlamayı düşündüklerim var. Türkçenin yanı sıra Almanca, Fransızca ve İngilizce' de yazıyorum. Her dilin kendine özgü bir sesi olduğu için, her dilde farklı okumalar yaptığınız, her farklı okumanın kendine göre bir tadı olduğu için her dilde farklı yazıyorsunuz. İngilizce yazdığım şiirleri Türkçeye çevirmeye kalksam, her halde pek hoşuma gitmeyen şeyler çıkardı ortaya.

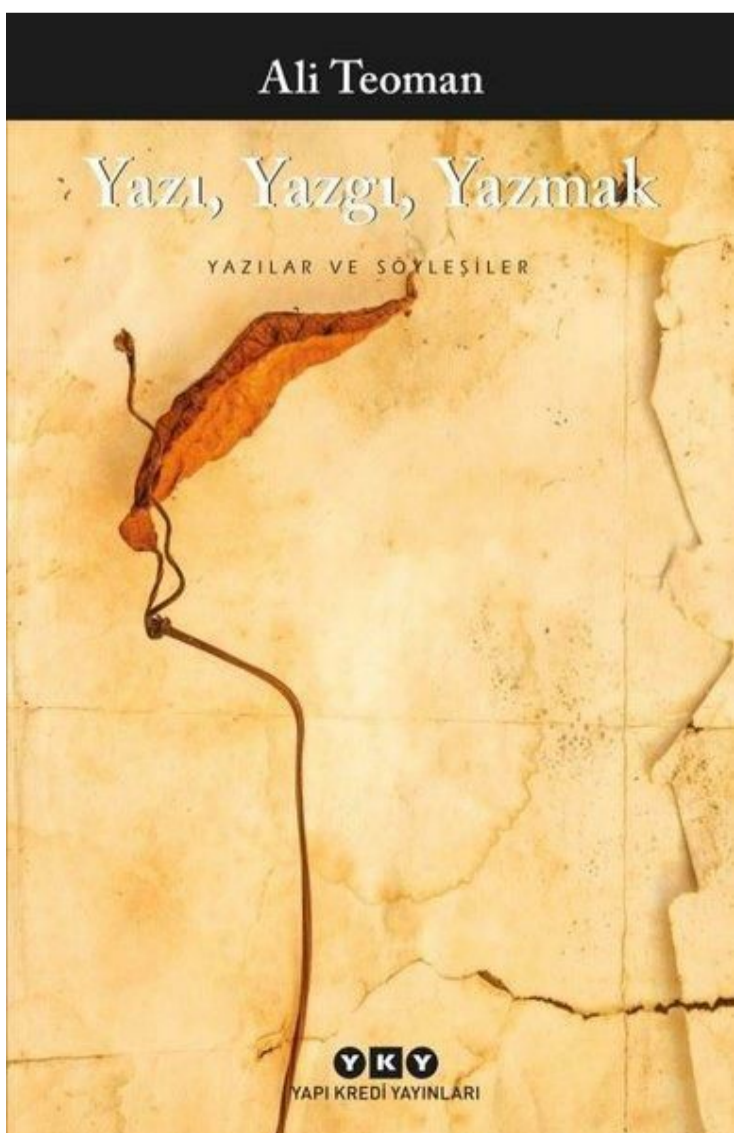
Şairleriniz kimler? (Yazı, Yazgı, Yazmak YKY Yayınları/Sayfa-142)

İkinci Yeni şairleri. Şiirle olan çelişkili ilişkiyi anlatmıştım. İkinci yeni şairlerini keşfettiğim zaman şiiri sevdim, ama sonra ilginç bir şekilde geri giderek daha önceki şairler arasında da sevdiğim şairleri buldum, sözgelimi Ahmet Haşim. Onun şiirini çok yakın buldum kendime bazı açılardan. Ya da Asaf Halet Çelebi mesela, onun yarattığı dünya da çok hoşuma gider. İlhan Berk' in, Ece Ayhan' ın, Edip Cansever' in, Turgut Uyar' ın, Melih Cevdet' in, Behçet Necatigil' in, Ahmet Oktay'ın adlarını anmam gerek. Hulki Aktunç' un şairliğini de beğenirim. Oktay Rifat' ın şiirinden ise ne yazık ki çok hoşlanmadım hiçbir zaman. Tad almak gayreti ile çok defalar okudum, ama örneğin Enis Batur' un ondan aldığı tadı ben hiçbir zaman alamadım. Oktay Rifat' da pastoral bir hava vardır, belki o havadan hoşlanmadığım için. Öte yandan, Cemal Süreya' nın şiirinden de hoşlanmam pek. Cemal Süreya bence İkinci Yeninin diğer şairleri ile karşılaştırıldığında çok yalınkat kalıyor. İkinci Yeni çok rafine bir şiirdir, Cemal Süreya' nın şiiri ise düz geliyor bana... Birde cinselliğe bakışındaki hedonizmi, çok naif ve derinliksiz bulurum. Oysa hoşluğunun yanında çok karanlık bir yanı vardır cinselliğin. Cemal Süreya' nın düzyazılarını ve düşünce adamlığını beğenirim, bence asıl güçlü yanı odur. Sonraki kuşağın en önemli şairi Enis Batur' dur hiç kuşkusuz. Başlı başına bir Üçüncü Yeni olduğu söylenebilir. Günümüz şairlerinin büyük bir bölümünün ondan etkilendiğini düşünüyorum. Nilgün Marmara ve Lale Müldür' de önemli bulduğum şairler. Yeni kuşaktan Levent Yılmaz' ı beğeniyorum. Küçük İskender' i de beğenirdim, ama daha sonra birtakım sorular uyanmaya başladı kafamda. Bir şair kendini sürekli tekrar edince, artık yaptığının fazla anlamı kalmamaya başlıyor.

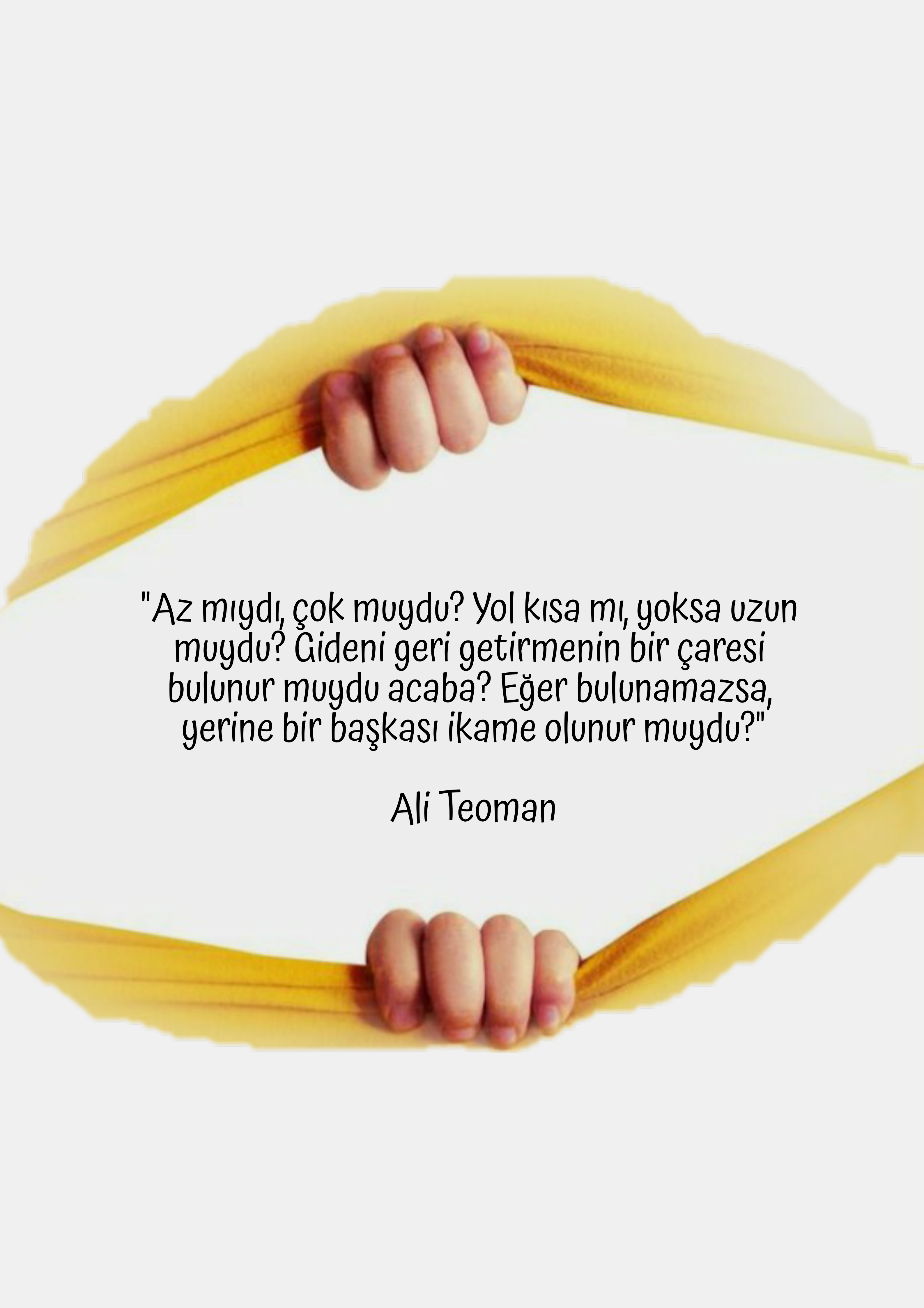

Madem isimlerden bahsediyoruz, çağdaşınız olan roman ve öykü yazarlarından kimleri kendinize yakın buluyorsunuz? (Yazı, Yazgı, Yazmak YKY Yayınları/Sayfa-143)

Geçenlerde bir anket oldu, son beş yılın en iyi beş telif romanını sordular. Son beş yılda yayınlanmış beş iyi telif roman bulmakta bayağı zorlandım açıkçası. Türkiye’de roman çok yazılıyor ama benim hoşlandığım tarzda roman çok az çıkıyor. Beğendiğim yaşayan isimlerden Hulki Aktunç’u, İbrahim Yıldırım’ı, Faruk Ulay’ı ve Ahmet Karcılılar’ı sayabilirim. İhsan Oktay Anar’da kendi tarzını yaratmış, enteresan bir romancı. Hasan Ali Toptaş’ı maalesef henüz okuyamadım. Geç kaldım herhalde onu keşfetmekte. Hakkında duyduklarımdan, sevebileceğim bir romancı olduğunu sanıyorum. Mahir Öztaş’ın romanlarından çok öykülerini beğenirim. Yeni kuşak öykücülerinden ise Faruk Duman; İlhan Durusel ve Murat Yalçın’ı beğeniyorum. Ayşegül Çelik’in geçtiğimiz günlerde çıkan ilk öykü kitabını da hayli dikkat çekici buldum. Bu arada Orhan Pamuk hakkında da bir şeyler söylemek gerek belki. Çağdaş roman deyince onun adını olumlu ya da olumsuz anlamda anmamak yanlış olur. Orhan Pamuk bence çok has romancılık kumaşı olan bir yazar, ama bu kumaşı iyi işlemediğini düşünüyorum. Sanatçı yanı güçlü, ama zanaatkâr yanı zayıf. Ve artık öyle bir hale geldi ki zanaatkar yanının zayıflığı, sanatçı yanını da tökezletmeye başladı. Giderek daha kötü kitaplar yazıyor. Ve tuhaf olarak- ya da doğal olarak demem lazım ironik bir biçimde- giderek daha popülerleşiyor...

7 Temmuz 1962 - 23 Mart 2011 yılları arasında yaşamış olan yazarın, sağlığında yapılan ve ölümünden sonra kendi notları temel alınarak Yapı kredi Yayınları tarafından basılan "Yazı, Yazgı, Yazmak" adlı kitapta bulunan röportajlardan derlenmiştir. Yazarı daha iyi tanıyabilmek için, ona kitapları hakkında sorulan sorulardan ziyade, edebiyat, yazı ve yazmak hakkındaki görüşlerine yer vermeye çalıştık.

"Az mıydı, çok muydu? Yol kısa mı, yoksa uzun muydu? Gideni geri getirmenin bir çaresi bulunur muydu acaba? Eğer bulunamazsa, yerine bir başkası ikame olunur muydu?"

Ali Teoman

Derleyen: Zeynep Eşin

Çeviri: Fırat Işıkgil

“Medusa'nın Kahkahası” Helene Cixous

“Ben bu yazıyı bir kadın olarak yazıyorum. Benim ‘kadın’ kelimesinden kastım, tutucu bir erkek figürü karşısında kaderinden kaçmayarak, çabalayan kadındır. Bununla birlikte ‘kadın’ kelimesinden kastım aynı zamanda, hemcinslerinin aklını başına getirmesi gereken diğer akli başında kadınlardır.”

Cixous, 5 Ocak 1937'de Cezayir'in Oran şehrinde doğdu. Postmodern feminizmin ve post yapısalçı düşüncenin önemli isimlerinden biridir. Luce Irigaray ve Julia Kristeva gibi o da Fransız feminist kuramlarının bir temsilcisi sayılmaktadır. O da diğerleri gibi psikanaliz, edebiyat ve felsefe alanlarında etkilidir ve çalışmalarında post yapısalçı düşünürler ve özellikle de Jacques Derrida etkisi görülür.

Freud, Lacan ve Derrida gibi filozofların etkisinde kalan Cixous, psikanaliz, edebiyat ve felsefeyi bir araya getiren çalışmalar gerçekleştirmiştir.

Cixous'un iki ana yönelimi dikkat çekicidir: Birincisi çelişki ve hiyerarşi üzerine kurulu her türden düalist düşünce biçimlerinin reddi ve ikinci olarak, zengin ve çok sesli olduğunu kabul ettiği dişil yazın türüne verdiği kesin önem. Öyle ki, dişil libido ile dişil yazın arasında paralellikler kurmanın ötesinde;

Cixous, ataerkil düzende ancak dişil yazın dediği şey ile mücadele edilebileceğine inanır. Medusa'nın kahkahasında dişil yazın ile ilgili sözleri dikkat çekicidir;

“Kadınların yazması hakkında konuşmalıyım, kadınların yazmasının neler yapabileceği hakkında konuşalım. Kadınlar kendi vücutlarından ne kadar şiddetle kovulmuşlar ise yazma işinden de o derece şiddetle kovulmuşlardır. Bu iki kovma da aynı sebeple, aynı kurallar tarafından yapılmış ve kadın için aynı yok edici sonu hedeflemiştir. Kadın kendini, tıpkı dünya sahnesine, tarihe konumlandırması gerektiği gibi metinlere de konumlandırılmalıdır. Üstelik bunu kendi hareketi ile yapmalıdır. Gelecek artık geçmiş tarafından şekillendirilmemelidir. Geçmişin etkilerinin bugünde devam ettiğini inkar edemem. Ama ben onları tekrarlayarak güçlendirmeyi ret ediyorum. Ayrıca onların kader gibi önceden belirlenmiş olduklarını düşünerek, tıpkı kültürel ve biyolojik durumlarının birbirlerine karıştırıldığı gibi değişmez olduklarını ifade edemem. Ancak günümüzde maalesef böyle bir öngörü var değiştirilemiyor.”

İkili karşıtlıklar hiyerarşisine karşı çıkma konusunda Irigaray ve Kristeva ile aynı yaklaşıma sahiptir; onun içinde doğa/kültür, zihin/kalp, biçim/madde, konuşma/yazı türünde ikili yapılar temelde batı düşüncesini yapılandıran ve onun siyasal düzenlemelerini belirleyen sıra düzenleridir. Cixous bunları, kadın ve erkek arasındaki karşıtlık bağlamında ilişkilendirir. Bu işleyişte sorun her zaman karşıtlıklardan birinin üstün tutulmasıdır. Bununla birlikte diğer terim bastırılmakta ve bu çatışmaya bağlı olarak terimler birbirine kenetlenmektedir. Cixous, bu türden ayrımları diyalektik yapılar olarak değerlendirir ve sistemin yapısını bu yapılar aracılığıyla analiz eder.

Öznelliğin kuruluşu sürecinde bu diyalektik yapıların baskıları söz konusudur. Cixous bunu Hegel'in efendi-köle diyalektiğinden hareketle göstermeye çalışır. Burada öznenin, kendinden ayrı gördüğü bir başkasına gereksinimi vardır. Ancak bu öznenin özne olabilmesi, yani kendini bilmesi, tanınması için zorunlu bir süreçtir ve bu süreçte başkası bir tehdit olarak algılanır. Böylece başkası baskı altına alınması gereken bir öge olarak ele alınır ve baskılanır. Cixous bunu kadın-erkek konusu bağlamında yeniden değerlendirir; Kadının ataerkil toplumlarda başkası olarak değerlendirildiğini söyler. Cinsel farklılık, ancak başkalığın bastırıldığı bir toplumsal yapıda hoş görülür.

“ Öncelikle şu belirtilmelidir ki, kadınların karanlıkta kalmasına sebep olan engellemelere rağmen, yine de şu anda elimizde çok değişik karakteristik özellikler gösteren kadınlar var. Baskılarla dolu sistem yine de tek bir kadın standart modeli yaratmayı başaramamıştır. Bununla birlikte kadınları arka planda yaşamaya mecbur bırakanlar, Bunun son derece normal bir davranış olduğunun düşünülmesini istemiştir... Takındıkları genel tavır budur. Beni asıl yaralayan ise onların (erkeklerin) anayasalarındaki sınırsız yaptırım gücü ve zenginliktir. Bu anayasalara göre bir kadının seksi olmasından, üniforma giymesinden, eşitlikten asla bahsedemezsiniz. Hatta erkeklerin değişik anayasalarını elinize aldığınızda içlerindeki detaylarda benzerlik bile görürsünüz. Kuşkusuz bu benzerlikleri bilerek yapmamışlardır. Ama kadına karşı olan zihniyet aynıdır. Kadın denen varlığın müzikte, resimde ve edebiyattaki hayal gücü sınırsızdır ve tükenmek bilmez. Kadınların kafalarının içindeki düşünce akışları ve hülyaları inanılmazdır.”

Cixous, bu tür bir yönelimle kadının toplumsal ve kültürel yapıda nasıl konumlandırıldığının analizine yönelir, bu yapıdaki ikiliklerin üstesinden gelmeyi hedefler ve dişil yazının bu yapıya karşı sahip olduğu yıkıcı dinamikleri araştırma amacını taşır.

Temel stratejisi ataerkil toplumsal ve kültürel yapıdaki yerleşik söylemlerin deşifre edilmesi ve bu söylenenlerin doğal kabul edilmelerinin açığa çıkarılmasıdır. Bu yönde Cixous, diğer çağdaş feminist kuramcılar gibi mitolojik hikâyelerin analizinden önemli ölçüde yararlanır. Ataerkil toplumun kuruluş hikâyelerini bu hikayelerde bulur ve psikanlitik bir okumayla bunları değerlendirir. Örneğin Elektra ona göre, fallus merkeziliğinin liderlerinden biridir. Cixous, fallusun üstünlüğü fikrine kadını mahkûm ettikleri iddiasıyla Freud ve Lacan'ın cinsel fark yaklaşımlarını benimsemez. Buna karşılık çifte cinsiyet olanağından söz eder.

Cixous için yazınsal alan sıradüzenli olmayan bir niteliğe sahiptir ve çifte cinsiyetin gösterilmesi bakımından özel bir alandır. Bu tür bir yazına örnek olarak James Joyce, Kleist, Hoffmann, Edgar Allan Poe, Genet, Shakespeare, Freud gibi yazarların ismini anar Cixous. Bu tür yazarlar, temel, yerleşik kategorilerin altını oyan metinler üretirler. Onlara dayanarak öznel, metinsellik ve cinsel fark gibi konularda düşünceler geliştirir. Özellikle sabit ve durağan öznellik kavramını kabul edilemez bulan Cixous, bunu aşındırmaya ve bozmaya yönelik yazma biçimlerini önemser. Onun hayran olduğu yazar bu bakımdan Poe'dur.

“Bu yazı şeklinin ilerleyebilmesi ve gelişmesi için; bu yazının ilerlemesine bir form kazandırılabilmesi için bazı uzak ve yakın yan yollar vardır. Öncelikle cinsiyetçi muhalefet göz önüne alınmalıdır. Bu cinsiyetçi muhalefet kadınların yazılarını sınırlamada her zaman erkeklerin yararına olmuştur. Bu erkeklerin kanunudur ve tarihsel-kültürel bir limit haline gelmiştir. Kadın yazısı bugünlerde giderek artan bir hızla yayılmaktadır. Yazısının dizginlenmesinin önüne geçen bir kurgu var. Ancak cehaletleri dolayısıyla her iki cinsiyetten de bazı okuyucular, eleştirmenler, yazarlar; kadın ve erkek yazılarının kendine has özellikleri olduğunu itiraf etmede tereddüt etmektedirler. Şu her zaman söylenecektir ki; yazın karakterinde cinsiyet farklarını ortaya koymak feministliktir. Ancak bunu yapmazsak aynı noktaya gelip takılırız. Yani yazı yazmak erkek mastürbasyonu ile aynıdır. Yani kadın yazı yazarken kağıdı erkek olarak düşünüp ona göre şekillendirir. Ya da bu yazı şekli biseksüeldir, bu yüzden de bir anlamda işlevsizdir (hadım). Çünkü kadın ve erkek yazısı arasındaki farklılıkları ortadan kaldırmaktadır.”

Daha özel anlamda ise Cixous, hem çift cinsiyetliliği dillendirecek olan, hem de kadının dişil konumunu ifade edecek yazı biçiminin üretilmesine yönelir. Bu noktada Cixous, kadının bedeniyle olan ilişkisinin kültürel olarak önceden belirlenmiş olduğu tezinden hareket eder, bu nedenle yazı, kültürel olanı yeniden biçimlendirme potansiyeli taşıdığından kadın için önemlidir fikrini savunur. Yazma edimi, kadının belirleyici edimi olmalıdır, ancak bu dişil bir yazma edimidir. Bu yazı pratiği çoksesli olmasının yanı sıra farklı özneler yaratmaktan da geri durmaz. Ama temelde dişil yazının indirgenebilir bir tanımı söz konusu olamaz Cixous'a göre. Yalnızca şu söylenebilir: Dişil yazı fazlasıyla sese benzer ya da sese yakındır. Yani, konuşma etkinliğine benzemesi, dişil yazının karakteristiğidir. Burada ses ya da konuşma, bilinçdışı yakınlığı noktasında önemsenir.

“Kadının bu yazıyormuşçasına konuşma durumu, erkeklerin kalıplaşmış ‘usta yazar’ kavramından farklıdır. Erkeklerde olduğu gibi konuşmanın mantığı ile yazmanın mantığı kadınlarda birbirinden ayrılmaz. Kadınlardan farklı olarak erkekler bu ‘ustalığı’ kendi taktıkları maske dahil, vücutlarının çok çok az bir bölgesi ile dışa vururlar.

Kadının konuşması esnasında, tıpkı yazılarında olduğu gibi bahsettiği unsurların yankısı asla dinmez, bir kere kadının içine işlemiştir zaten. Derinlemesine bize aittir. O yankının bizi sürüklemeye gücü tükenmez. Burada bahsettiğimiz unsur şarkı gibidir, şiir gibidir. Kadının, içinde cap canlı kendi sesine olan aşkının müziğinin şarkısıdır.”

Cixous; kadının, konuşmada sınırları zorladığını, yazıda ise dönüşmeye olanak sağlayan bir uzam elde ettiğini belirtir. Dişillik ve yazı arasında kurulan buradaki ilişki, dil ve beden arasındaki yakın ilişkiye yönelik ilgiye bağlıdır ve bu ilgi de Cixous'u bilinçdışı sorununa getirir. Bu noktada Cixous, öznel özerklik ile bilinç denetimi türünden yanılısamalara karşı durmaya çalışır.

Cixous'un kendisi de kuramsal çalışmalarının yanı sıra etkileyici, edebi yazınsal metinler de üretmiştir. Bu kurmaca metinler edebiyat alanı genişletmiş niteliktedir. Kendi öne sürdüğü türde çok seslilik, durağansızlık, belirsizlik, çizgisel olmayan zamansallık öğeleri bizzat kendi anlatılarında uygulanmıştır. Ayrıca öznellik, dilin bedenselliği, dişillik, başkası gibi konularda bu metinlerde işlenir. Geliştirdiği kuramsal önermelerine uygun bir kadın yazar da söz konusudur; Clarice Lispector;

Brezilya edebiyatının en büyük yazarlarından biri olarak kabul edilen Clarice Lispector'ın eserleri yakın zaman önce monokl edebiyat sayesinde Türkçeye kazandırılmıştır. Yazarın "Água Viva" bizdeki adıyla "Yaşam Suyu" adlı eseri alışılmadık kurgusuyla ve kullanılan deneysel noktalama, imla nedeniyle çıktığı dönemde çeşitli spekülasyonlara yol açmış bir eserdir. Hem biçim hem de içerik açısından ciddi bir kırılmaya neden olan Lispector'ın keşfi ise geniş edebiyat çevrelerince yaşamı son bulduktan yaklaşık kırk yıl sonra gerçekleştirildiğini söylemek mümkündür. 2000'li yılların başında Amerikan edebiyat çevrelerinde yeniden keşfedilip çevrilmesi, büyük ilgi görmesi akabinde 2015 yılında tüm öykülerinin İngilizce yayınlanmasının da verdiği rüzgarın etkisiyle 2017 Haziran'da "Yaşam Suyu" birinci basımını Türkiye'de de gerçekleştirmiştir. Yirmi üç yaşında ona edebiyat çevrelerinde ün kazandıran ilk romanı "Yabancı Kalbin Yakınlarında" yı yayımlamıştır. İçsel bir monolog şeklinde yazılan bu kitap, Brezilya Edebiyatı'nda da hem biçim hem de içerik yönünden büyük bir kırılmaya neden olmuştur. 1959 yılına kadar diplomat eşi ile birlikte Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde ve Amerika'da bulunan yazar, yeniden Rio'ya dönüşüyle birlikte öyküleri ve romanları üzerinde de yeniden çalışmaya başlamıştır. Sırasıyla büyük mistik romanı "G.H.'ye Göre Tutku" yu ve ardından da başyapıtı olarak nitelenen "Yaşam Suyu"nu yayımlamıştır. Ancak 1966'da geçirdiği bir trafik kazası 1977'ye kadarki hayatını acılar içerisinde geçirmesine neden olmuştur. Hayatı sürekli büyük iniş çıkışlarla süren, bir anlamda yıldızın farklı saatlerini yaşamayı sürdüren yazar, 1977'de "Yıldızın Saati"nin yayımlandığı yıl kanserden ölmüştür. "Yaşam Nefesi" ise ölümünün ardından 1978 yılında yayımlanmıştır.

Genel olarak mistik konulardan bahseden yazarın eserlerinde yoğun olarak görülen tema ise 'anı yaşamak'... Uzun bir monologdan oluşan "Yaşam Suyu"nda şöyle söylüyor. Örneğin; "Konum an mı? Yaşamımın konusu." ve ardından şunu da ekliyor, "Varoluşumun süresine beni aşan gizemli bir anlam veriyorum. Aynı anda var olan bir varlığım: geçmiş, şimdiyi ve geleceği kendimde topluyorum, saatlerin tik-takında atan zamanı."

Bilindik kurgu kalıplarını yıkmasıyla tanınan ve kuralsızca ilerleyen monologlar şeklinde gelişen tipik eserleriyle okurunu kimi zaman rahatsız etse de, aslında onu biraz daha yoğun okuduğunuzda yapmaya çalıştığı şeyin yazdıkları aracılığıyla görünürde yapıtının evreninin genelde ise yaşadığımız dünyanın boyutunun dışına çıkmaya çalışmak olduğunu görüyorsunuz. Yani yazarla bilindik kurallar içinde kalması için didişmek yerine kendinizi onun akışına bıraktığınızda, bambaşka bir özgürlükle karşılaşmanız bir tür an meselesi oluyor. Zaten kendisi de bunun ipucunu şöyle veriyor yine "Yaşam Suyu"nda; "Söylediklerimi sadece yüzeysel olarak dinle, anlamsızlığın içinden bir anlam doğacak, benden açıklanamaz şekilde yüksek ve hafif bir hayat doğduğu gibi." Öte yandan aslında bazılarının eleştirdiği gibi hiç de bilinçsizce, gelişigüzel uygulanan bir teknik değil onunki "Ne yaptığımı biliyorum burada: doğaçlama yapıyorum" diyor.

Feminist olmayan, feminizm.

Cixous'un girişimi, yazıya siyasal bir stratejiye bağlı olarak yönelme hedefini taşımaktadır. Bunun biyografik bir kaynağı da söz konusudur, zira hem kadın hem de yahudi olarak Cixous çifte dışlanma pratiklerine maruz kalmıştır. Bu anlamda psikanalitik kuramlardan yararlanarak kadına yönelik uygulamayı açık kılmaya çalışan bir tür politik psikanaliz grubuyla (Psychoanalyse et Politique) ilişkili olmuştur. Burada temel amaç patriyarkanın bilinçdışı yapılarıyla mücadele edebilmektir.

Daha derinde ve görünmez olan, sürekli bastırılan ve yok sayılan yapılardır bunlar. Asıl olan ve önemli olan bu yapılara karşı sürekli bir dönüştürme çabasında olmaktır. Bu topluluk ya da grup genelde feminist olarak tanımlanan grup ve çevrelerle de iyi geçinmez, aksine bu çevreleri eril iktidar yapılarından pay almak için uğraş veren gruplar olarak değerlendirir.

“Uyanın işaretçi arkadaşlarım. Bu işaretler sizi işaretlenenlere geri götürecektir. Sizin yaratıcı güçlerinizi düzenleyip, geri getirecek olan teşhisin farkına varın. “Yaygın” tabirler sizin tekilliğinizi bir bozuk para gibi bozup kötüleyen tabirlerdir. Çemberin dışına çıkın, psikoanalitik kapsamın dışına çıkın. Çevrenize bir bakın ve kestirmeden gidin.

Kadın diğer dillerin konuşmasına izin verir. Söz konusu diller ölümsüz ve kısıtsızdır. Bir kadın kendi yazısında hayattan kendisine verilen hiçbir şeyi red etmez. Onun yazısı için “içermek” tabirini kullanmak yanlıştır. Onun yazısı bir şeyleri taşır, asla ve asla zapt etmez ve mümkün hale getirir. Kendi “id” imiz kendisini muğlak bir şekilde ifade ettiğinde, kadın kendisini bu belirsiz ve muğlak “kadın” karşısında savunmaz. Aynı zamanda bu muğlak “kadın” diğer kadının ortaya çıkmış olmasından dolayı şaşkıncıdır da. Ama yine de bu hediyeğin değiştirilebilirliği ve şekillenebilirliğinden kendine bir mutluluk payı çıkarır.

Ben engin bir okyanusum. Şarkımı bedenimle söylüyorum. Onu hiç kimsenin bilmediği bir biçimde pek de uygun olmayan bir yolla elde ettim. O “uygun olmayan yol” benim insan oluşumdur ve beni hayatta tutan şey dönüşümüdür.

Yaz! Böylece senin arayış içinde olan metinlerin kendisini bedeninin ve kanından da iyi tanıyacak ve yolunu bulacaktır. Bu yükselen bir şey ve mis kokulu malzemelerle asice yoğrulan bir hamur gibi. Bu yapraklardan, ve uçuşan renklerden oluşmuş hayat dolu bir kombinasyon ve bizim tarafımızdan beslenen, denize dökülen bir nehir. Erkek benim bir havza olduğumu gördüğünde “Hey orası o kadının denizi.” diyecek. Halbuki bir zamanlar ben onun erkekliğine ait ve ayrılamadığı annesiydim.”

İlknur Demir

Café Esperanza / Ali Teoman

FELSEFİ BİR DİSKUR

Kendimle mi çelişiyorum?

Tamam, o zaman kendimle çelişiyorum.

Walt Whitman

Café Esperanza, Ali Teoman'ın Fransız Kültür Bakanlığı'ndan "Fransa' da Türkiye Yılı" etkinlikleri çerçevesinde, Strausbourg' a aldığı bir davet sonucunda kaleme alınmıştır. Esinini, Strausbourg' dan alan bir öykü yazması istenmişti yazardan. Aynı dönemde bir beyin tümörü ile savaşıyan Ali Teoman -ki bu tümör yüzünden genç yaşta aramızdan ayrılacaktır- Strausbourg' da düşsel bir cafe de -Café Esperanza- üç üniversiteli gencin umut hakkındaki söylemlerinden oluşan, kendisinin felsefi bir diskur olarak tanımladığı bir anlatı kurguladı. Felsefe doktorası yapan Doğu Avrupa'lı Xeno, güzel sanatlarda okuyan Brezilya' lı Rapahinzo ve kitabın anlatıcısı Altuğ.

Café Esperanza bu üç karakter üzerine kurgulanmış, okurun gözünü boyamayan, gerçeği unutturmayan, yaşamı ve umudu sorgulayan bir anlatı. Bu karakterlerden birinin - Altuğ' un - bilincinden süzülerek okurun zihnine ulaşıyor.

Üç üniversite öğrencisinin, belli bir zaman diliminde, umut hakkındaki tartışmalarından yola çıkarak yazılan bu metin, sayfalar çevrildikçe, varoluşsal bir sorgulamaya dönüşüyor. Üç farklı coğrafyadan gelen birbirine hiç benzemeyen, üç üniversite öğrencisinin, üç farklı varoluş savaşı. Pragmatik Xeno ile romantik Altuğ' un arasına sıkışıp kalmış "saf" ve yaşama karşı savunmasız Rapahinzo' nun bu metaforik cafede ki varoluş çabalarının anlatısı.

Café Esperanza, gece ve gündüz, günde yirmi dört saat, haftada yedi gün, hep müşterilerle dolu, garsonlar siparişleri yetiştirmek için hep telaş içinde oradan oraya koşturuyorlar, hep, hep, hep... Ve biz hep Café Esperanza' da oturuyoruz. Nerede olursak olalım, nereye gidersek gidelim. Tüm evreni içine sığdıran, havasız, tozlu bir bekleme odası Café Esperanza. (Café Esperanza-Sel Yayınları / Sayfa 46) Bir tahterevallı belki de hayat. Kazananların olabilmesi için yitirenlere de gerek olan. Varlığın el değiştirmedeği bir yaşamın, devinimsiz ve kıpırtısız olduğu. Yaşam çarkının dönmesini sağlayan, varoluşun ana ilkelerinin, devinim, değişim ve döngü olduğunu hatırlatan.

Umut hazzın ertelenmesi midir? Ya da umut her an kapıyı çalabilir mi? Yazar, kitabın yazım sürecini, İpek Seyalioğlu'na verdiği röportajda şöyle anlatıyor. "Kasım 2006' da ameliyatla alınmış beyin tümörüm, 2009 yılı başından beri yineliyordu. Bir süre araştırma yaptıktan sonra, Strasbourg hakkındaki her şeyi bir yana bırakıp, her zaman olduğu gibi (!), kendi durumum hakkında yazmaya karar verdim: Umut, daha doğrusu, umudun yokluğu, umutsuzluk... Zaten o durumdayken, başka bir şey hakkında yazsam, bu ikiyüzlülük olurdu." (Yazı, Yazgı, Yazmak YKY Yayınları/Sayfa-147)

Karakterin fiziksel özellikleri hakkında okura hiç ipucu vermeyen yazar, onların sadece düşünsel özelliklerini sunmakla yetiniyor.Örneğin Xeno hakkında; " Diyalektik ve eristik arasındaki ince çizgide, birinciden ikinciye doğru belirgin bir biçimde kayıyor Xeno."Diyor. (Café Esperanza-SelYayınları-Birinci Baskı-Sayfa/36)

Umut ve umutsuzluktan yola çıkan felsefi bir varoluş anlatısı Café Esperanza. Kendi içinde dereceleri olduğu izleği üzerine kurgulanmış umutsuzluğun, takınılan şık bir aksesuar olabileceğinin irdelenmesiyle birlikte,onun en sert tavrı olan kronik umutsuzlukta sorgulanmaktadır. Umutsuzluğun en karanlık hali, üslup haline dönüşmüşbu kronik haldir. Kronik hal almış bu umutsuzluğun kötülüğe evrilmesi mümkün müdür?

Okuyucuyu sarsacak, sarsalayacak, edebiyat tarihine geçecek, felsefi bir kitap yazmak isteyen Xeno. Yoğrulmuş, sıkıştırılmış, yoğunlaştırılmış, hacmi indirgenmiş, ufacık bir hap haline getirilmiş yutulmaya hazır bir yaşamı anlatan, yani tümeli temsil eden tikel bir öykü yazmak isteyen Altuğ. Ve bu iki farklı varoluş çabasındaki arkadaşlarının arasında sıkışıp kalmış, sadece iyi bir ressam olmak isteyen Rapahinzo. Karakterlerin, düşünsel yapılarını sorgulayan bu metin, anlatının ana kahramanı Altuğ' un yazmak istediği kitabın ana hatlarıyla yazılmış. Bu bağlamda baktığımız zaman, Altuğ' un, Ali Teoman' ın zihninden geçenleri okura aktaran bir anlatı kahramanı olduğunu söyleyebiliriz. Umutsuz Altuğ, umutlu (belki de üstün olduğunu düşünen hayalperest) Xeno ve usçuluk açısından kafa yormayan masum ve hatta iyimser diyebileceğimiz Rapahinzo. Üç karakterde bir an geliyor, farklı kümelerin kesişimini oluşturabiliyor.

Yazar, Xeno ve Altuğ arasındaki diyaloglarda, zaman zaman edebiyat ve yazım hakkında bilgilerde sunuyor okura. Bu bilgiler metne tesadüfen giren söylemler değil elbette.Kullandığı her sözcüğün, her rakamın özenle araştırılmış, sorgulanmış ve satır aralarında metne yedirilmiş olduğunu görüyoruz. Altuğ' un, yazmak istediği eserinin üç ana karakterden oluşacağını söylemesi, üç sayısının gizemini sorguluyor okura. Dinin, bilimin ve matematiğin varlığıdır üç sayısı. Maddenin kapsadığı boyuttur. Tanrısal birliğin ruh-can-beden olarak özüdür. Mısır mitolojisindeki İsis - Osiris ve Horustur.Piramitlerdir. Hinduizm' deki irade - eylem ve bilgidir. Shiva' nın üçüncü gözüdür. Semevi dinler Müslümanlık, Hristiyanlık ve Yahudiliktir. Hilal-Haç ve Yıldızdır. Belki de canlının ta kendisidir. DNA-RNA ve Proteindir. Sonu gelmez bir dehlizin içinde iyi- kötü ve çirkine ulaşmanın yolunu gösteriyor belki de yazar okura. Bu iyi- kötü ve güzeli anlatmak içinde en iyi bildiği dili, edebiyat dilini tercih ediyor. Anlatının ana kahramanı Altuğ, ki bu kahraman yazarın kendi zihninin sesi, şu soruyu soruyor okura; "Yapıt ve yapıntı arasındaki ayrım nedir?" Bu sorunun cevabı metnin satır aralarında gizli. "Yapıt ve yapıntı sözcükleri arasında, aynı kökten gelmeleri dışında da bir bağıntı olmalı. İkisi de bir şeylerin "yapıldığına" işaret ediyor.

"Konuşulamayan şeyler hakkında susmak gerekiyordu."

Öte yandan, yapıt da yapıntı denli entipüften olabilir pekala. Ve elbette yapınç! "Yapay" ve "yapmacık" sözcükleriyle arasındaki kökensel akrabalığı göz ardı etmek olanaksız. Doğal bir şey değil demek ki yapılan, bir tür tiyatro oynanıyor."

İzlek ve ana düşün arasındaki farkları da, Xeno' nun yazmaya çalıştığı felsefi metnin dokuz karakterli olacağı gerçeğinden yola çıkarak, Xeno' nun dilinden anlatıyor yazar. Satır aralarına dokuz sayısının gizemini sıkıştırarak. Dokuz sayısı, çeşitli kültürlerde, bilimde ve sembolizmde farklı anlamlara sahiptir. Ali Teoman' ın kibrit çöpü ve tuval ilişkisi ile okura aktardığı, izlek ve ana düşünden anlıyoruz ki bu anlatıdaki dokuz rakamının gizemi sembolizme dayanıyor. Çünkü sembolizmde bu gizemli sayı "bitiş" demektir. Sonrası yoktur. Şöyle ki; İzlek, bir resmin üzerine çizildiği tuvalin fonudur. Bu fon renginin lacivert ya da mor olduğunu düşünürsek, bu iki renk arasında sadece ton farkı vardır ve biri için lacivert olan diğeri için mor olabilmektedir. Yazara göre, bu renk yani izlek "geri dönülemezlik" olarak tanımlanmaktadır. Peki bir yapıttaki "ana düşün" nedir? İnsan ilişkilerinin, kaypaklığı, güvenilmezliği, soğukluğu ve acılığıdır. Parmaklarımızın arasından kayıp giden usun ulamlarından kıvraklıkla kaçan zamandaki geri dönülmezlik. Yaktığın bir kibrit çöpü beş saniye sonra küle dönecek, zamanın hiçbir kesitinde bir daha asla ilk hali gibi olmayacaktır. Kibrit çöpünün öyküsü, kömürleşip söndüğü anda sona ermiştir. Eskiden yanma potansiyeli olan bu kibrit çöpü andan sonra yanmış bir kibrit çöpüdür. Onun ömrü bundan ibarettir işte. Artık, aynı tuval üzerinde, başka bir kibrit çöpünün öyküsü anlatılabilecektir. Çünkü her kibrit çöpünün tek bir öyküsü vardır. Yanmış ve bitmiştir. Peki, gerçekten böyle midir? Ya özgür istenç? Tam bu noktada Ali Teoman yapmak istediğini yapmış okurun kafasını karıştırmayı başarmıştır. İki seçeneğiniz vardır önünüzde. Ya kitabı kapatır, kitaplığınızın en derinine gizlersiniz ve devinimsiz, kıpırtısız okumalarınıza devam edersiniz ya da varoluşun temel ilkeleri olan devinim, değişim ve döngünün içinde kaybolursunuz.

Yazar, dil konusunda da oldukça farklı bir kalem. Değişik dillerden sözcükleri metnin içine yediren bir yazar. Bu metinde de olayın Strasbourg' ta geçmesinden dolayı yer yer Fransızca sözcükler kullanmış. Genel olarak diğer eserlerinde de buna benzer bir dille yazan Ali Teoman bu konuda kendisine sorulan bir soruya şöyle cevap veriyor. "Bir ara çevirilerini kitabın arkasına koymayı düşündüm ama sonra bunun hoş olmayacağına karar verdim. Ben okura kolaylık sağlayan bir yazar değilim. Kolay yazmıyorum, okur da okurken biraz zorlanabilir." (Yazı, Yazgı, Yazmak YKY Yayınları/Sayfa-96) Kitabın epigrafları, Rilke ve Walt Whitman' dan alıntılanmış ve şiirlerin çevirisi yapılmamış. Anlatının son sözü de yine orijinal dilinden "Omniavulnerant"

Altuğ, Xeno ve Rapahinzo; belli ki, bu üç karaktere verilen isimlerde tesadüfi değil. Aynen kitabın adında sözü geçen "Esperanza" kelimesinin de tesadüfi olmadığı gibi. Farklı ülkelerden gelen üç karakterin adı kendi ülkelerinin dillerinden seçilmiş, kişiliklerini tamamlayan adlar. Bu özen bile yazarın dil konusundaki hassasiyetini göstermektedir.

Üç üniversite öğrencisi, koyu lacivert ile mor arasında geri dönülemez bir izlekten yola çıkan anlatının, yanmış külleri kalan kibrit çöpleri. Bir başka deyişle, Café Esperanza, kibrit çöplerinin dönüşüm hikâyesi. Umutsuz kalmayın. Çünkü umut her an kapıyı çalabilir. Çünkü umut her yerde.

Tanju Sarı

"ALİ TEOMAN VE KISANIN DA KISASI"

Çoğu öyküde karakterler, zaman, mekan ve olay örgüsü ararız.

Okuyucu için bir sonuca varılacak okumadan daha güzeli olamaz. Ama tüm okumalar keyif odaklı olunca metnin aynı zamanda çözülmeyi bekleyen gizemli bir bilmece olduğunu da unuturuz ya da işin o yönü zevk sınırlarımız içinde yer almaz.

Kısa öykü türü, adına ister mikro öykü ya da kisanın da kisası öykü deyin kendi kuralları olan bir tür. Son yıllarda artan bir ivmeyle zarafetini sergilemekte. Okumadaki pratikliğine rağmen yazan için yoğunlaşma ve birçok unsuru bir arada sunma zorunluluğu son derece zahmetli bir sürece neden oluyor. Çok ustalık isteyen, yaptım oldubitti gibisinden bir kısa kestirip atmayı kaldırmıyor, sonuç olarak bir kuyumcu titizliği gerektiriyor.

Ali Teoman'ın 'Öykü Uçları' kitabı bir sayfayı nadiren aşan öykülerden oluşmakta. Ancak bir kitabın niteliğinden bahsetmeye başlamak, ona teşhis koymak, eleştirmeni hiç umulmadık bir yere savurabilir. Kaldı ki sınıflandırma yapmak için katı bir zihinsel yapı gerekiyor zira Öykü Uçları bir nesir şiir mi yoksa kısa öykü türüne mi girmekte tartışması sadece biçimsel bir çaba olacaktır. Bence kitap Teoman'ın bu iki alana kısa adımlar attığı ancak tam olarak karar veremediği bir orta bölgede var oluyor. Yazarın simgesel dünyası ve şiirselliği ışıldadığında metin neredeyse satırlar halinde yazılsaymış daha etkili olurmuş duygusu uyandırıyor. İçine serpiştirilen günlük objelerin, eylemlerin olduğu hikayelerde ise işte bu kısa öykü diyebileceğimiz anlara rastlıyoruz.

Kabaca kısa öyküyü belirleyen şey yoğunluktur. Şaşırtma etkisi uzun öyküde olduğu gibi bir ya da iki noktada yükselen dalgalar gibi gelmez, o daha çok tok bir tekli darbedir. Pratik midir? Evet öyle olmak zorundadır çünkü tık nefesliğe estetik katacak ustalığı sunmak zorundadır. Yazar soluklanmaz size de aynı hoşgörüyü göstermez. Adeta zaman yok gibidir ya da daralan anın hunisinde geniş dünyayı geride bırakarak sonsuza akıp gitmeden önce edilen bir iki son deyiş gibidir. İşte bu yüzden belki de Ali Teoman ölümüne az kala artık yapabilirsem böyle yazacağım diyerek son öykü dosyasını bu tür öykülerle bezemiştir. Geri dönülmez bir hastalığın pençesinde elindeki en konsantre şeyi geride bırakarak en akıllısını yapar. Bu yüzden Teoman'ın edebi dünyasında Öykü Uçları yoğunluğun had safhaya vardığı tepe noktasıdır.

Kitap zamansal açıdan 10 yıl aralıklarla yazılan öykülerden oluştuğu için ortak damarın kimi zaman bir birine ulaşmayı kestiği bir düzlemedir. 2003 yılına ait öyküler okurken 1996 yılında yazılmış olanları da okuruz. Ama yazarın ölümüne yakın kaleme aldığı ürünler çoğunluktadır. Ali Teoman'ın ömrünün son on yılında çok kısa öykü türünde denemeler yaptığı açıktır. Her şey olgunlaşarak bir dizge oluşturur ve bir dosyada toplanır. Daha kitabın ilk öyküsü Adım'da yazarın kişisel trajedisinin bu esere damga vuracağı apaçıktır. Bu on satırlık öykünün gözler önüne serdiği sızı şudur; silmek, bilememek, huzursuz dönenmeler ve eylemin çaresizliği. Boşluğa bakan anlatıcı bomboş bir çılgılığı yankı yapacağından umudu kesmiş bir şekilde haykırmaktadır. Teoman kendine has kelimelere ihtiyaç duyarken bunları tam anlamı vermekten çok hissettirmek için icat eder. Sadece sezimlenen ama tarifi açık uçlu kalmaya mahkum ilginç cümleler kitap boyunca yalınlanır 'Gögsümün bekingen burguları...' , 'Ağıyorum adımlarımı, ağıyor ağıyorum...'

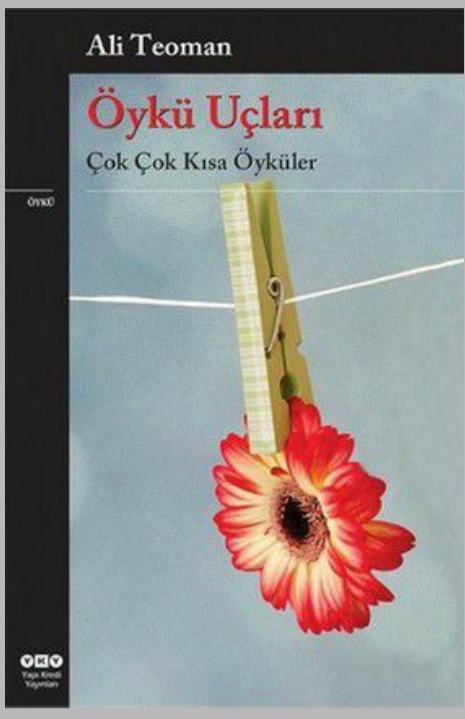
Teoman'ın öyküsel poetikasında çökmüş bir beden şimdilik güç bela ayakta, tekinsiz adımlarla sürüklenen bu beden elinde kalem defter kayıt tutmaktan geri durmaz. Artık kalabalıklar uzaktadır bunu zevklerin yok oluşu keyfin kaçışıyla bütünleştirebiliriz. Kalabalıklar işgüzdür da, onlara güvenilmez. İnsanı anında satabilen günlük oyalanmaların kaynağıdır.

Ağırlık öyküsü işlevini yitiren gövdenin kenara itilmişliğini işler, bu tema yani beden in iflası kitap boyunca tekrar eder durur. Bir nedenden ötürü çözünen, estetiğin tarihin dışına itilen beden hala ileti vermeye devam eder ama yaklaşan veda kaçınılmazdır. 2003 yılına ait öyküler belirli bir rotayı takip ederken araya giren 1996 yılına ait Akide isimli öyküde beden sevgiyle karışan bir orospuluğun nesnesi olarak hala yaşam olanaklarına sahiptir.

O yüzden ayıksı kalır, cinselliğin şevkini taşır ama yıllar ötesine de aittir. Oysa artık Teoman bambaşka bir kavşaktadır ve onu ölüm beklemektedir. Belki de bu öykü bir miktar ritimsel rahatlama için dizgenin arasına konmuştur.

Sonra yine karanlık başlar. Arınma isimli öyküde beden dışıdır, bir şeyi içinden söküp atmıştır, acı dolu o evrenin ardından rahatlamaya yönelir. Arınma, suyla girilen temizlenme eyleminin hem trajik hem de rahatlatıcı yönünü verirken vücuttan atılan bir cenindir büyük ihtimalle ya da sperm hangisi olursa olsun uzaktan çalan bir telefonla öykünün kahramanı mekanik yaşama çağrı alır. Dışarıdaki dünya için bireysel trajedinin en ufak bir önemi yoktur. Ali Teoman'ın yazınsal dokusunda çok fazla dallanıp budaklanacak yorum seçeneği olunca okur olarak bir adım geride durup en baskın olanı seçmeye çalışırız ve bu hep kavrayamama tedirginliğini askıda tutar. Öykü Uçları bu bakımdan okuyucunun bir dayanıklılık testi gibi uzanmakta. İçine çekilerek ilerleyebilirsiniz ya da pratik nedenlerle okumayı bırakabilirsiniz. Bu anlamda Ali Teoman, okuyucuları için ya onaylanan bir yazardır ya da yavaşça uzaklaşan...

Kitaptaki anlatımlar diyalogları da dışlar. Ya da bu Ali Teoman'ın çok kısa öykü türü için seçtiği biçemdir budur. Belki de çorak ve tekinsiz bir coğrafyayla kuşatılan insanı anlatmak için onu konuşmanın, karşılıklı iletişimin, ağızdan çıkanın kaypaklığından sıyırmak gerekir.

"Bozuk plak gibi kendisini yineleyip duruyor yaşam."

Bu tür bir karanlık içerisinde, bir dini referansla Teoman, Çarmıh isimli öyküsünde İsa'ya gönderme yapar. İsa'nın gövdesine onun ölüp ölmediğini anlamak için sokulan mızrak burada akkor demir şeklinde karşımıza çıkar ve öykünün belli belirsiz kahramanı bunun açtığı yarayla yaşamayı öğrenecektir.

Ali Teoman'ın öykülerinde deniz imgesi de bir hayli yer alır. Bazen dehşetengiz hikayelerin kaynağı, içinden cesetler çıkan bir bilinmezlik bazen de romantik bir enginlik yatağıdır. Kumsalda gezinen ayaklardan kalan izleri silen denizin kıyısı gizemlerle doludur. Çakıl Taşları öyküsünde kumsalda bulunan bir taş, kof kütüğün altında bir an parlar ama tıpkı Sartre'in Bulantı'sındaki kahramanın aynı buluşla çıkmaza girmesi gibi keskinliğiyle eli keser, kan akar. Bellek denizinin kumsalda biriktirdiği taş bir kötücül anının parçasıdır büyük ihtimalle. Kitaptaki öyküler boyunca zaten kötüye çıkmayan bir eylem silsilesi yok gibidir. Bu karamsarlığı aydınlatacak ışık bile buruk bir hüzme şeklinde görünür.

Bir istisna Kamışadlı öyküde verilmek istenen sanatsal yaratıdır. Hattat kalemiyle kağıt üzerinde yazarken kimyasal bir sürecin nerdeyse her aşamasını öğrenir okuyucu; estetik yaratı yine de her türlü bedensel çürümenin, çekilen dertlerin ya da yaşamın yanıltıcı niteliğinin üzerinde parıldar.

Yazma eyleminin katlanılır ender şeylerden olması kitabın öykülerinde değinilen bir tema. Kalemler defterler, bir adım ötedeki gözlemlenen dünya hepsi yazmak için ortamı tamamlıyor ve bu edim zamanın ötesinde tarihin her kesitinde özü değişmeden devam ediyor. Yazılan metnin hemen paylaşılması gerekmez, örneğin Şişe öyküsünde şiir bir şişeye konup denize fırlatılır. Teoman'ın denizi hafızanın ve tekrar hatırlanana kadar kaybolan şeylerin denizidir; metin enginlikte yitip gider.

Diğer taraftan yazarımız edebi kişiliğe ait suskunluğun da değerli olduğunu bir öyküde aktarır. Son Roman isimli öyküde genç bir yazar yeteneğiyle parlayıp sanat kuluvarında hızla ilerlerken bütün ilgiyi üstüne çeker ama sonra hızlı bir tıkanma süreci gelir. Yirmili yaşlarında yakaladığı başarıyı otuzlu kırklı yaşlarında sergileyemeyince ilk önce umutsuzluğa kapılır ama daha sonra bir çeşit Nirvana bilgeliğine erişir; Salt söylemek eylemi bir çeşit anlamsızlık değil midir? Yazılacak son roman ıssızlık ve sessizlikle yazılmalıdır.

Öykü Uçları'nda sayfalar boyunca hissedilen veda kavramı en belirgin olarak bu adla yazılmış bir öyküde apaçıktır. Sokakta terk edilen eve, son bir bakış, son bir el sallayışla vedalaşılır. Bu el sallayışa karşılıklı alınır ama biraz ilerlenip tekrar ikinci bir bakış fırlatıldığında artık camdaki kişi yoktur. Evden sadece çiğ bir ışık yansımaktadır o kadar. Terk etme, ani bir şekilde kopartılıp alınma dönüp dolaşılıp gelinen duraklar olunca kitabın son öyküsü Yamçı'daki atlı yolcu betimlemesine tekrar dönmemiz gerekir bunun terk ediş ve ölüme kucak açma bağlamında düşünülmesinden başka okuyucunun yapacağı bir şey yok. Yazar artık sonsuz bozkırda ilerleyen yorgun bir atlıdır.

Ali Teoman'ın bu son öykü toplamasının son sayfasında Latince bir ibare vardır; brevis sed optime yani az olan en çoktur. Belki de yazarın kısa ömrünün özeti gibidir bu cümle. Evet kısa bir hayat, ama her yönüyle dolu, zengin bir edebi üretimi arkasında bırakarak yaşanan...

Sevde Gül Kocalar

HORASAN ELYAZMASI – ALİ TEOMAN

Horasan Elyazması, Ali Teoman'ın 2009 yılında okurlarıyla buluşan, aslında yazarın roman yazmaya yoğunlaştığı bir dönemde ortaya çıkan öykü kitaplarından biridir. Kitap yazarın Prolegomenia adını verdiği kısa önsözle birlikte 3 bölümden oluşur. Bu önsöz bizim alışageldiğimiz önsözlerden biraz farklı. Yazar bizi önsözde aslında çok kısa bir öyküyle kitabın devamında gelecek öykülere hazırlıyor. Bir sayfa sürmeyen uzunluğuyla bile bu kitapta bol bol betimlemelerle ve çağrışımsal tekniklerle karşılaşacağımızın küçük sinyallerini sunuyor bizlere ve önsözün sonunda ekliyor:

“Ben ve ben ve ben. Ateşin çıtırtısı.

O ve o ve o.

Sen ve sen ve sen. Biz. Onlar.

Düşünüyoruz, sorguluyoruz, ansıyoruz.

Öykülerimiz dudaklarımızda yazılı.

Birbirimize öykülerimizi anlatıyoruz.”

Bu koca öykü evreninde sıra, sıra birbirimize anlattığımız öykülerde sözü Ali Teoman'a bırakıyor ve Horasan Elyazması kitabına başlıyoruz. Kitapta önsözden sonra iki bölüm yer alıyor. Juvenilla adı verilen son bölüm yazarın gençlik döneminde yazdığı 6 kısa metinden oluşuyor. Bu bölümde yazarın genel olarak üzerine düştüğü bazı kelimeler var; kan, açık yara, yapışkanlık, cıvıklık gibi. Bu bölüm için özellikle bu kelimeler üzerinden yaptığı betimlemeleri göz önüne alarak yazarın okura o rahatsızlık hissini vermeyi amaçlandığını söyleyebiliriz. Bu son bölüme kısaca bu şekilde değinmek istiyorum çünkü asıl üzerine konuşmak istediğim Mythopoeia adıyla karşımıza çıkan 2. bölüm.

Ali Teoman Mythopoeiabaşlığını kısaca "Söylentiler" olarak ifade etmiş. Kelimeyle ilk kez tanışan biri olarak biraz araştırdığımda "modern edebiyat ve filmde dünyanın veya diğer kurgu yazarları tarafından kurgusal veya yapay bir mitolojinin oluşturulduğu bir anlatı türü" olduğunu öğreniyorum. Mythopoeiakelimesini bu anlamıyla ilk kullanan kişinin edebiyat dünyasının en iyi kurgusal ve mitolojik evrenini kaleme alan J.R.R. Tolkien olduğunu belirterek ustaya bir selam göndermeyi de ihmal etmeyelim. Peki Ali Teoman neden kitabın ana bölümüne bu ismi verdi? Aslında kitabın adını ilk duyduğumuzda o mistik havayı biraz hissedebiliyoruz. Horasan Elyazması... geçmişe dair bir şeyler bulacağımız kesin ve geçmişi asla tam olarak bilemeyeceğimizden bu bilinmezliğin içinde muhtemelen gizemlerle de karşılaşacağız.

Mythopoeiabölümü 12 öyküyle kitabın geniş bir kısmını kaplıyor. 12 öykünün her biri mitolojinin izlerini taşıyor. Ancak neredeyse hepsinde geçmişin ve derin izler bırakan anıların varlığından söz etmek mümkün. Öykülerin arasında bir bağ olmasa da yazarın genelinde kullandığı bilinç akışı tekniği dikkat çekiyor. Okuduğumuz öykülerin çoğunda yaşanan bir olaydan ziyade Ali Teoman'ın zihnini serbest bırakarak yazdığına ve kurguladığı öykünün kendi iç dünyasında ona ne hissettirdiğine şahit oluyoruz aslında. İnsanın doğasında var olan başka bir insanın zihninden geçenleri bilmek isteme merakı, haliyle bu öyküleri okuma isteğimizi daha da kamçılıyor.

Öykülerin içeriklerinden bahsedecek olursak 12 öykünün tümüne değinemeyiz ancak farklı yönleriyle dikkat çeken birkaç öyküden kısaca bahsedebiliriz. "Son Kılavuz" öyküsü anlatım tarzı ve kurgusuyla benim için bunlardan biri. Düş ile gerçek arasında gidip geldiğimiz bu öykü aslında tek bir öyküden oluşmuyor. Öykü içinde kılavuzluk, ulaklık yapan bir adamın anlattığı başka bir öyküyü de dinlerken buluyoruz kendimizi. Sonra bir bakıyoruz ulağın anlattığı öykü aslında şu an okuduğumuz öykünün ta kendisi ve oldukça başarılı bir kurguyla karşı karşıyayız. Bu kurgu biçimini sadece bu öyküde kullanmıyor Ali Teoman. Özellikle eski dönemlerde geçen öykülerinin sonunda genellikle şaşırtıcı bir kurgu ve sonla uğurluyor okurunu.

Yine eski dönemlerde geçen ve kitaba adını veren Horasan Elyazması isimli öykü ise yazarın bugünle kurduğu bağ ile dikkat çekiyor. Yazar araştırma yaparken şans eseri bir elyazmasından gelir. Bu belge o dönemin Horasan Sultanı ve çocuklarıyla ilgili bir kehanetten bahsetmektedir. Kehaneti öğrenen Sultan gerçekleşmemesi için elinden geleni yapar. Belgede de bu sürecin soruşturulması yer alır aslında. Ne yazık ki belge sanki dış güçlerin zoruyla yarım bırakılır ve sadece kehanetin gerçekleştiğine dair bir cümle ile sonlandırılır. Ancak meraklı yazarımız bu hikaye burada bitemez düşüncesiyle kehanetin nasıl gerçekleştiğini bilmek ister ve farklı kaynakların peşine düşer. Birkaç ipucu bulsa da gerçeği ve bu elyazmasının kahramanlarının isimlerini asla öğrenemez. Yine de kendince mantık çerçevesine oturttuğu bir öykü vardır. Bulduğu ipuçlarının izinde, gerçeğini asla bilemese de kanlı ve entrikalı gerçekleşen tüm olaylar ışığında yarım kalmış bu elyazması yazarımız için biter. Bir elyazmasının geçtiği döneme bir günümüze gider geliriz bu öyküyü okurken, biz de yazarla birlikte adeta dedektiflik yaparız.

Daha önce de belirttiğim gibi öykülerin hepsi mitolojik izler taşıyor veya eski dönemlerde geçmiyor. Tam eski dönemlerin ahengine kendinizi kaptırmışken bir sonraki öyküde kendimizi modern çağdayüksek binaların arasında dolandırırken bulabiliriz.

“Ben ve ben ve ben. Ateşin çıtırtısı.

O ve o ve o.

Sen ve sen ve sen. Biz. Onlar.

Düşünüyoruz, sorguluyoruz, ansıyoruz.

Öykülerimiz dudaklarımızda yazılı.

Birbirimize öykülerimizi anlatıyoruz.”

“En sevdiğimiz oyundu karanlığın kişiliksizleştirdiği bina yüzlerinden oluşan o dev labirentte yolumuzu yitinceye dek başıboş dolaşmak.” (Maskeler-sf:37)

Mesela Maskeler isimli öyküde kahraman beden olarak günümüzde ancak biz daha çok kendisinin zihninde sevdiği ve özlem duyduğu kadınla yaşadığı anıları canlandırmasına şahit oluyoruz öykü boyunca. Yaklaşık 10 yıl önce yaşanan bu anıları artık yaşayamayacak olmanın hüznünü kahramanla birlikte yaşıyoruz, o da sanki dertleşiyor bizimle:

“Artık her şey öyle uzak, öyle geri dönülmezcesine uzak geliyor ki... Yalnızca araya giren onca zaman değil, ama aynı zamanda da onca yer ve onca insan ulaşamaz kılıyor on yıl öncesini. Bir romanın daha önce okunup geçilmiş bir yerine dönemiyoruz, ardından gelen satırların biliniyor olması engelliyor bunu.” (Maskeler-sf:38)

Zamanda ve mekanda yolculuk yaptığımız bir başka öykü ise Döngü. Bir odada başlayan bu öykünün sürecinde bir sonraki paragrafta kahramanın başka bir mekana ve zaman dilimine geçtiğini fark ediyorsunuz. Bir sonrakinde başka, bir sonrakinde başka... Ama sonunda yine ilk zaman ve mekana dönüyor, tıpkı bir düş görmüş de tekrar yatağında uyanmış gibi. Bir düş kadar kısa sürede anlam veremediğiniz bir sürü şey yaşayıp tekrar en başa dönmek, döngü...

Değinmeden geçemeyeceğimiz bir diğer konusu ise bazı öykülerde yazarın kullandığı şiirsel dil. Düz yazının ötesinde kendimizi şiir okuyormuş gibi hissettiğimiz bu öykülerde de yazarın bilinç akışına girmek mümkün:

“Sondüş.

Sevgili labirentimin tüm yolları bu noktada kesişiyor.

Kediyle fare ve gitgide birbirine yaklaşan duvarlar.

Düşün gerçeğe dönüştüğü an, mumların tavanda dans eden yalımları ve gece.

Kırılgan bir solukta savruluyorum.” (Yumarak Bak Gözlerini-sf:34)

Kitap genel olarak yalın ve anlaşılır bir dil yapısına sahip. Öyküler çoğunlukla ben diliyle kaleme alınmış. Ancak bazı öykülerde yazarın alışılmışın dışındaki tarzı yine kendini gösteriyor ve okurun kendini direkt kahramanın yerine koymasına adına öyküyüsen diliyle kaleme alıyor. Bu da okurun kendi kendisiyle yüzleşmesi adına iyi bir zemin hazırlıyor.

Tek cümleyle özetleyecek olursak Horasan Elyazması okuru dünle bugün, düşünle gerçek arasında gezintilere çıkararak, ilginç öykülerle tanıştıran gizemli bir eser diyebiliriz.

*Herkesin anlatacak bir öyküsü vardır,
dinleyecek birini bulabilmektir önemli olan...*

Ali Teoman

Dilek Yılmaz | Duyarsız | Anlatı

Kalabalıkla muhatap olmaktan hiç hoşlanmam. Özellikle toplu taşıma araçlarında. Boş boş bakar gözler birbirine. Sonra hızla kaçar. O yüzden yine elimdeki romana gömülmüştüm. İşin ilginç yanı okuduğum satırlar ruh halimi yönlendiriyordu. Kırmızı Pazartesi'nde cinayete kurban giden karakterin bağırsaklarını evde besledikleri köpekler parçalamaya çalışırken “Baba başım ağrıyor” diyen kızın sesini işittim. Kafamı istemsizce romanımdan kaldırdım. Küçük bir çocuktan gelmiş olmalıydı bu inilti. Uzun süre bakışlarım bu sözleri söyleyen çocuğu ve babasını aradı. Bulamadım. Tekrar romana döndüm. Sonra tekrarladı “Baba başım ağrıyor” bir ağıt gibi çıkıyordu. Gerçek bir acıyı tarif ediyordu. Susmadı, ard arda tekrarladı. Böyle kaç durak geçti bilmiyorum. Hemen sağımda oturan kadının mendilini çıkarttığını, sürekli burnunu sildiğini fark ettim. Ağlıyordu. Kadına baktım, bakışlarını takip ettim. Sonunda sesin sahibini bulmuştu gözlerim. “Baba başım ağrıyor, ba-ba başım ağrıyorr” Ne kadar duyarsız biri olmuşum. Sesin sahibi o kadar da küçük görünmüyordu. Belki genç kız bile denilebilecek yaştaydı. Upuzun kumral saçları kalçasından aşağıya iniyordu. At kuyruğu toplamıştı. Ağzı - burnu bir kağıt maskeyle örtülüydü. Başını bir türlü sabit tutamıyordu. Bir arkaya koltuğa yaslıyor, bir cama dayanıyordu. Acısını şiddetini zorlukla açık tutmaya çalıştığı gözlerinden görmek mümkündü.

Eğer çevremle biraz daha ilgili olsaydım az önce adamın, metro Haliç'ten geçerken, biriyle yaptığı telefon konuşmasını daha dikkatli dinleyebilir, kızın durumunu daha net anlayabilirdim. Hatırladıklarım sadece bir kaç kelimeydi: hasta, hastane, on beş gün. Sonrası yoktu. Ama yanımdaki kadın. Kitabı kaldırıp çantama koymama o sebep oldu. Kızı ve babasını fark etmeme. İnsanın yanında oturan birinin neredeyse hıçkırarak ağladığını anlamaması için ahmak olması lazım. Kadın, tam karşı çaprazında oturan hasta kızı gözlerken, kontrolsüz akan yaşları elindeki bir kağıt mendile siliyordu. O zaman sezdim kaçırdığım konuşmanın içeriğini. Kızcağz belli ki amansız bir hastalığın pençesindeydi. Oysa az önce önümüzden yerlere kadar inen siyah pardüsesüyle mendil satan yaşlı bir kadın geçmişti. Bizden insanlığımızı dilenmişti. Ondan önce de her birimiz, yani o metro trenin içindeki her bir insan, kimbilir kaç tane dilenciyle karşılaşmıştık da, hemen karşı koltuğumuzda yaşanan drama duyarsız kalabiliyorduk. Belki onlar da dilenciydi. Belki yaşanan her şey bir oyundan ibaretti. Bildiğim tek gerçek şey akan gözyaşları ve küçük kızın yakarmalarıydı. Yanımda oturan genç kadın o dilenciden de bir mendil almıştı. Hatırlıyorum.

Kızın babasına takıldı gözlerim. Ona bakınca birden iki gün önce babamı kontrol için götürdüğüm hastanede gördüğüm zihinsel özürlü adamın annesine gitti aklım. Aynı onun gibi bu adam da ne kadar metanetli duruyordu. Şefkatle kızının başını okşuyor, öpüyor sakince "Tamam kızım, tamam kızım" diyordu. Gececek demeliydi oysa. Ama geçmeyeceğini bildiğinden midir, hiç o kelimeyi kullanmıyordu. Keşke umut verebilseydi...

Yol uzadıkça uzuyor, kızın sızlanmaları şiddetleniyordu. Ağlayan kadın onlardan önce indi. Koşarak uzaklaştı. Ya da ben öyle düşündüm. Sol tarafıma yeni bir baba kız oturdu. Neşe içindeydiler. Belli ki okulun ara tatilinde birlikte gezerek değerlendirme fırsatı bulmuşlardı. Kız karşı koltukta acı çekenle yaşıt olmalıydı. Bir an çok garip hissettim kendimi, arafta gibiydim. Cennet ve cehennem arasında. Yerin altında. Bir toplu taşıma aracında. Bir yanımda acı diğer yanımda mutluluk. İki baba ve iki kız çocuğu.

Adam kızının acıyla inlemelerine daha fazla dayanamadı. Levent'te indiler. İnmeseler ışıkları kapatın diye bağıracaktım. Işık kızın gözlerini acıtıyor, başının daha çok ağrmasına neden oluyordu. Biraz olsun karanlığa ihtiyacı vardı yavrucağın. Sonra da sessizliğe...

Arkalarından baktım. Tren hareket edince oturdukları koltuğun hemen yeni yolcularla dolduğunu gördüm. Bu defa anneanne, anne ve belki daha bir yaşına yeni girmiş küçük bir erkek bebek vardı. Çocuk neşeye ve meraklı gözlerle etrafı inceliyor, annesinin ilgisine gülerek karşılık veriyordu. Bebekçe bir sevinç kaplamıştı treni. Az önceki acılı sahnenin gölgesi üzerinde oynanıyordu her şey. Bebek annesinin uzattığı oyuncağını düşürüyor, elini ağzına götürüp dişlerini kaşıyor, karşıdan ona el sallayan genç kıza gülümsüyordu. Trendeki insanların yüzünde gezindi gözlerim. Hasta kızın acısına duyarsız kalan bizlere. Bebeğin neşesine hiç de duyarsız değillerdi. Gülümsüyorlardı. Bebekten gözlerini kaçırmıyorlardı, gülümseyerek her hareketini takip ediyorlardı. Sanki bir kaç dakika önce genç bir hayat karşılarında acı çekmemiş, kalkıp belki de ölüme yürümemiş gibi ve onlar buna hiç şahit olmamış gibi mutluydular.

Çantamdan kitabı çıkardım. Sahiplerinin bağırsaklarını parçalamaya çalışan köpeklerle geri döndüm. Daha çok yolum vardı.

Handan Kılıç

İşe Yarar Bir şey

İyi bir kitap ve kaliteli bir film bittiğinde bizi kendimizle baş başa bırakır. Hayat, herkesi farklı sorularla sınıdığından cevaplar herkese göre değişecek şekilde çoktan seçmelidir. Bu nedenle bize hazır cevaplar veren kitaplar ya da filmler değil bize kendimizle konuşup yüzleşecek cesareti verecek olanlar önemlidir. Tıpkı milletlerin tarihleri gibi kendimize yazdığımız kişisel tarihlerimiz de çoğu zaman objektif değildir. Oysa insanı bir sonraki sınavında çıkacak sorulara hazırlayacak olan, kafasında yazdığı kahramanlıkları kadar yenilgilerine de acıtan bir dürüstlikle yaklaşmasıdır.

Bu ise çok zordur. Çünkü zaten hayat şartlarının zorluğu, iş yerlerindeki ayak oyunları, kazıklayan dostlar, yalnız bırakan aileler, birlikte ama yalnız iki yabancıyla paylaştığı evliliklerde her şey üzerimize gelirken bir kişi bari seni düşünsün diyen savunma mekanizmamız bize küçük oyunlar oynar. Bahaneler sunarak gerçeklerle yüzleşmemizi engeller. Ama insanın arada kendi ile baş başa kalıp bunu yapması, ilerlemesi, kendine karşı körleşmemesi için gereklidir.

İşte bazı filmler ve kitaplar, bizi, açtıkları kapıdan böyle bir hesaplaşma koridoruna sokar. Bazen uzun ve dar bazen karanlık ve korkutucudur bu yolculuk ama o boşlukta salınmaya her ruhun ihtiyacı vardır. Salınıp kendi ritmini bulmak, daha bir hevesle hayata sarılmaya sebep olur çoğu zaman. Kendini kandırmalardan kurtarmanın yolu, Şükrü Erbaş'ın "Geceyi seyrede seyrede öğrendim ki, ışık insanın içinde yanmıyorsa yüzüne vurmuyor" dediği gibi o karanlıklardan geçmektir.

Yoksa insan zaten hızla akıp giden zaman nehrinde bir saman çöpü gibi sürüklenip gider. Sosyal medya fotoğraflarında görünen halini bir kenara bırakıp hayatın hay huyundan bir süre de olsa koparacak kitaplar ve filmler bu tehlikeli savruluştan kurtaracağı için iyidir. Çok okumak, hatta şimdilerde seslenen kitapları çok dinlemek yerine, etkisini hissettiklerimizi birden fazla kez okuyarak kelimelerin izini sürmek nitelikli okur olmak için tercih sebebidir.

İşte bahsettiğim film, benim için tam da böyle bir olanak sundu. Zaten bu sebeplerle film ve dizi seçerken de kaliteli edebiyat uyarlamalarına öncelik veririm. Bu filmin senaryosunu da, Barış Bıçakçı ile Pelin Esmer'in yazdığını görünce hemen izlemeye koyuldum. Uzun zamandır senaryosu ve alt metni bu kadar sağlam bir Türk filmi seyretmemiştim doğrusu.

Hem anlatımı hem de konusu itibari ile klişeden uzak olan film, insanlık halleri üzerine bir düşünceler geçidi: Genciyle yetişkini, orta yaşlısı, hastası, sağlıklısı, boşanmışsı, yeniden evlenmişsı, yalnızsı, işini seveni, sevmeyeni, yaşamak arzusunu kelimelerin peşine takılarak devam ettireni, göreni, seyreden, görülmek istemeyeni, arayanı, aramayanı, bulduğuna razı olmuşu, bulunmak istemeyeni ve hep maskeler ardında oynayan yanları, görünmeyen halleri, üstlendikleri rolleri ile halden hale gezdiren, hiç birinin tarafını tutmayan, yargılamayan, savunmada bırakmayan, sadece tiplerin fotoğraflarını çekerek tıpkı hayatın kendisi gibi seyirlik hale getiren filmin yapım, yönetim ekibini ve senaristlerini kutluyorum.

Milan Kundera "Anlamak, insanın karşısındakiyle kendini karıştırması, onda kendini bulmasıdır" der ya, bu filmde de hallerimizin kesiştiği karakter ve tiplere rastlamamız olası. Ve tabi anlamının eşiklerinde dolaşmak da mümkün.

Bir aşk filmi olmadığını, sansasyonel sahneleri barındırmadığını da belirtmeliyim. Bir tren yolculuğunda kesişen hayatlar, kaderin sürüklediği ağır durumları anlatsa da, son derece dingin bir filmin ortaya çıkmış.

Bunda elbette oyuncuların payı da büyük. Başak Köklükaya, Öykü Karayel ve Yiğit Özşener başta olmak üzere tiplerini canlandıranları da ayrıca tebrik etmek lazım. Hele filmin sonunda okunan şiir tam bir altın vuruş, enfes satırların şairi öyle güzel anlatmış ki, insanın etkisinde kalmaması mümkün değil.

Bir Kitabın Sayfaları, Barış Bıçakçı
"Baktım rüzgârsın sen

baktım çamaşır ipini zorluyorsun

hepimizin derdi güzel yaşlanmak sevgilim

baktım bir kitabın sayfalarını çeviriyorsun

ayağına terlik giy

bildiğimiz şeylerin taşında yalın ayak geziyorsun

biz satranç oyuncusuyuz sevgilim

üzerimizde kara bir leke biz satranç oyuncusuyuz

inanmıyoruz ceketlere düğmelere

inanmıyoruz takvimleri savurarak gelen geleceğe

işte yitirdik bütün taşlarımızı darmadağınık oyun tahtası

bir tek şâhımız duruyor sevgilim

o da evli iki çocuk babası

kelimeler önümüze çıkıyor sevgilim

uykumuzu bölüyor buradan çocukluğumuza kadar

buradan çocukluğumuza kadar bir telaş

içi boş kuşları kovalıyoruz ve bir sebep arıyoruz herkese küsmek için

hemen o cumartesi buluyoruz hemen o pazar

yaşamak çukur yerlere doluyor diyorlar

bu yüzden yıkıntıya dönüşse de yaşıyormuş insan

ama hep yıkıldığımız yeter sevgilim biraz da kekik toplayalım

kıymetini bilmediğimiz şeyler var

yaşamak bir at gibi huysuzlanıyor kapımızda sevgilim

geçen günlere üzüldük tamam yola düşelim

düşünelim: başka günlerin duvarı daha sağlam

düşünelim: başka günlerin sokağı daha neşeli

başka evlerin kadınları erkekleri tam bir kahraman

tül perdeler uçuşurken başka evlerin pencerelerinde

bizi bir kitabın sayfaları arasında kurutuyor zaman

ama baktım sen rüzgârsın sevgilim

kitapları bir başından bir sonundan okuyorsun

başucumda bir bardak su

beni başucumda bir bardak su gibi avutuyorsun

Bu sefer seyirlik zevki kaçmasın diye spoiler vermiyorum. Filmi izlediğinizde, içinizde bırakacağı sorulara, kendi doğru cevaplarınızı bulabilecek bir iç aydınlığım diliyorum. Heidegger, Varlık ve Zaman adlı eserinde "Her şey sahiden anlaşılmuş, kavranılmış ve konuşulmuş gibi görünse de aslında öyle değildir" der. Gerçekten de durum budur. Dünya üzerinde yazılmamış konu, söylenmemiş söz yok gibidir ama önemli olan söylenenlerin bizim tarafımızdan algılanma ve kendi sesimizle içselleştirilmesidir. Hayatımıza hayat kılmadığımız hiç bir bilgi, anlayış, söz, şarkı, film ya da kitabın kıymeti yoktur. Bu nedenle her şeye net cevaplar veren kitaplar ve filmler yerine herkesin kendi sorularına yeniden dönüp bakmasını sağlayan, yeni cevap seçenekleri üzerine düşündüren yapıtlara yönelmek gerekir. Böyle eserlerle karşılaşmak şanstır. Bize degecek, kalbimizin elinden tutup ayağa kaldıracak eserlere, filmlere, insanlara denk gelebilmek dileğiyle...

Cansu Selçuk Çağlar
Gölgeden Yansıyan

Aynalara burun kıvırdı adam. Işıқта ruh halini görebildiğini fark ettiği andan itibaren gölgesini kovaladı.

Emre Erbatur

Pervaneler

Ali Teoman'ın Pervaneler'indeki 'Girişler'i: Kafasının İçinden Çıkamayan Erkek

Ali Teoman, bir yazar için genç denebilecek bir yaşta aramızdan ayrılmış olmasına karşın, Türkiye'nin yazın ortamındaki ayrık ve özgün yerini her zaman koruyacak olan bir yazarımızdır. Onun ilk kez 1998 yılında Yapı Kredi Yayınları'ndan çıkan Pervaneler adlı öykü toplamı, genellikle siyasal tarihin kalbur üstü, omzu kalabalık sayfalarında yer bulamayan, ancak, benim izleyebildiğim kadarıyla 1990'ların ikinci yarısından sonra oldukça yavaş seyreden, 2000'lerin ilk yarısından itibaren giderek ivmelenen bir atılımla rağbet görmeye başlayan mikro tarih çalışmalarının konusu olabilecek berduşlar, kenarda köşede kalmış şair-yazarlar, sıradan kişiler, kayıplara karışan kadınlar; anneleri babaları göçmüş, bir başlarına evlenmekle bağımsız kalmak arası salınan kız kardeşler, delilikle akıllılık arasında salınıp salınıp sonunda delilikte karar kılan insanlar, uhrevi arayışların iktidar mücadelesiyle neticelendiği mistisizm soslu deneyimlerle aşkınlaştığını zannedenler, katiller, yazmak için yola çıkıp kendi yaşantısından rol çalan, kendi kafasının içinden çıkamayan erkekler hakkında, oldukça karmaşık, yer yer eski Türkçe'den el alan, anlatının anlam sınırlarını anlamsızlık derecesine kadar zorlamaktan çekinmeyen bir biçimde yazılmış, ağdalı, okuma sürecini kasıtlı bir biçimde yavaşlatan bir sözcük dağarcığına sahip, okunması oldukça güç ama ironisinin gücünü de bu güçlükten alan bir öykü toplamıdır.

Bu toplam içinde yer bulan 'Girişler' başlıklı öykü ise toplamın, yukarıda yüzeysel bir izlenimini sunmaya çalıştığım dilsel havasından bir parça farklı, nispeten daha yalın bir dille yazılan, kanımca toplamın söz konusu karmaşasını bir parça durultan ama özellikle gidermeyen bir öyküsüdür.

'Girişler' tipik bir bar ortamında sevgilisi olan kadından ayrılmak isteyen bir adamın sözleriyle açılır ve muhtemelen aynı adamın bardan çıkıp kentin sokaklarına karışmayla karışmama arasında salınışıyla kurguladığı kendi eril senaryosuyla, en azından bizim elimizdeki yazılı malzemenin bize sunduğu veriler bakımından biter. Ama bu yanıltıcı, ucu açık ve kanımca, birazdan altını çizeceğim öyküye egemen olan, erkeğin yaşamının, erkek olmanın, bir kadının erkeği olmanın sancularına ve belirsizliklerine yaraşır, o belirsizlikleri kanırtan, daha görünür kılan, bu uğurda klişeleşmekten korkmayan, ironik ve başarılı bir öykü sonudur çünkü öyküyü okumamız bittikten sonra bile sevgilisini terk ettiğini sandığımız adamın gece kent içindeki yolculuğunun sürmekte olduğunu biliriz. Ali Teoman'ın öyküsünün kalbi belirsizliğin sürekliliğini taşıyabilmesindedir. Kadın erkek ilişkilerindeki belirsizliğin sürekliliği bağlamında, öykünün bana Avusturyalı yazar Arthur Schnitzler'in 1926 tarihli Rüya Roman adlı yapıtının Stanley Kubrick tarafından yapılan 1999 tarihli uyarlaması Gözleri Tamamen Kapalı adlı filmi anımsattığını da belirteyim.

Yeryüzündeki yaşam, tüm görünürdeki rutine rağmen doğanın insana sunduğu ve doğanın parçası olan insanların kurdukları ve kurguladıkları toplumsalda birbirlerine sundukları kadim bir belirsizlikle örülmüştür. İnsanın yeryüzündeki macerasının ana unsurlarından biriye bu belirsizlikle mücadele etme, onu belirliliğe, düzene, kanunlara, talimatlara dönüştürme, indirgeme, evcilleştirme üzerine kuruludur. İnsan belirsizliği sevmez, ondan korkar, uzak durmaya çalışır. Hayatta kalabilmesinin en önemli koşulu belirsizliği mümkün olduğunca belirli hale getirerek, denetleyebilmesine bağlıdır. Oysa bunun bir sınırı vardır. İnsanın sınırları vardır. Sınırlı becerileriyle, insanın kavramak zorunda olduğu benzersiz ve en sancılı deneyimi şunu fark etmesi olmalı: özgürlük ve özgünlük sınırsızlık değildir. Dinsel, etik, ideolojik, ruhsal, kişisel, toplumsal, ekonomik... Bu sınırları nasıl tanımlarsak tanımlayalım, o sınırların arasından yeryüzü toplumu denen bu ortama bir kez girdik mi bir daha kolay kolay çıkamayız. Çıktığımızı sandığımız her kapı aslında başka bir sınırlı dünyanın girişidir çünkü. Belki de o yüzden 'Girişler'in anlatıcısı bize çıkışsız bir dünyanın içinde sınırlarıyla, belirsizlikleriyle bocalayan insanı, özellikle de erkeği anlatmak istemektedir.

Belirsizlikten kurtulup belirli bir dünyanın tutarlı insanı olmak isteyen erkek yarattığı ve talep ettiği bu düzende, bir kadının erkeği olarak sıradanlaştığını, boğulduğunu, yüzeyselleştğini, özgürlüğünü ve özgünlüğünü yitirdiğini hisseder. Girişinin çıkışsızlığı bundan ötürüdür çünkü çıktığı anda başka kadınlar ve başka erkeklerle de mücadele etmesi gerekecek, o kalabalığın içinden sıyrılıp öne çıkması için başka türlü bir özgürlük ve özgünlük çabası içine girecektir. Dolayısıyla erkek sürekli olarak yeni girişler arasında salınıp duracaktır.

Erkeğin bu salınması kaçınılmazdır çünkü kadınlarla erkeklerin yaşamın kadim belirsizliğiyle ilişkisi çok farklıdır. Kadınlar, onları erkeklerden ayıran en temel, en değişmez özelliği olan doğurganlıkları nedeniyle, insanın yeryüzü macerasının başlangıcından bu yana, çocuğun bakımı ve beslenmesinden tutalım, doğanın açlığı gidermek için sunacağı gıdayı sınavı, topluluğun içsel güvenliğini sağlama zorunluluğuna kadar belirsizliğin merkezinde, o belirsizlikle kaynaşık bir biçimde yaşamışlardır. Kanımca toplumların ilk bilgeleri kadınlardı. Erkeklerin kadını olumlu olumsuz, yüceltici alçaltıcı bir takım etiketlemelerle yüzyıllardır süren tanımlama ve elbette bu yolla denetleme çabasına karşın onlar yaşamın belirsizliğini erkekten çok önce kavrayabilen varlıklardı çünkü belirsizliğin karşısında önemli silahları vardı: Bir çocuk doğduğunda annesi kim herkes bilebilirdi bunu. Başka türlü de söyleyelim, bir çocuğun öğrendiği en kadim gerçeklik bir anneden doğrulmuş olmasıdır. Doğumdan sonra anne ölse de, çocuğu terk etse de ya da kiminin bakımını bazı ilkel toplumlarda olduğu gibi topluluktaki yaşlılar ve yaşça daha büyük olan çocuklar üstlense de şu ya da bu şekilde annesi bilinirdi her çocuğun. Bir anne de hangi çocuğu doğurduğunu bilirdi. Belirsiz doğanın kadına sunduğu bir armağandı bu bilgi.

Oysa erkek hep bir belirsizlik içinde yaşadı. DNA testlerinin olmadığı, rüzgârın çok sert, sıcakların çok yakıcı geçtiği, vahşi hayvanların postlarıyla ayıbın örtüldüğü, yeryüzü yaşamının o çocukluk zamanlarında çocuğun babasının kim olduğunu bilememek, bu belirsizliği gidermek için kadının bilgisine ihtiyaç duymak doğanın erkeğe sunduğu en sarsıcı belirsizlik olsa gerek.

Hadi bunu da başka türlü söyleyelim, erkeğin büyük huzursuzluğu, babalığının annelik kadar belirleyici ve kapsayıcı olamamasıdır.

Dolayısıyla zamanla bu belirsizlik, kimi zaman kılık değiştirerek, başka bağlamlara sızarak, son derece ironik bir biçimde, erkek kimliğinin en belirleyici unsuru haline geldi. Erkek, zamanla, doğacak çocuğun kendinden olduğunu garantiye alma telaşına düşerek bu belirsizliği gidermek istedi. Bu endişeden, kalabalıklaşan nüfuslar, kıt kaynaklar nedeniyle doğanın eşitsiz bölüşümünü; toprağın, kendi çocuğunu doğurduğunu sandığı kadının ya da kadınların korunması yolundaki eril takıntısını devşirdi. Erkeğin bu koruma çabası çitlere, bekâret kemerlerine, tabulara, kanunlara, kale duvarlarına, giderek daha fazla öldürücü hale gelen ve karmaşıklaşan ve neredeyse sanat inceliğine dönüşen bir silah teknolojisine dönüştü. Bu, hep bir şeyleri anlamlandırma, tanzim etme, koruma, denetim altında tutma refleksi bir süre sonra tüm benliğine sirayet etti. Baba olmakla ilgili kadim belirsizlik, yaşamın, kadının, öteki erkeklerin, aşkın, ilişkilerin belirsizliğine, kendisinden bir şeylerin saklandığı yolundaki o tüyler ürpertici şüpheyeye dönüştü. Bu şüpheden, kadın düşmanlığı, anne düşmanlığı, çocuk düşmanlığı, sevgisizlik, sevgiyi nasıl ifade edeceğini bilememe, ilişkilerde kararsızlık, ne istediğini bilememe, ilişkilerin sürekli akıl veren tarafı olma takıntısı, terk ettiğinde çocuktan, kadından, onlarla özdeşleşen kapitalist sistemden özgürleşme avuntusu, terk edildiğinde mazluma ve/veya katile dönüştürülme çaresizliği gibi tarifi imkânsız duygular, yaşantılar doğdu. Kimi erkekler, bu duyguları görmezden gelerek tüm bu kimliğin dışına çıkarak kurtulmak istediler girdikleri bu eril sarmaldan, kimisi kimliğinin bu başat unsuruyla yüzleşip, kadına ve kadınlara sonuna kadar güvenip, belirsizlikle yaşamayı onlardan öğrenerek annelerinden aldığı sevgiyi çoğaltıp başka bedenlerde pekiştirebildiler, kimisi de usul usul demlendirdiği, sırası gelince kan dökerek kustuğu vahşi bir öfkeyle sürdürdü yaşamını. Çoğu erkek, hangi toplumsal arka plandan gelirse gelsin, ne gibi eğitimlerden geçerse geçsin, bunların hepsi ve hiçbiri oldu. İşte, kanımca, 'Girişler' öyküsündeki erkek ya da erkekler, bu arada kalanlar, erkekliğin şafağında Araf'ta kalıp bir türlü huzur bulamayanlardır. Başka türlü de söyleyelim, bir kadının erkeği olmaktan da olamamaktan da huzur bulamayıp, sürekli olarak kahramanı olacakları senaryoların peşine düşerek huzur ve güvenlik tesis etmeye çalışanlardır.

Yukarıda dönüşümünü açıklamaya çalıştığım belirsizlik / belirlilik ikilemi, iki arada bir deredelik, salınma durumu daha öykünün ilk satırlarında kendini ele verir. Kendi kendine konuşuyor gibidir sanki adam. Tam da bir erkeğe yaraşır bir biçimde sevgilisiyle olan ilişkisinin temellerini analiz etmekte ve bu temelleri yeterince anlamlı bulmamaktadır. Dikkat edilirse yaşantıyı hem bir anlamlılığa (belirliliğe olarak da okunabilir) dönüştürme hem de dışarıdan verilmiş anlamda kurtulma çabası sezeriz. Kadının çok yalın ve basit bir biçimde dile getirdiği birlikte vakit geçirmenin sıcaklığı hissedilemez bu eril temellendirme çabası içinde. Erkek kendi eril nevrozu içinde bir kadınla vakit geçirmekle yetinmemekte, hadi Dostoyevski'nin mutsuz erkek kahramanlarını analiz, belki daha "ulvi ve güzel" olanı arayıp durmaktadır. Kadının varlığını değersizleştiren, imkânsızlığa mahkum bu arayışın ne kadar kırılğan olduğu öykünün başında, adamın sözüm ona ilişkiyi çözümleyici söyleminin "devrilen bir şekerlikten yere saçılan kesmeşekerler gibi, sıçrayan, yuvarlanan bir sesle, zorlukla anlaşılabilir denli çarçabuk" (Teoman, 1998: 82) anlatıda yer bulması, başka bir deyişle eril aklın, dişil yaşantının kıvamı içinde erimesine tanıklık etmemiz şaşırtıcı olmaz. Açalım, bildiğimiz gibi kesmeşekerlerin şekli geometrik, kutuyu andıran, izole bir şekil olan küptür. Küp bir kafestir, hapishanedir ama aynı zamanda da eril bir belirliliğin, analitik takıntının da bir sembolüdür. Ama yukarıdaki alıntıda görüldüğü gibi "sıçramak" ve "yuvarlanmak" gibi denetlenemeyen, kavisli, kadın bedenini andıran eylemlerle gücü azalır, sivri köşeleri yumuşatılır.

Hemen ardından bir kaseyin yere düşüp kırılma sesini duyarız. Sanki devrilen şekerlik kırılmıştır. Biri kırıntıları süpürür ve erkeğin ilişkideki gerilimini bir kez daha toparlamaya çalışırken, kadın, bedenini isteklerini akılla birleştirerek erkeği uyarır. Soru çok çarpıcı ama yalındır da. Daha doğrusu çarpıcılığı yalınlığından gelir: "Bu gece birlikte olmamız gerektiğini düşünmüyor musun?" (ay.)

Dikkat edilirse bu soru geceleyin iki sevgilinin birlikte olması gibi insani bir yaşantıyı, erkeğin akli temellendirmesinin karşısına çıkarırken aynı zaman da sondaki "... düşünmüyor musun?" ifadesiyle aynı akıl tutulmasının yönünü küplerden, yukarıda çağrıştırdığımız kadın bedenine çevirmeye çalışır.

Konuşmanın devamında adam, kadının açtığı arzu kanalına girmeyi reddeder. Kadın için anlamlı olan olgulara değer vermediğini dile getirir. Dikkat edilirse soyut bir noktadan konuşmakta, ne dediğini hep üstü örtülü bir biçimde dile getirmekte, kısacası kaçak güreşmektedir. Ama kadın kararlıdır. Konuyu yine bedenden devam ettirir. Adamın tumturaklı sözlerini hüzünlü bir gülümsemeye karşılar ve o sözleri adamın davranışlarına vurgu yaparak siler. Bedenin davranışları, eril logostan yani sözden daha belirleyicidir çünkü. Beden ve davranışlar gerçek bir orada olma halini, bir dürüstlüğü ve açıklığı gerektirmekte ve erkeği belirsizlik içinde yaşamaya, o belirsizlikten bir yaşantı çıkarmaya mahkum etmektedir. Oysa erkeğin kendiyi barışıp üstesinden gelemediği de tam da bu belirsizlikle, sözlerden, bir takım anlamlandırma çabalarından uzak bedeninin sesini dinleyerek, kadının ona sunduğu insan sıcaklığının keyfini çıkararak yaşamak durumudur. Bu yüzden, kadının sözleri karşısında tek yapabildiği bir çürüme kokusu almasıdır. Ama yine sürdüremez bu düşünceyi. Sözüm ona ilişkinin çürümüşlüğüne vurgulamak ister gibi yapar ama enerjisi buna yetmez. Duyduğu koku yine dişil bir kucaklaşmanın kokusudur: "Hayır, lodos bu, lodos denizinin kokusu. Deniz; her şeyi örten suskun bir kavuşturucu." (age.: 83)

Ama adamın nevrozu zirvesinde olduğu için denizle ilgili, kendi bilincinin uyarısını göz ardı eder. Denizin tuzundan, bir köy evinde tulumba tatlısıyla birlikte ikram edilen turşu yediği bir yaşantıya gider. Tulumba tatlısı çok tatlıdır, turşuysa çok tuzludur. İkisi birbiri ardınca yendikçe ağızdaki lezzet dengelenir. Belirsizlik yerini bir belirliliğe değil bir dengeye, bir bütünleşmeye, bir kavuşmaya bırakır. Yaşam da böyle değil midir aslında? Aklına gelen anısı da rahatsız eder adamı. Kadının açtığı dişil bilgelik kanalına kendi bilinçdışı da onu davet etmiş, bedensel tat alma duygusuyla hatırlatmıştır ona yaşamın belirsizliğinin muhtaç olduğu dengelilik halini. İmgeleminde canlanan darağacında asılan bir siyasi suçlunun "tüm yaşamının bir sanat yapıtı olduğunu san[ması]" (ay.) vurgusu yaşamın önceden, insanın (erkeğin diye de okunabilir) kafasında kurulan bir anlam kurgusuna hiçbir zaman uymamasının verdiği farkındalık tam da bu anda gelir. Zaten biraz sonra anlayacağımız gibi kadını, kadının anladığı anlamda, sevmemiştir de. Belki sevmekten korkmuştur. Bu korku sıradanlaşma korkusudur bir yandan da. Nevrotik, belirsizlikle ve kendiyi barışamayan erkeğin yaşamını sıra dışı bir sanat yapıtı gibi kurması takıntısının önündeki en önemli engeldir sıradanlaşma. Bir kadın, bir erkek, iki beden, iki bedenden doğacak bir yaşantı, belki çocuklar. Bu yaşantıdaki sıradanlaşma eril sanata aykırıdır erkeğin imgeleminde. Erkeğe oyunu kaybettğini, tutsaklaştığını, sistemle bütünleştiğini, ona ve onun temsilcisi olarak gördüğü kadına paçasını kaptırdığını hissettirir. Ona göre bir kadınla birlikte olmak tükenmek ve tüketmektir sanki, kendini kullandırmaktır: "İstemeyi başaramıyor. Tüketime karşı ürkütücü bir isteksizlik. Oysa sağlıklı bir yaşamın ilk koşulu... Niçin kullan / dır / ıl / mıyasın ki? Evet, bunun hepimizin iyiliğine olduğunun farkındayım. Bir su, akışına gidiyor. Suların yokuş yukarı akıtılamayacağından daha önce de konuşmasının bir yerlerinde söz etmişti. Gülücükler. Carpe diem!" (age.: 83-84) Kadının erkeğe sunduğu, su gibi doğal, oynak, denetlenemez yaşantının kaçınılmazlığı, "carpe diem", ifadesiyle taçlandırılan zamanın gelip geçiciliğine karşılık anı yaşamının kendiliğindenliği,erkeğin farkında olduğu ama nevroitik büyüklenmesi içinde kendine yakıştıramadığı yüzeyselliklerdir. Oysa yüzeysellikten kaçıp derinleşme çabasına girdikçe daha da yüzeyselleşmektedir erkek. Çiviye takılıp kaçan külotlu çorap ona gülünç gelir örneğin. Dikkat edilirse yine kadın dünyasına ait bir ayrıntıdır küçük ve değersiz görülen. Fallik bir nesne olan çivi kadın çorabına hasar vermiş, kaçan çoraptan absürde varan benzetmeyi erkek sahibi olduğunu düşündüğü dille sanatsal bir söyleme dönüştürmeye çalışmıştır: "Yaşamın olabilirlikleri ve olamazlıkları üzerine bilgiççe bir söylem. Kimi duyular algıda en ufak bir iz bile bırakmaksızın kaçıveriyorlar, sandalyedeki bir çiviye takılan ipek çorap gibi tıpkı. Kaçan çorapları ne yapıyoruz, peki?"

Kırıp kırıp yıldız. Ay, başımızdan eksik olmasın!” (age.: 84)Dikkat edilirse alıntıda, belirsizlikle kadın düşmanlığı usul usul harmanlanır ve gülünçleştirilerek örtbas edilmeye çalışılır.

Oysa, bütün bu eril temellendirme, söylemleştirme çabalarına karşı, kadının sakince oturup, sevdiği ve özlediği adamı dinlediğini ve anlamaya çalıştığını hissederiz bütün öykü boyunca. Kadının söylediği son sözler de adamın duygu ve düşüncelerine, bir bakıma söylemine yönelik değil, davranışına odaklıdır yine. Kadın, eril logosu (eril mantığın sözleri anlamında), dişil corpusla(hem beden, hem de tüm yazılı eserlerin toplamı anlamında; bu anlamda dişil zihin daha kuşatıcıdır, tıpkı öyküdeki deniz gibi) savuşturur. Ama erkek buradan nasıl bir sonuç çıkaracaktır, kör bir inatla bağlı kaldığı logostan vazgeçmeksizin yaşamını nasıl sürdürecektir? Öykü aşağıdaki alıntıyla biterken kadının adama duyduğu özlemin, sevginin hiçe sayılmasıyla, adamınsa bütün bunları ardında bırakıp bardan çıkarken başka bir dünyaya girişinin zihnimizde kendi öyküsünü sürdürdüğünü hissederiz: “Ortada yoksun uzun süredir ve işte şimdi de yine apar topar kaçıp gidiyorsun. Evet, gidiyorum. Gidiyor! Sirtında kol ağızları yenmiş eski bir mont, birdenbire kalktı ve çekip gitti, ardına bile bakmaksızın. Kapıdan çıkar çıkmaz yüzüne çarpan yağmur damlaları. Yine de sokaklar insan dolu. Gece, vitrin neonlarıyla bölük pörçük ve ayaz da yerinde. (...) Öyleyse tamam...” (ay.)

Erkek dediğin... Ardına bile bakmadan çekip gider. Kadınsa üzölmek, belki birkaç öfkeli gözyaşı dökmek kalır. Melodramatik, oldukça klişe bir son değil mi? Yeryüzündeki hangi son, hangi ayrılış klişe olmaz ki. Mesele, erkeğin ve kadının bu durumu nasıl yaşadıklarıdır. Başka türlü de söyleyelim, yaşamın yeknesak, kalıplaşmış anlarını özgün kılan o söz konusu anı yaşayan insanlardır kanımca. Ve yine kanımca, öykünün de bizi yönlendirdiği nokta şurası: ne kadar az anlamlandırırız o kadar doğal ve kendiliğinden yaşarız yaşamımızı. Kadının dişil corpusu tam da bu doğallığı ve kendiliğindenliği korumuştur öykünün başından beri. Adamın anıtsal eril logosu karşısında sunduğu bilgelik, erkeği bedensele çağırın, sıradanı, insani olanı, doğal hatırlatan, iddiasız görünömlü ama eril söylemi geçersizleştirici bir bilgeliktir ve adamın yüzüne çarpan yağmur damlalarına dönüşecektir sonunda. Dişil farkındalığın son bir hatırlatmasıdır yağmur damlaları. Bildiğimiz gibi hızla yüze çarpan yağmur damlaları iğne gibi batacaaktır tene. İğneyse genellikle, dikiş nakış gibi etkinlikler üzerinden yine kadının dünyasına bağlanan, belli ölçüde de fallik bir nitelik taşıyan bir nesnedir. Hatta, “iğneyi kendine, çuvaldızı başkasına batır” sözünde olduğu gibi belli bir uyarı tınısını da taşımaktadır. Üstelik, az önce, erkeğin ipek çorabı kaçırın çivisine karşılık daha iddiasız ama yerine göre daha etkili bir fallustur yağmur damlaları. Çünkü çivi deler, yıkıcıdır; iğneyse işler, yaratıcıdır. Bu olguyu test etmek isterseniz, “çivi çiviye söker” deyiminin, bir ilişkide ayrılık sonrası rahatlatıcı bir söz olarak kullanılmasının ironikliğı üzerine düşünebilirsiniz.

Dolayısıyla, kapıdan çıkarken adamın yüzüne çarpan yağmur damlalarının klişe oluşu anlatının incelikli bir ironisidir aslında ve adamın belirsizliğıyle baş etmek için kurduğu dünyasının kurgusallığını vurguladığı kadar, kadının bu kurgusallıkla bedeninin derinliklerinde, arzularında belirsizlikle hemhal barışıklığını ama erkeğin bu kurgusallıkla da barışamayışını vurgular.

Öte yandan erkek kadının dişil kurgusunu kabullenmemeye, en azından kabullenir görünmemeye, performansını oradan götürmeye kararlıdır. “Yine de...” sözcüğü yağmur damlalarına inat gelecektir o cümlenin başına ve erkeğin dişillikle giriştiğı o kof mücadele azmini perçinleyecektir.

Erkek, kahramanı olacağı senaryosunu kurmak, bir kez daha kadının aydınlatacağı belirsizlik dünyasından kaçmak için adımını atar. Gecenin sokaklarını dolduran insanlar, vitrinlerin neon ışıkları yalnız erkeğin klişesidir aslında. Ama endişeye mahal yoktur çünkü “...ve ayaz da yerinde” der anlatıcı. Buradaki “yerinde” sözcüğü adamın kafasının içinden çıkamayışını, senaryosunu, her şeyin artık istediğı gibi yerli yerinde olduğunu vurgulamaktadır.

Denetleyebildiği, güvenli bir dünyadır bu ama aynı zamanda da ironik bir biçimde klişedir, sıradandır. Yalnız bir erkek ne zaman bir bardan çıksa, yüzüne yağmur damlaları çarpacaktır, insanlar sokaklarda olacaktır, vitrin neonları olacaktır ve hava ayaz olacaktır. Erkek, korktuğu, dişillığın sunduğu insan sıcaklığını barındıran sıradanlıktan, denetlediğini sandığı bir başka sıradanlığın ayazını tercih etmektedir. İsteddiği buysa kendini kandırmaya devam edebilir. Öykünün sonu incelememizin sonunu da getirir gibidir: “Öyleyse tamam...”

Notlar ve Yararlanılan Kaynaklar

Teoman, A., ‘Girişler’ Pervaneler, YKY: İstanbul, 1998 içinde s. 82-84.

Ayrıca, bazı erkekliklerin imkânsızlığı, erkeğin düzen kurma, dişil olanı denetleme, kadını ve erkek imgeleminde kadınlığın uzantısına dönüşmüş olan aileyi, vatani, namusu koruyup kollama takıntısı ve tüm bu unsurların erkek kimliğini oluşturması üzerine başka birçok yapıtın yanı sıra özellikle şu yapıtlar son derece ufuk açıcudur:

Altınay, A. G., (der.) Vatan Millet Kadınlar, İletişim: İstanbul, 2011 [2000]

Bebel, A., Kadın ve Sosyalizm, Türkçesi: Saliha Nazlı Kaya, Agora: İstanbul, 2013

Ergun, Zeynep, Erkeğin Yittiği Yerde, Everest: İstanbul, 2009

Sancar, Serpil, Erkeklik: İmkânsız İktidar, Metis: İstanbul, 2009

Sünbüloğlu, N. Y., (der.) Erkek Millet Asker Millet, İletişim: İstanbul, 2013

Gönül Malat

YOLCULUK EŞİKTEN İÇERİYE DOĞRU

Eşikte romanı Kafkaesk bir kurguyla okuyucusunu Avrupa'da bazı şehirlerin kalbine doğru yolculuğa çıkarıyor. Henry Miller'ın "Yengeç Dönencesi" adlı biyografisinin iziyle Paris sokaklarında varoluş amacını ararken kendi iç dünyasına yolculuk yapan bir karakter sunuyor bizlere.

Kurgu çok sıra dışı! Romanlarda çoklu anlatıcıyı epeyce okudum. Hepsi de kendi bakışlarıyla aynı olayı anlatıyorlardı. Okuyucunun olay hakkında farklı bakışlarla kitaptaki ana temaya ulaşmasını sağlamak için kurgulanmış tek olay anlatıcılarıydı bunlar. Eşikte romanı ilginç bir şekilde iki anlatıcı ile kurgulanmış. İlki, birinci tekil şahıs anlatıcısı olarak, bir günlükten ve oraya buraya saçılmış çalakalem notlardan yola çıkıyor anlatmaya. Okuyucuyu romanın içine asıl bu anlatıcı çekiyor aslında. Bu anlatıcının dili epey cüretkar ve dobra. Anlatırken diline sansür vurmuyor. Açıkçası okuyucu bu anlatıcıyı pek seviyor. Yazar ise kendine yolculuğunu bu anlatıcı ile daha kolay yapabiliyor. Yüzleşebiliyor.

İkincisi ise, üçüncü tekil şahıs ya da "Tanrı" anlatıcı! Bu anlatıcı, şaşırtıcı bir şekilde ilkini anlatıyor bizlere. Okuyucuya çok hoş bir haz veren bu durumu kitabın yedinci bölümünden sonra yorumlamaya başlıyor. İd, ego ve süper egonun çamurlu dehlizlerinde önce bir bataklığa sürüklüyor bizi. Arada diğer anlatıcı için içine girmese bu bataklıktan çıkmamız pek kolay olmuyor doğrusu. İkinci bir anlatıcı için, romanda kullanılan geri dönüş tekniği için çok uygun bir buluş olduğunu söylemeliyim. Belirtmek zorundayım ki, romanda kullanılan at ve nal izleri edebiyat teorisinde İd'i anlatan güçlü birer vurgu oluşturmuş. Bu nedenle kurgu için epey güzel diyerek alkışı hak ettiğini de eklemeliyiz kanımca.

Öyle ya, apaçık ortada olan, dikkat çekmez. Gizlenmeye çalışılan, kuşku ve merak uyandırır oysa.

Yaşamın uzun ince bir yol olduğunu anlatıcıların ikisi de her fırsatta vurguluyor. Eşik metaforu romana öyle naifçe yerleşiyor ki, eşikten dışarı çıkarsanız sokaklara caddelere doğru yol alırsınız. Bunlar ilk anlatıcının işi. Ondan dinliyor ve okuyorsunuz eşikten ötesini. Ayrıca kağıt parçaları, anahtar, kilit, tıka basa dolu çekmeceler ve ayna gibi çeşitli semboller kullanarak anlatımına dayanak oluşturuyor.

Eşikten içeri girerseniz kendi yolculuğunuz başlıyor. Bu da üçüncü tekil şahıs anlatıcısının işi! Bu metafor okuyucunun eşik kelimesiyle yazarın zihnine dalmasını sağlıyor. Eşik aynı zamanda bir kronotop. Yani zamanı ve mekanı okuyucuya duygusuyla yükleyen bir kelime. Genellikle eşikte yüzünüz dışarıya (sokağa) doğru dönükse zamanın sabah, en azından gündüz olduğunu, evin içine doğru dönükse akşamüzeri olduğu algısı vardır okuyucuda. Yazar bunları öyle detaylı kurgulamış ki, eşik kronotopuyla anlatıcılarının da işini epey kolaylaştırmış.

Kitaptaki karakter, alabildiğine açıklıkla gökyüzünü ve ayağa kalkınca da denizi gören küçük güzel bir çatı arasında yaşıyor. Çatı arası da yine bir kronotop. Karakterin eski güzel anılarına götürüyor bizleri. Doğal olarak yukarı çıkan bir merdivenle (bu merdiven de bir kronotop) ulaşıyor çatı arasına. Aslında karakterimiz hiçbir yere gitmiyor. Her ne kadar kitapta İsviçre, Fransa ve İngiltere'den bahsedilse de çatı arasındaki yaşamı nedeniyle hepsinin birer anı olduğunu anlıyoruz. Olaylar tamamen karakterin zihninde. Çatı katındaki ev aynı zamanda psikanalitik bir kurguyla karakterin arketipleri arasında yolculuğunun da kapılarını açıyor. Tüm bunlar tanrı bakışı ile anlatılıyor. Bilinç akışı tekniğini de ustalıkla yerleştirmiş yazar kurguya. On altıncı bölüm bilinç akışı için yazmayı düşleyenlere iyi bir ders niteliğinde. Bir yandan da çocuklaşıp okuyucusunu da işin içine katarak oyun oynuyor. Bu oyun bazlık, kitabını gizemli bir saklambaca çeviriyorken, diğer yanda da sizi silkeliyor.

Kitabın bütün derdi, söyleyemediklerimiz. İsteyip de dürüstçe ve tüm içtenliğimizle karşıdakine söyleyemediklerimiz. Şayet söyleyebilseydik bu dünya nasıl bir dünya olurdu onu arıyor? Bu arayışta Dostoyevski, Kafka, Zeno'nun Bilinci'yle Svevo ve "Görünen şeyler, görünmeyen şeyleri gösterirler," diyen Urla'lı filozof Anaksagorasellerinden gelen yardımı esirgemiyorlar yazara.

Yazar intihar olayını, okuyucunun aklına bin bir soru getirerek parçalara ayırıp o kadar detaylı irdeliyor ki, acı su gibi incecik bir sızı yayılıyor içinize.

“Yaşam bir tiyatro sahnesi, yaşam bir oyun, yaşam bir senaryo, yaşam bir öykü, yaşam bir düş, ne yaparsak yapalım bizden kaçan, parmaklarımızın arasından kayıp giden, rüzgarın oradan oraya savurduğu ufak kağıt parçacıkları...” Kitaptan alınmış bu tanım, yazarın varmak istediği noktalara bizi aslında kolayca götürüyor. Roman da güzel bir metaforla, kağıt parçalarının izini sürerek ilerliyor zaten.

Bu açık roman için söylenebilecek en iyi sözü, İran'lı şair Furuğ Ferruhzad söylemiş diyebilirim. “Gitmekti Benim Payıma Düşen”adlı kitabından bir mısradan “Meğer bir düşün hayalimiş aradığım”

tanrı sonbaharda mantıken
tarih herhep kış
tarîfi tuhâf acının
âh ferâh bir ân yok
leke de toz olacak iz de
dünya'nın kusuru kapanmaz
her nef(e)s sanki suç
gözde büyük gönülde büyü gibi giz
her zaman tek tatminkâr şeytan
ötesi-berisi sığ sınırın
yalan kaskatı
yokluk da boşluğa dâhil
gün zevksiz gece hüzün tarih ham
gam öksüz-yetim hâlimizdir
inkâr ihmâle gelmez
hayat ölümü îmâ(1) eder
güç gülünç cesâret ceset
tırnaklarıyla kazır mezarını diri
siyâh cömert mavi cimridir
elle dilin âhengi derin
ekmek zıkkım hava zehir su zift
zulüm şölenine tâbî her melek
cennet tasfiye edilmiştir
ve kalp yürek gönül lânetli
bunca kelâm bir kelime etmez
hâs sis de belli ki hırs
kâinat düşüktür hakîkat çürük
kıyâmını yaşıyor düş
tanrı intihârda ahlâken
aşk zarîf kalmalıdır

Başak Arslan

İnsansız Konağın İkonu/Ali Teoman

SÖYLENMEYEN SÖZLER

İnsansız Konağın İkonu, Ali Teoman'ın ikinci kitabı. Aslında kendi adıyla yayımlanan ilk kitabı diyebiliriz. Gizli Kalmış Bir İstanbul Masalı isimli kitabın yazarı olarak Nurten Ay, 1991'de Haldun Taner Öykü Ödülünü almış. Eserin asıl yazarının Ali Teoman olduğu 2007 yılında ortaya çıkmış.

Kitapta on iki öykü var. İlk öykü Büyükhanım'ın Kedileri, 2008 yılında Almanya'da yayımlanan bir antolojide yer almış. Kâhya Zeynel'in gözünden anlatılan hikâye, sonuyla insanı şaşırtmayı başarıyor. Öyküyü çocukluğundan başlayarak Zeynel sohbet havasında anlatıyor. Yazar, öyküde görsellikle işitselliği kaynaştırmış. Kedilerin konağa kattığı sesler çok iyi betimlenmiş.

“Hep iyiler arasında olmalıydı ve bir gereklilikten çok, bir zorunluluktan bu.”

İlk Günah, babasıyla suç ortaklığı yapan küçük bir çocuğun hikayesi. Öykü, üçüncü kişi ağzıyla yazılmış. Çocuğun anne ve babası ayrılmış. Babası onu görmeye geliyor. Birlikte balık ekmek yiyorlar. Çocuk, annesi sokak satıcılarından yemeyi yasakladığı için çok endişeli. Annesine söylememe kararı alıyorlar. Çocuğun duyguları, düşünceleri çok gerçekçi bir biçimde anlatılmış. Ancak hikâyenin birleşik zamanlı fillerle yazılmış olması anlatımı biraz yavaşlatıyor.

Bir kadınla bir erkeğin mezarlık ziyaretlerinin anlatıldığı Mezarlık öyküsünde diyaloglar hikâyenin kurgusuna göre biraz zayıf kalmış. Erkek, kız diye tüm eylemlerin sırayla verilmesi öykünün temposunu ilk bölümde epey yavaşlatıyor.

Hikâyenin kahramanı, “Bir öykünün söylenen değil söylenmeyen sözlerden oluştuğu doğru,” diyor Bir Kış Masalı öyküsünde. İki sevgilinin İstanbul’dan kaçıp sakin bir yere yerleşmesini konu alan öykünün varlık kadrosunda yine bir kedi var.

“Anılar, ne de olsa, görüntülerden daha güçlü, daha gerçek, daha canlıydılar.”

Yazar bazı öykülerde herhangi bir günün herhangi bir anını anlatmış Fazlasıyla betimlemelere yer vermiş böyle öykülerde. Sevginin Sıcak Ülkesi, Fesleğen, Hayatının Sonbaharı öykülerinde sıklıkla bu tür betimlemelere rastlamak mümkün.

Bazı öykülerinde de olay akışından ziyade karakterin yaşadıklarını, aklının içini resmediyor. Yalıda Sabah bunlardan biri.

Öykülerde çok sayıda duyular arası aktarım yapılmış. “... dumanın keskin kokusu, havadaki tatlı ve yapışkan, bunaltıcı çiçek kokularının cümbüşüne karışıyordu,” Kansız Bir Ölüm öyküsünde geçen aktarımlardan.

Ali Teoman, Soluk Portre’de okuyucuyu öykünün sonunda şaşırtmayı amaçlamış. Başta anlatıcının, sevgilisini anlattığını düşünen okur, hikâyenin sonunda kız kardeşinden bahsettiğini anlıyor. Okuru ters köşeye yatırmak istiyor adeta yazar. Konuyu ve hikâyeyi biraz zorlama buldum.

Kitapta en beğendiğim öykü İnsansız Konağın İkonu oldu. Ali Teoman bu öyküsüyle 1992’de Milliyet Öykü Ödülünü almış.

“Kaç zaman oldu? Kaç zaman olduğunu ben de bilmem, Bey. Zaman dediğin bazen güne haftaya vurulmuyor, sayıma ölçüme gelmiyor hep. Ama...”

“Ama uzun zaman oldu, inan. Uzun, çok uzun zaman oldu. Belki bir ömür kadar uzun bir zaman. Ama zaten ömür dediğin nedir ki Bey?”

“Nedir ömür, Mürsel?”

“Ömür bazen bir nefes, Bey. Bazen dipsiz bir su, in in bitmiyor, ama çoğun bir nefes.”

Bir nefes ömür...

Yazar kelimeleri tek tek seçmiş. Diyaloglardaki geçmiş ve şimdiki zaman sıçramalarını çok ustaca yapmış. Konu ve kurgu kitaptaki diğer öykülerinden daha başarılı.

Raymond Carver, “Öyküde az söylemek çok söylemeye yeğdir,” der. Ali Teoman da öyküde az söyleyenlerden. Az söylemiş ancak öyküleri çok şey anlatıyor. İçinde kedilerin geçiyor olması, gerçekçi anlatımı, öykülerin konu seçimi beni oldukça etkiledi. Ancak bazı öyküler niye yazılmış, öyküde ne anlatılıyor sorularına yanıt bulamadım.

Öykülerin mekanları: yanık saraylar, küçük bahçelere sıkışmış binalar, her an yok olacak mahalle evleri... Atmosfer yaratma ve sahne kurma konusunda hayli başarılı yazar.

İnsansız Konağın İkonu, Ali Teoman’ın okuduğum ilk kitabı. Tutunamayanlar kitabında Oğuz Atay, “Seni tanıdığımıza çok sevindim kendi çapımda,” der. Ben de Ali Teoman’ı tanıdığımıza çok sevindim. Bir sonraki randevum Öykü Uçları-Çok Çok Kısa Öyküler kitabıyla olacak.

Ali Teoman, “Herkesin anlatacak bir hikayesi vardır, dinleyecek birini bulabilmektir önemli olan,” diyor eserinde. Anlatacak hikayeleriniz çok, dinleyenleriniz bol olsun...

Ersin Kurt | Gerici Usülü | Öykü

Hiçbir ilişkisinde dikiş tutturamayanlardanım. Bu sebepten olacak babaannem beni karşısına alıp vasiyetini açıklar gibi:

"Yarın Ganime Teyze'nin uzaktan bir akrabasıyla buluşup konuşacaksın. Kız senin gibi devlet dairesinde çalışıyormuş. Buna da bir bahane bul da gör bak neler olacak. Bir daha senin yüzüne bakacak mıyım bakalım," dedi ve ufak bir kâğıt uzatıp "Bunda Ganime Teyze'nin telefon numarası yazılı onu ara ve yarın için nerede buluşacağınızı öğren," komutuyla cümlesini bitirdi.

Babaannemin yaptığı çöpçatanlıktan çok, kurduğu emir cümlelerine sinir oldum ama yine de "Tamam," diyerek torunluk vazifesinin gereklerini yerine getirdim.

Ganimet Teyze ile tam olarak anlaştığımızı düşünmüyor olsam da buluşma saatinin 13.00 olduğunda anlaştığımızı varsaydığım ve doğru adres olduğunu ümit ettiğim buluşma mekânına doğru yola çıktım. Basiretsizliğime, beceriksizliğime, kendi işimi kendim göremiyor olmama, bir sevgili bulamamama sövgüler düzerek...

Yolun başında anladım ki bir de bütün yeteneksizliğimin yarattığı olumsuzluklar yetmezmiş gibi sırtımı cehennem yerine çeviren güneş son çalıştığım işyerimde patronumun kardeşinin kızını beğenmedikten sonra işten kovulduğum günü hatırlatıyordu. O gün de böyle kavurucu bir sıcak vardı ve o gün de ben yine klasikleşen görücü usulü bir hülyanın peşinde seyir hâlindeydim. Ve yine aynı gün eş adayımı beğenmeyip işimi kaybettiğim için de yıpratıcı bir dilemmanın eşiğindeydim. Gelecek teklifleri değerlendirmek ya da değerlendirmemek... Resmen bütün meselem bu olmuştu.

Keşke bazen büyüklerimizin dediklerine hayır deme şansımız olsa. Ya da olduğunda büyüklerimiz bunu bir memleket meselesi hâline getirip gurur yapmasalar.

Ama yine bir büyüğümü, babaannemi kıramamanın başıma açtığı belayla bilmediğim bir yerde hiç tanımadığım bir kızın karşısında buldum kendimi.

Önce, her zaman yaptığım bir işi yapıyor olmanın verdiği tecrübeyle elimi uzattım. Rahat tavrım, 'kaşarlanmak' diye bir kavram var gibisinden kızcağıza ateş etti adeta.

"Merhaba. Ben Şükrü. Siz de Ganime Teyze'nin bahsettiği Şaduman olmalısınız. Çok bekletmedim umarım."

"Tanıştığımıza memnun oldum Şükrü. Evet, ben Şaduman. Çok bekletme- din. Ben de birkaç dakika önce geldim. Zaten gecikecek olsan beklemez-dim de..."

Kızın son derece rahat tavırları karşısında kendi rahatlığımı bir kez daha gözden geçirme kararı alarak "Ne içersin?" Şaduman diye sordum karşımdaki eksantrik kıza.

"Çok tuhaf. Ben hiç böyle hayal etmemiştim. Konuşacağımız ilk cümleler

içecek üzerine. Sence de bu biraz garip değil mi?"

Şaduman ile iki ayrı ülke olsaydık hiç oyalanmaz saniyesinde nota verir, ilişkilerimizi maslahatgüzar seviyesine indirir, ultimatom vermeyi düşünür ve bütün ticari ilişkilerimizi sonlandırırdım. Ama bırakın ülke olmayı, alelade bir birey bile değildim. Pasif, silik, ezik bir adamdan başka hiçbir halt da olamayacağım. İnsanın kendini tanıması, handikaplarını bilmesi keskin bir kılıcın üzerinde yürümekle eş değer. En zoru da bu!

Şaduman'a haddini bildirmek isterken babaannemin cümleleri bir yansidan okunuyormuşçasına fısıldandı kulağıma: "Buna da bir bahane bul da gör bak neler olacak. Bir daha senin yüzüne bakacak mıyım bakalım."

"Tamam, senin istediğin gibi yapalım o zaman Şaduman. Ne konuşmak istersin?"

"Gözlerin kahverengi mi Şükrü?"

Gözlerim tam olarak kahverengi Şaduman. Ten rengim gri. Saçlarımın dökülmeyen kısımlarında yer yer beyazlar var. Ama dökülenlerin hâlâ siyah renkte olduğu kanısındayım. Tırnaklarım sağlıklı. Ve geçen gün fark ettim ki yaşlandıkça da herkesinki gibi burnum ve kulaklarım git gide büyüyorlar. Başka bilmeyi istediğin bir şey?

Verilmesi gereken cevap tam da bu iken yine babaannemin lanet olası cümlelerini hatırladım ve munis bir tavırla "Evet, öyleler," dedim.

Dışarıda hissedilen kırk derece sıcaklığa rağmen ortama kar yağdıran Şaduman'ın tavırlarını sezinleyen garsonun "Hoş geldiniz efendim. Ne alırsınız acaba?" diyen sorusu ahmakça bir sohbeta kısa süreliğine de olsa es verdirtti.

Nitekim her güzel şey gibi, huzur veren sessizlik garsonun çay ve churchill siparişlerimizi almasının ardından sona erdi.

"Hiç kız arkadaşın oldu mu Şükrü? Ya da kaç kız arkadaşın oldu? Ve şu an kız arkadaşın yoksa, ki yok ki buradasın. Neden ayrıldınız?"

"Elbette kız arkadaşlarım oldu Şaduman. Anlaşamadık ve ayrıldık. Sonumuz olmadığını düşününce en mantıklısı ayrılmaktı. Biz de öyle yaptık.' "Hep böyle suskun musundur peki? Sakin, sessiz... Ya da konuşmayı mı sevmiyorsun? Ben soğuk insanlardan hiç hoşlanmam da... Ve dikkatimi çekti hiç enerjik değilsin. Üzerine ölü toprağı serpilmiş gibi bir hâlin var."

Şaduman'ın beni yermesi bir kenara saçma sapan soruları ve gıcık tavrı zaman ilerledikçe kanıma dokunur oldu.

"Takdir edersin ki hayatımda ilk kez görüştüğüm birisiyle hemen samimi bir sohbetin içine giremem. Bu da son derece normal bir durum. Kaldı ki zaten yeteri kadar da konuşuyoruz. Senin mantık hudutlarını zorlayan sorularına bile makul cevaplar vermeye çalışıyorum. Enerjik olmadığım konusuna da değinecek olursak body jumping yapmıyorum, evet. Ya da durup dururken (işaret parmağımla Porsuk Nehri'ni göstererek) üzerimdeki pantolonu çıkarıp külotçak nehre atlayacak kadar da çılgın birisi değilim. Enerjik olma- mamdan kastın buysa, sonuna kadar haklısın Şaduman.'

Ellerini ovuşturmasından pervasızlığımın boyutlarından çekindiğini anladığım Şaduman bir önceki sorusuna cevaben kendi özelini de deşifre etmek istercesine:

"Benim de ilişkilerim oldu. Az kişiyle oldu ama oldu yani. En son sevgilimden iki gün önce ayrıldım. Birbirimizi de hâlâ seviyoruz. O evlenene kadar da ben kimseyle evlenmeyeceğim," cevabını verdi. Ben hiçbir şey sormamışken...

"Peki ya benimle neden buluştun o zaman Şaduman? Madem hâlâ sevdiğin bir adam var neden birisiyle görücü usulü buluşup evliliğe gitme yolunda adım atıyorsun ki?"

Cümlemi bitirdiğim anda kızgın olduğum kadar şaşkındım da...

"Belki senden hoşlanabilirim diye düşündüm. Buna bir macera gözüyle de bakabiliriz Şükrü."

Şaduman'ın bu cevabından sonra şaşkınlığım tavan yaptı. Şaşkınlığıma şaşkınlık eklemek istercesine "Peki ya benden hoşlansaydın?.." diye sordum Şaduman'a.

"Bunu bilemeyecek ne var? O zaman evlenirdik Şükrü. Hatta hoşlanmadığımı kim söyledi? Benim adıma kararlar vermemelisin!"

Tarifi imkânsız bir duygudan diğer duyguya doğru sürüklendiğimi hissedebiliyordum. Haddinden fazla uzayan bu muhabbete son noktayı benim koymam gerektiğinin bilincine varınca:

"Peki velev ki evlendik Şaduman. Biz her sevişmemizde üç kişi mi olacağız? Bu evlilikte bana biçilen rol iki gün önce ayrıldığın herifin dublörlüğü mü olacak? Tehlikeli sahnelerde ben devreye gireceğim ama başrolde hep o şahsiyetsiz olacak. Başka bir arzun?" dedim.

Şaduman, "Terbiyesiz!" dedikten sonra yarım kalan çayını tişörtüme döküp hiddetle kalktı masadan. Bunu yaparken saatlerdir zırvaladığı saçmalıkları unutup namus timsali kadın pozlarının üzerinde ne kadar eğreti durduğunu görmezden gelip basit bir imza attı üzerime. Son derece basit bir imza...

Şaduman'ın ayıbını üzerimden silme gereği duymadan churchill'imden bir yudum daha alıp kalktım masadan. Görücü usulünden çok, gerilimli, gerici usulü bir görüşmenin hesabını ödedim güzel kasiyere. Eve gitmek üzereyken babaannemin emrivaki cümleleri geldi aklıma. Sıcaksular'a saptım. Girdiğim üçüncü tuvaletin kapısının arkasında yazan; 'Nasıl bulmak istiyorsan öyle bırak!' cümlesindeki 'bulmak' kelimesini keçeli kalemle karladım. Daha fazla şart koşulmasına tahammülüm yoktu. İsteyen istediğini dilediğince yapabilirsin istedim. Sifonu çekerken tek düşüncem, babaannemin kararlılıkla sarf ettiği ve beynimde asılı duran emir cümlelerini ne ile karalayacağım düşüncesi idi.

Korkumla yüzleşmek için eve giderken ne olur ne olmaz diyerek sıkı sıkı sarıldım keçeli kalemime. Sıklıkla, kalem en büyük silahtır! Her ne kadar bu genelleme babaanne emirlerini karalamak için geçerli olmasa da...

Neslihan Yiğitler

Ali Teoman - Gizli Kalmış Bir İstanbul Masalı

Kapılar Ancak Parolayı Bilen Dostlar Tarafından Açılır

Değerli Ali Teoman'ın "Gizli Kalmış Bir İstanbul Masalı" isimli öykü kitabını okumaya karar verirseniz önce onun "hiçbirimize" boyun eğmeyen tavrını kabul etmelisiniz dostlar. Daha sonraysa onun kitap boyunca sizi kontrol etmesine izin vermeniz gerekmekte. İlk satırından başlayarak ipleri kendi elinde tutan kitap; "What does it mean by speak friend and enter asked Merry" ile başlayan İngilizce bir paragrafla açılıyor. Yazar, bu paragrafı sayfa sonuna küçük bir yıldız ekleyerek Türkçeleştirmemiş. Okura, daha ilk sayfadan "çabala-ve çöz" iletisini veriyor. Bu İngilizce metnin altında ise hiç yazılmamış bir kitabın ismi ve olmayan bir yazarın adı var "Tales from Babylon, Oscar Wedgewood" tıpkı Peter Pan'ın olmayan ülkesi gibi.

Devam eden bölüm bir önsöz niteliğinde... Bu kez de yazarın, belleğimizi kitabı nasıl okumamız gerektiğiyle ilgili kontrol etmesi söz konusu. İpleri elden hiç bırakmadan, masal ve öyküyü tanımlıyor. "Şunu rahatça söyleyebiliriz ki öykü bir masaldır, tıpkı onun esinini aldığı yaşamın da bir masal olduğu gibi. İş, orada saklı olan masalsı öğeyi bulabilmektir." Bu anlatımla, hem yazacağı öyküyü nasıl okumamız gerektiğini söylüyor hem de bize bir şey arayacağımızın ilk bilgisini vermekte. "Çünkü görecelidir gerçek. Gerçeğin bu göreceli olma özelliği öyküye de yansıtacaktır mutlaka ve öykü artık bir aynadır. Bundan böyle gerçek, bakış açısına ve hatta bakan kişiye göre değişecektir.

Bir aynaya baktığınızda kendinizi görebilirsiniz ancak.” Önsöz olarak isimlendirebileceğimiz kitabın bu ilk bölümünde, yazacağı öykünün okura kendisini tanıttığı sözünü de vermektedir yazar. Okur, bu iletiyi de aldıysa, ilk öyküye hevesle girebilecektir artık.

“I [giriş] sessizlik” ismini verdiği ilk öyküsü eski bir konağı anlatır.

“ Vurulmamış vuruşlar, vurulmuşlardan öte. Tıpkı söylenmemiş sözler gibi, sözler gibi. Bir ki... Bir (es) bir ki (es)”

İlk öyküdeki bu cümlelerin enikonu sesi var. Okurken duyacağınız bir tınısı... Böyle başlıyor satırlar. Devamında da yüzümüzü kara çıkarmamışçasına iç monolog anlatımı Türk müziği satırlarıyla birleşiyor. Yazarın engin Türk müziği bilgisi açığa çıkıyor böylece. Bu bilgi kelimelerle harmanlanıyor.

İç monologla bir konağın hikâyesini okuyoruz. Konakta tüm kitaba eşlik edecek bir saat de var. Zamanı somutlaştıran, yaşamı başlatan ve okur olarak bize süremizin başladığını anlatan somut bir sembol saat. Ayrıca saat sembolü, girişte gerçeğin göreceliliği kuramına dayanan “Saatleri Ayarlama Enstitüsüne” yapılmış çok zekice bir gönderme. Adeta bu sembolle Ahmet Hamdi Tanpınar’ı selamlıyor Ali Teoman. Eleştirmenlerin, roman türünü “postmodern” sınıfa aldığı yazar, bu türde yazan diğer emektaşları gibi derin zeminde yazdıklarının yanı sıra basit düşünen okurları için yüzeyde bir takım kolay öğeler eklemiyor eserlerine. Yazdıklarının tamamı derinde, tamamı derinleri seven okura yazılmış. “Onlara, oksijen tüpünüz varsa gelin ya da nefesiniz yeterse” dercesine...

İlk öyküde, tüm ritm işte bu saatin tik-taklarıyla sağlanıyor yani daha sonra müziğe dönüşecek tik taklarla. Bu tik taklar öyküye önce ses veriyor. Sonra cümlelerle bir şarkı oluşturuyorlar. Eklenen güftelerle hem yazarın Türk sanat müziği bilgisinin ne kadar derin olduğunu anlıyoruz hem de metnin ezgiye dönüşümüne tanıklık ediyoruz.

Kitabın, “II [ortanca öykü] Kuzguncuk’taki konak” adlı bölümünde, karakterler belirginleşmekte... Birinci öyküde tanıdığımız iç monolog sahibinin, bu bölümde yer alan “Zeynep” karakterinin anneanesi olduğunu anlıyoruz. Bu öykü, tüm kitaptan bağımsız okunduğunda da anlamı olan bir nitelik taşımakta. Başlı başına bağımsız bir öykü bu. Önsöz olarak tanımladığımız ilk bölümdeki gerçeğin göreceliliği burada da anlatımın ana hattını oluşturuyor. Tanınmış bir iktisatçı olan Maynard Keynes’e yapılan göndermenin elbette bir anlamı var. Kitabın ilk sayfasında alıntılanan, İngilizce metnin altına, gerçeği değil tam tersine “Babil Masalları” isimli olmayan bir kitabı yazması ve bu göndermeyi yapması okuyanı, popülizme bir tepki mi? Düşüncesine itiyor. Çünkü yazar Maynard Keynes göndermesinden önce yazar, şu paragrafla ipucu veriyor belleğini iyi kullanan okuruna: “Birisi benden seksenli yılların İstanbul’unu özetlememi isteseydi, hiç düşünmeden şunları sayardım: İşletme fakülteleri, bilgisayarlar, Amerikan aksanıyla İngilizce ve reklamcılık. Kısaca söylemek gerekirse yuppie way of life.”

İkinci öyküye tekrar baktığımızda, zamandan sonra gelen, öykü yazmada önemsedığımız bir diğer noktaya geçmekte yazar: “mekân”. Bu çerçevede okuruna, konağı tüm ayrıntılarıyla anlattıktan sonra adeta “Şekle takılma” dercesine not düşmekte “ Tek eksik olan, onlara anlamsal varoluşlarını sağlayabilecek kullanıcıları. Vardılar, çünkü oradaydılar, ancak yoktular, çünkü kullanılmıyorlardı.” Eşyanın anlamını sorgulayan bu bakış açısı ikinci öyküyle karakterler ve okur arasında kurulan bağa, yirmi sekizinci sayfadan sonra görünmez halatlarla gemici düğümü atıyor. Artık isteseniz de kitabı elinizden bırakmıyor ve Ali Teoman ile o evrene bile isteye dalıyorsunuz.

Bölümün sonuna gelindiğinde Selim ve Zeynep karakterlerinin paylaştıkları bütünlük öyküyü kitaptan bağımsız hale getiren önemli tepe noktası. Kitabı henüz okumamış olanlar için yazmak istemediğim bu detay, öykünün patlama ve bitiş noktası oluyor.

Neden vurulmayan vuruşlar vurulandan daha önemlidir.
Vurulan vurulmayanda saklıdır da ondan.
Gizilgüçtür, hissettirendir, doğurandır, saklıdır.

Dosyanın birinci öyküden bu yana belirtilen leitmotivi inci kolye ise en önemli eşya elbette.

“III [çözüm] saklambaç” isimli bölüme geldiğimizde yazar, belleğimizdeki soru işaretlerini yanıtlayacak mı? Sormadan, tedirgin olmadan edemiyoruz. Öyle ya buraya gelene kadar hem birçok şey okumuş olduk hem de sorularımız yanıtlandı fakat bu kez yeni sorgulamalar başladı. Tüm bunlara karşın, metnin ardından seve seve, soluk soluğa yürüdük. İşte yeni bölümde daha “Taksiden indiğim vakit ikindiydi” cümlesinden anlatıcının artık değiştiğini ve yeni bir şeyler olacağını fark ediyoruz. Belli ki karşımızda farklı ve yaşça büyük biri var. Devam ettikçe anlatıcı bize hangi zamanda ve hangi yaşta olduğunu, neyin peşinde olduğunu bildiriyor. Kelimeleri değişiyor, yorumları, her şeyi... Bu karakter, öykünün başından beri ortada olmayan, bilmediğimiz birisi. Bir arzuhalciye mektup yazdırmaya başlıyor. Tam çözüm başlığını gördük, yazar verdiği sözü tutar, bize her şeyi anlatır diye düşünürken olanların tamamı yeniden karışmaya başlıyor. Arzuhalci Ali mi İbo mu? Arif Emin Konyalı kimdir? Elias mı İlyas mı? Olay kaç yılında geçiyor? Hemen hepsi kafamızda yine dinmeyen sorulara, yeni sorunlara yol açıyor. Düğüm üzerine atılan yeni düğümleri fark etmek çözüme gitmemizi epey zorlaştırırsa da değerli Ali Teoman, neredeyse kendini affettirmek istercesine sesleniyor okuruna, “Ona, izini yakalamaya nasıl muvaffak olduğumu, benim önüme atmış olduğu arapsaçına dönmüş yün yumağını nasıl tel tel çözdüğümü ve ardına saklandığı maskesini nasıl indiriverdiğimi bir bir anlattım.”

Her şeyi bu şekilde çözeceğimize söz veren yazar, kahramanını başlarken vurguladığı saat sembolüyle ararken verdiği sözü tutuyor. Yalnız bir soru işareti hariç! O da kitabı kimin yazdığı. Kitabı, 1991 yılından 2007 yılına kadar okuyanlar onu “Nurten Ay” isimli yazarın kaleme aldığını sandılar. Hatta kitap, 1991 yılında Haldun Taner Öykü Ödülü’nü kazandı. Başladığı bulmacayı uzaktan uzağa sürdüren ve bunu izleyen Ali Teoman’ın yapmak istediği şey belki de okurunun belleğini her zaman diri tutmaktı. Daha sonra kendisiyle yapılan bir röportajda “Ödüle gerçek bir kimliği kullanarak katılmanın, uydurma bir adla katılmaktan daha cüretkâr bir hareket olacağını düşünüyordum, o yüzden böyle yapmayı seçtim.” diyecektir.

Ne yazık ki kırk dokuz yaşında yitirdiğimiz yazar, ölümüne neden olan bu hastalığı oluşmasaydı yazın dünyasına yaptığı bu edebi oyunu belki de sürdürecekti. Kitap metninin eril olması, içerdiği Türk müziği, antika, iktisat ve filoloji bilgileri zaman içerisinde birçok edebiyat eleştirmeni tarafından yazarının gerçek ismini kullanmadığını sorgulatsa da Ali Teoman açıklayana kadar gerçeği hiç kimse öngöremedi. Oysa sürprizler, bulmacalar ve oyunlarla dolu bu kitap, İngilizce bir metinle başlıyor, Fransızca bir cümleyle son buluyordu. Tıpkı yazarının İngiltere ve Paris’te bulunuşu gibi. Bu iki yerden bir sonuca varılamayabilir evet. Ancak yazarın dediği gibi “Vox et praeterea nihil” yani “Geriye sadece ses kalır.”

Sizden yalnızca ses kalmadı değerli Ali Teoman. Düşündürücü, çözmesi zevkli, yazını bir üst basamağa taşıyan, “keşke bu kadar erken basıp gitmeseydiniz ve bize yazmayı daha da iyi öğretseydiniz” dedirten tadınız kaldı. Gittiğiniz yeri neşelendiriniz.

Ceren Eker | İtiraf Şiir

İçine kapanmak değil,
İçine kapaklanmak var mayamızda...
Kendimize uğradığımız o zamanlarda,
Öyle kıl tüy muamelesiyle,
Kestirip atamadığımız,
Hayal kırıklıklarımızla,
Kapaklanırsız içimize,
İçimize...
Kendine mahcup,
Ve mahkumken,
Yine de kıyamadığımız evlat gibi,
Dizimize oturtturduğumuz ruhumuzu,
Kaldırır,
Üzerini silkeleriz,
Endişeyle,
İtiraftır bu;
Bencillik ilkesinin birinci maddesinde...

Mehmet akır

KIRIK KALPLER TERZİHANESİ / Ali Teoman

İnsan yaşamak için ekmeğe, suya, oksijene ihtiyaç duyar. Bedensel varlığının devam etmesi için elzemdir yemek, içmek ve nefes almak. Salt bedenden ibaret olmayan insanın, ruhunu da beslemesi gerekir ki; yaşamın bir manası olsun. Aksi halde beden büyüyüp serpilse de ruh aç kalacak, neticeten insan tekemmül etmeyecektir.

Ruhu beslemenin en iyi yollarından biri okumaktır. Bazen bir insanı, bazen bir eşyayı, kitabı, bazen de kâinatı... Okudukları ile ayrı dünyalar keşfeder insan. Okuduklarını anlatmak ister. Herkes farklı metotlar kullanır bu yolda. Kimi çizer, kimi söyler, kimi de yazar. Yazarlığın içten gelen birşey, bir içgüdü, bir ihtiyaç olduğunu belirten ve ruhunu okuduklarıyla besleyen Ali Teoman, olağanüstü gözlem gücüyle, okuduğu dünyaları yazmayı tercih etmiştir. Onunki bir tercih değil, bir ihtiyaç, dolayısıyla zorunluluktur aslında.

Kendine has bir dünyası olan, farklı değil kendi olmaya çalışan, para kazanma yahut tanınma derdinde olmayan, ruhuna çöreklenen bir duyguya yazdıklarıyla adeta hayat veren, sözcükleri bir mimar titizliğiyle şekillendiren, yazmak için yaşayan ve yazdıklarıyla insan ruhunu yaşatan bir yazar Ali Teoman. Yazıktır ki edebiyat dünyasının derinlerinde kalmış, hak ettiği değeri bulamamış ve geniş kitlelere hitap edememiştir. Bu husustaki düşüncesini vefatından kısa bir süre önce kendisi ile yapılan söyleşide şu şekilde dile getirir: "Kitap yazmaktan para kazanıyorsanız geniş kitlelere hitap etmek zorundasınız. Geniş kitlelere hitap etmek içinse kaliteyi düşürmeniz gerekir." Yazarın bu konuda "Ahmaklar için kitap yazarlar her zaman geniş bir dinleyici kitlesi bulurlar." diyen Schopenhauer ile aynı kanaatte olduğu görülüyor.

Vefatının ardından birbirinden kıymetli eserler bırakan yazarın bu incelemenin konusunu oluşturan Kırık Kalpler Terzihanesi isimli öykü kitabı, ölümünden sonra ardında bıraktığı ne zaman yazıldığı belli olmayan öykülerden oluşuyor.

Gizemli, Romanesk ve Grotesk olarak adlandırılan 3 bölüm ve toplam 17 öykü karşılıyor okuyucuyu. Gizemli öykülerde adeta bir zihin dedektifi oluyor, yazarın zihnindekileri bulmaya çalışıyor okuyucu. Romanesk öykülerde yazarın kendine has üslubunun doyumuna varıyor, öykülerin ne denli geniş bir bakış açısıyla yazıldığını hayretler içerisinde idrak ediyor. Grotesk öykülerde ise olmaz denenenlerin öldürüldüğünü, zıtlıkların ustaca bütünleştirildiğini hissediyor.

Sıradan bir “Bahar Temizliği” ile başlıyor her şey. Gerekli ve gereksiz eşyalar ayırt ediliyor, işe yaramayanlar çöpü boyluyor. Çekmeceler ve dolaplar karıştırıldığında uzun süredir el değmeyen, varlığı zihinlerden silinen eşyalar çıkıyor ortaya. Bu eşyalarla birlikte hatıralar canlanıyor, geçmiş sorgulanıyor. Zaman nasıl da değiştirmiş her şeyi. Yoksa değiştirmemiş mi? Değişen, zamanın çarkında savrulan benliğimiz, düşüncelerimiz ve algılarımız mı? Eşyalar yerli yerinde dururken nasıl oldu da biz bambaşka biri oluverdik? “Nasıl oldu da şimdiye dek bütün bunların farkına varamadık?” Sıradan bir günde, sıradan bir bahar temizliğinde olacak iş mi şimdi?

“Eğer bakış açısı doğru seçilirse, kimsenin göremeyeceği sanılan şeyler görülebilir.” Hayata hangi pencereden bakıyoruz? Dışarda yağın yağmur, yürüyen insanlar, kornaya basan taksi şoförleri, az ilerdeki sundurmanın altında sigarasını tüttüren şu adam gerçekten görüldüğü gibi mi? Tesiri altında olduğun duygular zihnindeki düşlerle birlikte nasıl bir yolculuğa çıkıyor? Oturduğun yerden ne kadar uzağa gidebilirsin peki? Nerede bitiyor bu yolculuk? Zihninde kurduğun düş bahçesinde duyguların sağa sola koşturup yorulduktan sonra uykuya daldığında mı? Yoksa zihnin düşüncelerin esaretinde, ayakların yürümeye devam ederken dikkatsiz bir şekilde çarptığın şu karşıdaki adam mı seni bu yolculuktan alıkoyan? Baktığın pencereden gördüklerinin değişmesi gibi hayat. Muazzam bir düş gücü, duyguların zihnin içinde vücut buluşu, adeta soluk alıp veriş, sıradanlığın içindeki sıradışılık ile okuyucuyu büyük bir keşfe çıkarıyor “Küçük Keşifler Tarihi”.

Kitaplarınız için bir kitap raflığına ihtiyacınız var. Görevli marangoz ile görüşmeye gidiyorsunuz. Neye ihtiyacınız varsa o olan birisi ile karşılaşıyor ve zoraki bir sohbe başlıyorsunuz. Basit bir kitap rafı yapmak ne kadar zor olabilir? Kitapların ruhu var mıdır? Nasıl bir kitaplığa konulması gerektiğini onlara da sormalı mı? Peki ya raf yapılacak ağaç türü nelerden hoşlanır, alışkanlıkları nelerdir? Sevmediği kitaplara ev sahipliği yapmak isteyecek midir? Basit görünen bir şey ne kadar karmaşık olabilir? Peki ya zaman nedir? Bir şey zamanla başka bir şey haline gelebilir ve bu durum hiç fark edilmeyebilir mi? Aslı unutulabilir, suretler aslın yerini alabilir mi? Algılar niçin değişir? “İnsan ömrünün kısalığı ve kaypaklığı” yüzünden mi? “İnsan ömrü bu kadar kısa olmasaydı algı da bu kadar uçucu olmaz mıydı yoksa?” Zamanın törpüsünde ufalanan insan ve nesne... Duyumların muazzam değişimi, asıl - suret karmaşası... Keşke kitap rafı yaptırmak için o yolu yürümeseydim de bu gerçeğin fakına varmasaydım dedirten bir öykü “İşlikte”.

Davet üzerine gidilen bir sergi. Beyaz duvarlara asılmış boş çerçeveler. Sizden başka gelen giden yok. Birisi sizinle dalga mı geçiyor yoksa? Madem bu bir sergi, o halde boş çerçevelerle verilmek istenen mesaj ne? “Çerçeveler boş, çünkü içlerine konabilecek bir şey bulamadım. İnsanlığın uzun erimli bir geleceği yok, bence, iç gerilimler parçalayacak sistemi. Gözardı edilen ve düzeltmek için hiçbir önlem alınmayan toplumsal ve toplumlararası eşitsizlikler, bitmek tükenmek bilmeyen politik çekişmeler, artan kriminalite, bölgesel savaşlar, çevresel sorunlar, salgınlar, açlık vb. Çöküş devrindeki dev bir imparatorluk gibi insanlık.

En parlak olduğun sandığımız anda yıkılıp gidivercek belki de. Öte yandan, anlamsal düzeyde beyazlık, evet lekesizliği, açıklığı, sorunsuzluğu çağrıştıracaktır belki. Ama, düşünürseniz, boşluğu, yokluğu, kimliksizliği, yitişi de çağrıştıracaktır pekala.” Yazar, parlak zihnindeki hayali sergide beyaz boş çerçeveler üzerinden karanlık bir gelecek tablosu çiziyor kitabın “Sergi” adlı öyküsünde.

Evrim her zaman devrime üstün gelir.
Bir anda niteliksel bir patlama gerçekleşeceğini
sanmak büyük bir yanılgıdır.
En güçlü yeraltı suları derin akar.

“Üzerimizde silinmez lekeler bırakan sancılı bir süreçtir yaşam. Ve onu temize çekme olanağımız da yoktur.” “Olayların gerçekte ne olduğu değil, bizim onları nasıl gördüğümüzdür önemli olan.” “Mutlu olmanın gizli formülü ‘-miş gibi’ yapmaktır. Mutlu olamıyorsak bile –ki mutlu olamamamız için yüzlerce vesile çıkacaktır yaşamda karşımıza- ‘mutluymuş gibi’ yaparak kurtarabiliriz günü.” Taşlarla kuşatılmış berbat bir “Hücre”de yapayalnızsınız. Zamandan haberiniz yok, saç sakal birbirine karışmış, yalvarış ve yakarışlar fayda etmiyor. Son derece zor şartlar altında hayatınızı idame ettirmeye, olaylara bakış açınızı değiştirerek zihninizi aldatmaya çalışıyor, her şeye rağmen aldığınız nefes için minnet duyuyorsunuz. Tüm bunlar olurken, zihninizi aldatırken ve gülmekten katılırken, yaşamın bombok gittiği gerçeğini gözden geçiriyor olabilirsiniz. Ama dedik ya; her şeye rağmen ne kadar da güzel yaşamak.

Küreselleşen ve her geçen gün vahşileşen sistemde maskelerle dolaşılıyor artık insanlık. Sağlam, oturaklı ve tek bir karaktere sahip olan insan nesli tükenmek üzere adeta. Karakter bankalarından müşterilerine uygun bir karakter bulma ve satma derdinde olan işletmeler. Gittiği yere, tanışacağı insana, gireceği sosyal ortama uygun, tek tek, özenle seçilmiş, uyması için orasından burasından kırılmış karakterler satılıyor bu işletmelerde. Karakterlerin denenerek ve alıştıırılarak müşteriye sunulması da ayrı bir çekicilik kazandırıyor tabii. “Tarihe Karışan Bir Meslek” isimli öyküde; olduğu gibi görünen, eğilip bükülmeyen, nabza göre şerbet vermeyen, ağırbaşlı, tek karakterli insanların neslinin tükendiğini, her kişiye ve duruma göre kolayca uygun bir karakter bulabileceğinizi üzülerek okuyacaksınız.

“İnsan yaşamak zorundadır, dolayısıyla da masum kalamaz.” “Her çocuk masum doğar, evet, ama çevresiyle ilişkiye girdiği andan itibaren yavaş yavaş yitirir masumiyetini.” Evet, yaşamak zorundayız. Her şeye ve herkese rağmen... Yaşamak kirletse de, içimizdeki çocuksu hayalleri yitirmemeli, bunun için zor da olsa direnmeliyiz. Gerekirse yaşamın akıntısına karşı kürek çekmeli, zorluklara karşı göğüs germeliyiz. Bu zorba çağda bir tutam masumiyettir umudumuz.

Her öyküsünden bir kitap çıkarılabilecek, insanı, insanlığı, masumiyeti anlatan, karanlık sokaklardan, köhne asansörlerden aydınlık bir düş bahçesi vadeden usta kalem... Hak ettiğin kıymeti geç de olsa bir gün bulabilmen ümidiyle.

Ve Ali Teoman'ın kırık kalbinin terzihanesine misafir olmanız dileğiyle.

Osman Tünç

Marcovaldo ya da Kentte Mevsimler / Italo Calvino

MARCOVALDO YA DA EKMEK YAPAN KADINLAR

2004 yılıydı. Ben on yaşında bir çocuktum. İstanbul'a taşınalı iki ya da üç ay ancak olmuştu. Şişli'de bir dairede oturuyorduk. Annem bir gün benim ve kardeşimin ellerinden tutup Küçükçekmece'nin Kanarya mahallesinde oturan teyzeme götürdü bizi. Onlar hasret giderirken biz kardeşimle bu sıkıcı törenden kurtulmak için dışarı attık kendimizi. Yabancı bir yerde olmamıza rağmen, şimdi yersiz olduğunu düşündüğüm bir özgüven vardı üzerimizde. Biraz parkta oyalandık fakat bu plastik oyun alanı bize oldukça garip gelmişti. İlk baştaki o inanılmaz merak duygusu kendini birazdan bir can sıkıntısına bıraktı. Köyde doğup büyümüş iki çocuk olarak kendimizi daha hür hissedebileceğimiz bir oyun alanına ihtiyacımız vardı ve bu kenar mahallede öyle bir yer bulmak bizim için hiç de zor olmadı. Bulduğumuz bu oyun alanında tabiri caizse kendimizden geçmişçesine eğlenirken bize çok da yabancı olmayan bir manzarayla karşılaştık biraz sonra.

Giyinişlerinden, bizim oralı olduğunu anladığımız birkaç yaşlı kadın kurdukları bir tandırın başında bir yandan ekmek yaparken bir yandan çene çalıyor, ömürlerinin sonuna doğru sürüklenmiş oldukları bu kenar mahallede, belki de eski güzel günlerini yad ediyorlardı. Onun dışında başka birkaç kadın ise annemin köydeyken bol bol toplayıp bize akşam yemeği yaptığı ottan topluyordu. Bu şehre gelmeden önce bize anlatılan onlarca efsanenin! aksine, işte burada da köyde olan çoğu şey mevcuttu. Bunun heyecanıyla, tanık olduğumuz manzarayı anneme anlatmak üzere kardeşimle yarışircasına teyzemin evine doğru koştuk.

Geçenlerde Italo Calvino'nun Marcovaldo'sunu okuduğumda aklıma gelen ilk şey tandır başında çene çalan, ot toplayan; İtalyan işçi Marcovaldo'nun Küçükçekmece'deki izdüşümü diyebileceğim o kadınlardı. Hayatları boyunca tarlayla, bağla, bahçeyle, hayvanlarla uğraşmış olan o kadınlar, bu beton çölünde Marcovaldo'nun doğaya duyduğu özlemin aynısını duyuyorlardı.

1923'te Küba'da dünyaya gelen İtalyan yazar Italo Calvino'nun 1963'te yayımlanan öykü kitabı Marcovaldo ya da Kentte Mevsimler. Kitap, Mantarlar Kentte adlı öyküyle başlıyor. Kalabalık ailesiyle birlikte kentte yaşayan ve Sbv firmasında hamallık yapan niteliksiz işçi Marcovaldo bir sabah işe gitmek için tramvay beklerken bazı ağaçların eteğinde kabarmakta olan mantarları fark eder. Akşamına, olayı ailesine anlatıp hafta sonu akşam yemeğinde mantar pişirebileceklerini söyler. Hafta sonu gelip de ailece mantarları toplamaya gittiklerinde çöpçü Amagidi'nin de elinde bir sepetle mantar toplama hazırlığında olduğunu görürler. İlk başta bunu kabullenemeyen Marcovaldo, Amagidi'nin gösterdiği yerde daha fazla mantar olduğunu duymasıyla yumuşar ve yoldan geçenleri de çağırarak hep beraber mantar toplamaya başlarlar. Akşam olduğunda mantarlardan zehirlenen Marcovaldo ve diğerleri kaldırıldıkları hastanede karşılaşırlar. Mantarlar Kentte adlı öyküyle birlikte kitapta toplam yirmi öykü yer alıyor. Her biri bir mevsime adanmış ve bu döngü beş defa tekrarlanmıştır.

Yukarıda da değindiğimiz gibi kitabın ilk öyküsü bahar ayında geçen, Mantarlar Kentte adlı öyküyle Marcovaldo'yu iç ve dış dünyasıyla tanıyoruz. Kent yaşamına kayıtsız Marcovaldo, doğayla oldukça ilgilidir. O keşmekeşin içinde; bir yaprağın yere düşmesi, bir arının vızıltısı, insanın tenini okşayan ılık bir bahar rüzgârı, tek sıra halinde yuvalarına yiyecek taşıyan karıncalar, çiy damlalarıyla ıslanmış yeşil çimenler diğer insanlara nazaran onu daha çok cezbediyor. Bu haliyle Marcovaldo, bu kocaman kentte doğa özlemiyle yanıp tutuşan dört duvar arasındaki bir mahkûm gibidir ve kitabın, çoğunluğu Anadolu'nun bozkırlarından göçmüş olan, bulduğu her fırsatta kendini "köy"e yani doğaya atan biz okuyucuyu anında yakalaması bundandır.

Kitapta göze çarpan diğer bir şey ise Marcovaldo'nun hemen hiçbir işinin rast gitmiyor oluşu. Fakat Marcovaldo'nun doğayı özlemesine karşın kentte yaşaması üstüne üstlük niteliksiz bir işçi olması işlerinin ters gitmesi için gayet yeterli nedenlerdir. İsteksiz, köşeye sıkışmış ve hiçbir çıkar yolu olmayan kişilerde ekseriyetle gözlenen bu durum Marcovaldo'da doruğa ulaşmış durumdadır.

Değnilmesi gereken başka bir mesele ise Marcovaldo'nun olaylar karşısında gösterdiği reaksiyonlardır. Şüphesiz, kişi içinde bulunduğu gerçekliğe göre tepkiler verir, gün içinde karşılaştığı olaylara. Mesela yağmurun yağması bir çiftçi için şükredilecek bir olayken sokakta yaşayan bir evsiz için sövülecek bir durum olabilir. Kahramanımız Marcovaldo da hem niteliksiz bir işçi olduğu - bu, emeğine karşılık aldığı parayı etkileyen önemli bir unsur- hem de bakmakla yükümlü olduğu kalabalık bir ailesi olduğundan bir doğa sever için oldukça romantik sayılabilecek bir olay olan şehrin göbeğinde biten mantarlar onun için akşam yemeği demektir. Diğer öykülerde de buna benzer reaksiyonlarla karşılaşırız. Kitapta yer alan Belediyenin Güvercini, Eşekarılarıyla Sağaltım, Zehirli Tavşan gibi öyküler Marcovaldo'nun bu reaksiyonu verdiği diğer öykülerdir.

Kitaba dair bu yazdıklarım deryada damla aslında fakat henüz okumamış olanlar için büyüsunü yitirmemesi için yazımı bir tavsiyeyle sonlandırmak istiyorum. Italo Calvino'yu okumaya yeni başlayacaksanız, Marcovaldo ya da Kentte Mevsimler ilk kitabınız olsun.

Cabir Özyıldız | Pişik | Öykü

Daracık bir sokak, sokağın sonuna doğru bir türbe, sonrasında boş bir tarla, hemen yanında da bahçeli, biçimsiz tek katlı bir ev. Boyası dökülmüş biçimsiz kahverengi bahçe kapısından girer girmez, yaprakları tozdan görünmez olmuş limon ağacı karşılıyor sizi. Sağda, sıcağa aldırmadan, güneşe uzanmaya çalışan, yaprakları geniş, gövdesi incecik kaşındırıcı bamyalar, ince uzun bamyaların ortasında kalmış, yalnızca gövdeden ibaret bir şeftali ağacı. Solda evlek evlek domates, biber, patlıcan sırası. Gölgelekip sıcaktan etkilenmesin diye duvar dibinde kalmasına dikkat edilmiş, maydanoz ve nane köşesi. Çit boyunca, yenedünya ağaçları, ulaşılamayan dallarında ki meyveleri sıcaktan mayışmış kuşlara bölüştürüyor. Ev eski, bakımsızlıktan dökülüyor. Evin önünde, dağınık, düzensiz çiçekler birbirine girmiş. kimi boş Vita tenekesine, kimi toprak saksıya, bazısı direk toprağa dikilmiş, güller, balıkağzılar, karanfiller, zambaklar, gece kokanlar, hepsinin ortasında evin damına doğru uzanmış üzüksüz asma. Kiminin yaprağı diğerinin dalına, kiminin çiçeği ötekinin gövdesine yaslanmış biçimsiz bir güzellikle öylece duruyorlar. Evin tam karşısına denk düşen çitin kenarında, tozlu yaprakları ve olgunlaşmak üzere olan meyveleriyle bir incir ağacı havayı daha da ağırlaştırıyor.

Maydanoz ve nane köşesinin hemen yanında bir dut ağacı, ağacın gölgesine kurulmuş, kirli muşambası, aksak ayağıyla, yer yer çürümüş tahta bir masa. Üstünde, su şişesine doldurulmuş boğma rakı, melamin bir tabağa tepeleme doldurulmuş, meze niyetine yenmeyi bekleyen, bol kemikli paça çorbası ve yeşil biber. Masaya sıcağın gölgesine sığınmış kara sinekler çokuşmuş. Sebzelerin dikildiği yerler düzenli tertipli ancak bahçenin geri kalanını otlar kaplamış, üç beş tavuk otların arasında sersem sersem eşelenip solucan aranıyor. Kışın yağmurun altında kalmaktan paslanmış demir sandalyenin üstünde kirli bir minder, minderin üstünde de sıkıntı ve umursamazlık karışımı bir yüz ifadesiyle oturan altmışlı yaşlarında, kısa boylu, göbekli bir adam. Pantolonun paçalarını çemirlemiş, ayaklarını naylon terliğinden çıkartıp toprağa basmış, ayak bileklerinin çıplak yerlerine konup onu huzursuzlandıran kara sineklere, alkol ayarı belirsiz boğma rakının pelteklettiği diliyle; “babanızın ammına koyim, ibne oğlu ibneler” diye bir yandan sövüp bir yandan da elinde ki rulo yapılmış gazeteyle kovmaya çalışıyordu.

Öğlenin on biri olmasına rağmen kafası güzelleşmiş, bir iyi ‘kelle’ olmuştu. Bu kadar erken içmesine neden (içmek için bir neden hep bulurdu) bacak aralarının pişmiş olmasıydı. Çukurova’nın kavurucu sıcağı altında bisikletiyle oraya buraya gitmekten, terden, don lastiğinin sürtünmesinden bir şekilde pişik olmuştu. Canı yanıyordu. Canı yandıkça da su bardağına doldurduğu boğma rakıdan daha iri yudumlar alıp, bol kemikli paça çorbasını kaşıkıyor, arada kafasını arkaya atıp dut ağacının yeşil yaprakları arasında ötüşen kuşları dinliyor, sonra onlara da sövüyordu. O esnada bahçe kapısından içeriye, uzun boylu, koyu esmer teni, geniş alnı, yetmiş yaşından büyük olmasına rağmen en fazla elli beş gösteren, ütülü pantolon ve gömleği, boyalı ayakkabılarıyla, karısının amcası olan Yakup efendi girdi. Elinde kamıştan yayvan bir sepetle, pikniğe çıkmış modern bir şehirliyi andırıyordu. İçinden “bu niye geldi ki şimdi?” diye söylenirken, Yakup efendi; ayakkabılarının tozlanmamasına dikkat ederek domates, biber tarhlarının kenarından adama doğru ağır ağır ilerleyip, gayet kibar ve düzgün bir Türkçeyle “afiyet olsun Şaban bey. Narin kızım yok mu?” diye sorunca, ötekisi yüzünü buruşturarak karısının mutfakta olduğunu söyledi.

Yakup efendi, yeğenin içinde meşgul oluşunu anlayışla karşılayıp, gözlerini domates, biber, ve yeşilliklerin olduğu tarafa dikip araştıran gözlerle bakmaya başladı. Şaban bey huzursuzlandı fakat belli etmedi. İçinden “Allah vere de bir şey istemeye” diye düşündü.

Bu derli toplu, okumuş ve hala büyükçe okuma merceğini gözüne dayayıp, durmadan kendisinin anlamadığı kitaplar okuyan, dünyayı gezmiş, ayrıyeten yedi dil bilen ama kendisi gibi çok içen, kendisinden en fazla on yaş büyük olan adama saygı duyuyordu ama hem pişğin üzerine gelmesi hem de geçen gün ikisi de güpegündüz sarhoşken, bamyaların ortasında duran şeftali ağacını budamaya girişmeleri sonucunda karısıyla arasında çıkan tartışmadan -daha doğrusu kendisini haşlamasından- kaynaklı gerilmişti.

Olay güneşin batmasına yakın bir saatte Şaban beyin içip içip eline testereyi almasıyla başlamıştı. Karısı Narin hanım yoktu, büyük ihtimalle kızkardeşine gitmişti. Şaban beyin elinde testereyle bamyaların ortasında duran şeftali ağacına bakıp durması Yakup efendinin dikkatini çekmiş, az ileride ki bahçeli evinden üşenmeden kalkıp gelmişti. Her ne kadar Şaban bey güpegündüz bir büyük Boğma rakıyı bitirmişse de diğeri de ondan geri kalmamış, yetmişlik bir Cin’in canına okumuştur. Birbirlerinden bir farkları yoktu. Yakup bey selam yerine geçen bir kolay gelsin dedikten sonra, “Hayrola Şaban bey, budama mı yapacaksınız? Ağaçların budanma mevsimi değil ama isterseniz sizi yönlendirebilirim, biliyorsunuz ben bu işin okulunu okumuştum vakti zamanında” dedi. Şaban beyse içmekten akları kırmızılaşmış gözleri, kızarmış yanakları ve durmadan terleyen alnıyla, karısının amcasına dönüp, peltekletmiş diliyle, “dalları kurumuş bu ağacın amja, budayıp janlandırmak lazım” demişti. Normalde boyalı ayakkabısı tozlanmasın, pantolonunun ütüsü bozulmasın diye azami dikkat gösteren Yakup efendi, her ne hikmetse önden yürüyüp, kaşındırıcı bamyaların arasına girerek, şeftali ağacına yaklaştı, dalları yokladı, dibine baktı, yaprakları kokladı.

“Gelin Şaban bey, gelin” diye seslendi. Ötekisi elinde testere sallana sallana geldi. Yakup efendi “oradan kes buradan kes” diyor diğeri ikiletmeden nereyi gösterdiyse kesiyordu. Arada uzun açıklamalar yapacak oluyor, diğeri başka zaman olsa saygıda kusur etmeyeceği adama, “kısa kes aydın havası olsun” diyor, diğeri de ya duymuyor ya da umursamıyordu. İşin sonunda ağacın bütün dalları kesilmiş, zavallı ağaç belki de bir daha yeşeremeyecek duruma gelmişti. Karısı bahçeye girdiğinde, sandalyede kafası göğsüne düşmüş şekilde uyukluyordu. Narin hanım bahçeye girip, bamyaların ortasında duran şeftaliyi göremeyince, küçük bir tereddüt yaşadı, acaba yanılıyor muyum diyerek bamyaların orta tarafına daha dikkatli baktı. Aralardan yalnızca sakızlanmış gövdesi görünen şeftali ağacının yalnızca cılız bir gövdeden ibaret kaldığını görünce, hışımla kocasına döndü. Testere ayağı aksak masanın üzerinde duruyor, Şaban bey ise uyukluyordu. Kadın, kendi elleriyle dikip büyüttüğü ağacın hunharca boğazlanmış olmasından dolayı öfkeliydi. Ve bu öfkenin müsebbibi olan adama ne diyeceğini bilemez halde bir süre baktı. Sonra zembereği boşalan yay gibi bağırıp çağırmaya başladı. Kadın bir araba laf, artı anneye babaya lanet okuma, üstüne ertesi gün için boğma rakıdan men etmeye kadar Şaban beyi sarsan ne kadar çok şey varsa hepsini saydı döktü. Yakup efendi ise ağaç budandıktan sonra evine gitmiş, kendisine yeni bir Cin bardağı doldurmuş, eline aldığı okuma merceğiyle kitapların büyülü cümlelerinin arasında olayı çoktan unutmuştu. Hatta hiç hatırlamıyordu da denebilirdi.

Yakup efendinin gözüyle sebzeleri incelemesine ses çıkartmamakla birlikte içinden “ne yumurtlayacak gene bu” diye düşünüp, merakla bekliyordu. Sonunda adam ağzında ki baklayı çıkartıp, “Şaban bey, rica etsem, iki üç domates lazımdı, öğle sonu misafirim gelecekti de salata yaparım diye düşündüm”, ötekisi “oh neyse ki yalnızca domates lazımmış” diye geçirdi içinden ve mutfakta ki karısına seslendi. “Narin, hey Narin, amcana mutfaktan iki üç domates getir”. Karısı bu isteği duymuş muydu yoksa duyup da umursamamış mıydı? Belli değildi. Yakup efendi hemen söze karışma ihtiyacı duydu, sesini alçaltıp, isteyeceği şeyi önemsizleştirmeye çalışarak, “Şaban bey mutfaktan olmasın, şuradan, dalından istiyorum, tazecik, iki üç tane” deyince adamın beyaz yüzüne kan hücum etti. Kızgınlık ve öfkeyle “şefeğ mınnek ya aziz Allah” deyip kalktı. Bacaklarını ikiye ayırarak paytak paytak domateslerin yanına geldi, eğilip tam domatesi dalından koparacağı esnada Yakup efendi; “Şaban bey, rica ediyorum, lütfen kızarmışlarından olsun” diye uyarınca, adam doğrulup şöyle bir baktı ötekine, Boğma rakı, sıcak ve pişiğinin üzerine bu adamın istekleri deliye çevirmişti onu ama karısıyla yeni bir kavgayı göze alamıyordu. O yüzden sessiz bir la havle çekip adamın isteğini yerine getirdi. Yakup bey domatesleri alıp sepetine düzgünce yerleştirdi, diğeri sandalyesine doğru yürümeye başladı.

Adam sandalyesine doğru yürürken ötekisi hala sebzeleri inceliyor, kendi kendine belli belirsiz bir şeyler söyleniyordu. “Avrupa da bulamazsın böylesini azizim, bulsan da burda ki tadı vermez”. Şaban bey sandalyesine oturduğunda, su bardağının yarısına kadar dolu olan Boğma rakıyı bir dikişte bitirdi, üzerine yeşil biberi bardak altlığına doldurulmuş tuza banıp yedi. Bir yandan Yakup efendiyi gözlüyor bir yandan da düşünüyordu, “ulan lanet kadın gel ilgilen şu manyak amcanla. Hem ne yapıyorsun bunca zamandır mutfakta Allahın belası”. Tam bunları düşünüp kendi kendini sakinleştirmeye çalışırken, Yakup efendinin sesiyle irkildi. “Şaban bey, rica etsem, tatlısından üç beş tane de yeşil biber alabilir miyim?”. Öfkesini dizginlemeye çalışarak yeniden karısına seslendi, “Narin, hey Narin, amcana biber getir içeriden”. Ötekisi hemencecik atılarak, “içeriden istemiyorum, şuradan, dalından tazecik üç beş tanecik kafi” dedi. Şaban beyden terler boşanmaya başlamıştı. Boğma rakının etkisinden mi güneşin tepeye ulaşip bahçede ki her şeyle birlikte kendisini de kavurmaya başlamasından mı geçen günkü budama mevzusundan mı yoksa pişiğin kasıklarını yakmasından mı bilinmez hepten suya batmıştı. Yeniden kalktı bacaklarını aç aça yürüdü, biber tarhının önüne gelip eğildi. Ötekisi yine, “aman Şaban bey istirahat ediyorum, kart olanlardan değil de tazelerinden olsun lütfen” öylesine düzgün ve kibar bir Türkçeyle konuşuyordu ki insanın karşı çıkması gelmiyordu bu adama. Biberleri toplayıp verdi. Yakup efendi, binbir minnet teşekkür edip biberleri sepete yerleştirdi. Ama arkasını dönüp gitmedi. Acıyan canı burnunda olan adam sordu, “amca başka bir şey lazım mı?” diğeri “yok, bakıyorum ben sen rahatsız olma git otur” deyince yeniden paytak paytak yürüyüp sandalyesine gitti.

Onun sandalyesine doğru paytak paytak yürüdüğünü gören Yakup efendi “Şaban bey hayırdır rahatsız mısınız? Neden öyle yürüyorsunuz?” diye sorunca, küsmüş bir çocuk gibi kafasını öte yana çevirip içinden, “Bir bitmediniz Allahın belaları bir bitmediniz, yeğeni ayrı deli, amcası ayrı deli bunların” diğeri sorusuna bir yanıt alamayınca üstelemedi, sebzelere bakmaya devam etti. Şaban bey iyice bunalmıştı, bu kibar manyağın bir an önce gitmesini istiyor fakat karısını kızdırmaktan korkuyordu. Bu yaşına gelmiş olmasına rağmen, ne bir işi ne de bir emeklisi vardı. Karısının ekip biçmesinden gelen parayla alıyordu boğma rakısını. O yüzden susması kendi hayrınaydı.

Yakup efendi gözlerini sebzelerden çekip bu seferde duvar dibinde ki yeşilliklere dikti bakışlarını. Şaban bey bir yandan şişenin dibinde kalan son dubleyi içiyor bir yandan da göz ucuyla Yakup efendiyi gözlüyordu. “Bu seferde beni yerimden kaldırırsa, kitabını sikerim ben bu adamın” diye geçirdi içinden. Ama korktuğu başına gelmişti işte, öteki; gayet kibar ve kelimeleri dilinden tane tane dökerek, “Şaban bey son bir şey daha isteyebilir miyim?” diğerinin yanıt vermesini beklemeden ekledi, “maydanoz ve nane de istiyorum, yalnız yine tazesinden, her birinden onar dal olsa yeter” . Bu kadarı da fazlaydı ama diye düşündü ama yine de ya sabır çekerek kalktı. Gidip nanceden ayrı, maydanozdan ayrı onar dal kopardı, Yakup efendinin yüzüne bakmadan uzattı. Tam arkasını dönüp giderken, “Şaban bey neyiniz var Allah aşkına? Hem yüzüme bakmıyor, hem benimle konuşmuyor hem de neden öyle yürüdüğünüzü söylemiyorsunuz” pişkinliğin bu kadarı da fazlaydı ama, Şaban beyin gözlerine birden kan oturdu, elleri titremeye başladı. Öfkesi yanardağın yüreğinde kaynaşan lavlar gibi püskürmek üzereydi. Burnundan soluyan bir boğa gibi baktı, alnında birikmiş teri işaret parmağıyla sıyırıp toprağa silkti. “Bir şeyim yok amca? deyip masada ki son yudum boğmasını içmeye yollandı.

Yakup efendi alingan biri olmamakla birlikte Şaban beyin hareketlerine bir anlam verememişti. Merakını yenememiş, yeğenine sormak üzere mutfak penceresine kadar yürümüştü. Pencereden yeğenin yemek yapmakla uğraştığını görüp, “Narin kızım, Şaban beyin neyi var? Pek tuhaf yürüyor” Narin hanım, “pişik olmuş amca pişik, pudra sürdük ama geçmedi bir türlü” deyince, adam bir süre kafasını kaşıyarak düşündü sonra da dönüp “kızım siz en iyisi pişen yerlere Bengay sürün” dedi. Yeğeni, “aman amca o merhem iyice yakar adamı, sen beni öldürtmek mi istiyorsun?” “yok kızım ben iyi biliyorum pişiğin ilacı Bengay’dır. Şimdi sürsün akşama bir şeyciği kalmaz. Sen beni dinle pişman olmazsın” dedi. Kadın da amcam okumuş adamdır, vardır mutlaka bir bildiği diyerek bahçeye çıkıp kocasının yanına gitti.

Yakup efendi bahçe kapısında yeğeniyle laflarken, Şaban bey kalkıp eve doğru yürüdü. Aradan az bir zaman geçtikten sonra evden böğürtüyle çığlık karışımı bir ses yükseldi. Şaban bey avazı çıktığı kadar bağıyordu “Narin, yandım Narin!”. Kadın eve doğru telaşla koşuştururken, Yakup efendi yayvan kamış sepetinin içinde ki dalından tazecik koparılmış sebzeleriyle evine doğru yürüyüp, öğleden sonra gelecek misafirini düşünüyordu...

Smoke'ye Dair Birkaç İp Ucu

Bir köpeğin ne düşündüğünü tahmin edip, ne hissettiğini anlayabilir misiniz? Peki ya sahip olduğu aileye ne kadar bağlanabileceğini, onlar için neleri göze alabileceğini tahmin edebilir misiniz? Öncelikle şunu söylemeliyim,"Smoke" gerçek hayattan alınmış bir yaşam öyküsü.

Smoke, barınakta yaşayan sahipsiz bir köpektir. Nihayet barınağa gelen biri onu da sahiplenir ve artık onun da bir yuvası olur. Fakat durum görüldüğü kadar basit değildir aslında. Smoke için her şey daha yeni başlamıştır.

Bu kitap size "Bu kadar mı ya!" dedirtecek bir kitap. Belki de Smoke' yi bitirip tekrar okuyacaksınız. Hatta kitaplığınızda ona özel bir yer ayıracaksınız. Aksini yapmak size göre köpek ruhuna saygısızlık gibi gelecek. Nasıl mı? Tabi ki Smoke'yi dinlediğinizde, bunu size o anlatacak.

" Smoke mi? " dediğinizi duyar gibiyim. Evet gerçekten de Smoke! O zaman bırakalım bu vefalı köpek kendi hikayesini kendisi anlatsın. Smoke'den hayatını dinlerken belki çok güleceksiniz. Çok kızacaksınız. Belki de çok ağlayacaksınız. Fakat emin olun, macerasını dinlerken kendinizi onun yanında hissedeceksiniz. Her duyguyu siz de onunla yaşayacaksınız.

Nazan Taştan Yapıcı